



A Natura 2000 területekre jelentős hatással lévő tervek és projektek hatásbecslése

Módszertani útmutató a Tanács 92/43/EEC számú, vadon élő
növény- és állatfajok, valamint élőhelyek védelméről szóló
irányelve 6. cikk (3) és (4) bekezdéseinek
rendelkezéseihez

A Natura 2000 területekre jelentős hatással lévő tervek és projektek hatásbecslése

Módszertani útmutató a Tanács 92/43/EEC számú, vadon élő növény- és állatfajok, valamint élőhelyek védelméről szóló irányelve 6. cikk (3) és (4) bekezdéseinek rendelkezéseihez

Európai Bizottság
Környezetvédelmi Főigazgatóság

November 2001

Impacts Assessment Unit
School of Planning
Oxford Brookes University
Gipsy Lane
Headington
Oxford OX3 0BP
United Kingdom
Tel. (44-1865) 48 34 34
E-mail: wjweston@brookes.ac.uk

Fordították: Schmidt András és Böhm András, 2006

Az Európai Unióról sok további információt olvashat az interneten az Európa-szerveren keresztül: <http://europa.eu.int>

A katalógusokra vonatkozó adatok a jelen kiadvány vágán találhatóak.

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002

ISBN 92-828-1818-7

© European Communities, 2002

A kiadvány reprodukciója a forrás feltüntetésével megengedett.

Kiadványaink katalógusát az alábbi címeken érheti el:

<http://europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm>

OFFICE FOR OFFICIAL PUBLICATIONS
OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

L-2985 Luxembourg

European Commission

14 KH-40-01-884-EN-C

ISBN 92-828-1818-7

9 789282 818183

M. O'Briain

TARTALOM

1. Bevezető	6
1.1. Az útmutatóról	6
1.2. Az útmutató felépítése	7
2. Általános megközelítés és alapelvek	8
2.1. Magyarázat az útmutatóhoz	8
2.2. A döntéshozás megközelítése	11
2.3. Jelentési és adatfelvételi űrlapok	12
2.4. Környezeti hatásvizsgálat (KHV) és stratégiai környezeti hatásvizsgálat (SKH)	12
2.5. „Más tervekkel vagy projektekkal együttműködésben”	13
2.6. Alternatív megoldások és kármérséklő intézkedések	13
2.7. A kiemelt közérdek kényszerítő okai	14
2.8. A hatásbecslés megkezdése	15
3. A 6. cikk (3) és (4) bekezdés módszertana	17
3.1. Első szint: Átvilágítás	17
3.1.1. <i>Bevezető</i>	17
3.1.2. <i>Első lépés: A terület kezelése</i>	18
3.1.3. <i>Második lépés: A projekt vagy terv leírása</i>	18
3.1.4. <i>Harmadik lépés: A terület jellegzetességei</i>	19
3.1.5. <i>Negyedik lépés: A jelentőség értékelése</i>	20
3.1.6. <i>Eredmények</i>	21
3.2. Második szint: Megfelelő hatásbecslés	25
3.2.1. <i>Bevezető</i>	25
3.2.2. <i>Első lépés: A szükséges információk</i>	25
3.2.3. <i>Második lépés: A várható károk előzetes becslése</i>	27
3.2.4. <i>Harmadik lépés: Természetvédelmi célok</i>	28
3.2.5. <i>Negyedik lépés: Kármérséklési intézkedések</i>	30
3.2.6. <i>Eredmények</i>	31
3.3. Harmadik szint: Az alternatív megoldások értékelése	33
3.3.1. <i>Bevezető</i>	33
3.3.2. <i>Első lépés: Az alternatív megoldási lehetőségek meghatározása</i>	35
3.3.3. <i>Második lépés: Az alternatív megoldások értékelése</i>	35
3.3.4. <i>Eredmények</i>	36
3.4. Negyedik szint: Hatásbecslés olyan esetekben, ahol nincs alternatív megoldás és maradnak kedvezőtlen hatások	39
3.4.1. <i>Bevezető</i>	39
3.4.2. <i>Első lépés: A kompenzációs intézkedések meghatározása</i>	39
3.4.3. <i>Második lépés: A kompenzációs intézkedések vizsgálata</i>	41
3.4.4. <i>Eredmények</i>	42
3.5. A hatásbecslés összegzése	44
3.6. Élőhelyvédelmi Irányelv 6 cikk (3) és (4) értékelési áttekintés csomag	45
3.6.1. <i>Bevezetés</i>	45
3.6.2. <i>Az áttekintési csomag alkalmazása</i>	46
3.6.3. <i>Az áttekintési csomag használói</i>	46
Jelentős hivatkozások és útmutató	51
1. melléklet: Alapállapot-felvétel, a várható károk előzetes becslése és értékelése	53

1. Bevezető	55
2. Alapállapot-felvétel	56
3. A várható károk előzetes becslése	61
4. A jelentőség értékelése	62
Hivatkozások	64
2. melléklet: Hatásbecslési jelentőlapok	65

A folyamatábrák listája

A 6. cikk (3) és (4) bekezdése által előírt eljárás folyamatábrája (az MN 2000-ből) az útmutatóban szereplő szintek viszonylatában	10
Első szint: Átvilágítás	16
Második szint: Megfelelő hatásbecslés	24
Harmadik szint: Az alternatív megoldások értékelése	34
Negyedik szint: Hatásbecslés olyan esetekben, ahol nincs alternatív megoldás és maradnak kedvezőtlen hatások.	40

A szövegdobozok listája

1. A projekt vagy terv leírását segítő jegyzék	18
2. A kumulatív (összegződő) hatások becslése	19
3. Információforrások a káros hatások meghatározásához	20
4. Példák a jelentőséget jelző indikátorokra	20
5. Esettanulmányok: A jelentőségre vonatkozó indikátorok	21
6. A megfelelő hatásbecsléshez szükséges információk jegyzéke	26
7. A legfontosabb információforrások	27
8. Módszerek a várható károk előzetes becslésére	27
9. Néhány példa a lehetséges természetvédelmi célokra	28
10. A terület integritására vonatkozó kérdőív	28
11. Esettanulmányok: a terület integritását érő kedvezőtlen hatások	29
12. Esettanulmányok: Kármérséklés	30
13. Esettanulmányok: Az alternatív megoldások értékelése	33
14. Hogyan végezzük el az alternatív megoldások értékelését?	35
15. Példák a kompenzációs intézkedésekre	39
16. Esettanulmányok: Kompenzációs intézkedések	41

Az ábrák listája

1. Kidolgozott példa egy turizmusfejlesztési stratégia (terv) átvilágítási mátrixára.	22
2. Jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlap.	23
3. Megfelelő hatásbecslés: kármérséklési intézkedések	31
4. Kidolgozott példa egy szélerőmű projekt hatásbecslési jelentésére.	32
5. Kidolgozott példa az alternatív megoldásokat értékelő mátrixra útépitési projekt esetében.	36
6. Beszámoló az alternatív megoldások értékeléséről	37
7. Vizsgálatok tényszerű rögzítése mátrix (alternatív megoldások)	38
8. Kidolgozott példa a kompenzációs intézkedéseket értékelő mátrixra kikötői projektnél	43
9. Vizsgálatok tényszerű rögzítése mátrix (kompenzációs intézkedések)	44
10. A 6. cikk (3) és (4) bekezdés szerinti hatásbecslések összegzése	45

1. Bevezető

1.1. Az útmutatóról

E nem kötelező érvényű útmutató célja, hogy módszertani segédletet nyújtson az élőhelyvédelmi irányelv¹ 6. cikk (3) és (4) bekezdése alapján szükséges hatásbecslések (a továbbiakban 6. cikk szerinti hatásbecslések) elvégzéséhez és ellenőrzéséhez. E hatásbecslésekre akkor van szükség, ha egy projekt vagy terv jelentős hatással lehet egy Natura 2000 területre². Az útmutató kidolgozását az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóságának megbízásából végzett kutatómunka alapozta meg. E munka során áttekintették az uniós illetve a világ más részeiről származó szakirodalmat, és azokat az esettanulmányokat, amelyek az irányelv által előírt hhoz hasonló hatásvizsgálatokat dolgoznak fel.

Az útmutatót elsősorban az uniós tagországok és tagjelölt országok fejlesztői, szakértő konzulensei, területkezelői, gyakorlati szakemberei, hatóságai és országos hatáskörű szervei számára készítették. Remélhetőleg a Natura 2000 területek kezelésében érintett más szervezetek számára is érdekesnek bizonyul majd.

E kézikönyvet mindig az irányelvekkel és a nemzeti jogszabályokkal együtt kell értelmezni, a Bizottság által kiadott értelmezési segédlet („Natura 2000 területek kezelése: az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének rendelkezései”³ – a továbbiakban: MN 2000) útmutatása szerint. Az élőhelyvédelmi irányelv fogalmainak és kifejezéseinek értelmezéséhez az MN 2000 jelenti a kiindulópontot; a jelen útmutató tehát sehol sem írhatja felül illetve nem helyettesítheti az MN 2000 által nyújtott értelmezést. Tisztázni kell továbbá azt is, hogy az útmutató nem ír elő illetve nem javasol az élőhelyvédelmi irányelv végrehajtására vonatkozó eljárási követelményeket. Használata opcionális és rugalmas, hiszen a szubszidiaritás elvének megfelelően az irányelvből fakadó eljárásjogi követelmények meghatározása az egyes tagállamok kompetenciája.

A 6. cikk (3) és (4) bekezdésének megfelelő hatásbecslések egyes kérdéseiben a fő döntések meghozatala a tagállamok illetékes hatóságainak felelőssége. A jelen útmutatóban azonban a hatásbecslés fogalmát a környezeti hatásvizsgálatnak (KHV) megfelelően használjuk. A fogalom tehát azt az egész folyamatot felöleli, amelynek során információkat gyűjtenek a terv vagy projekt javasolótól, a megfelelő hatóságoktól, a természetvédelmi és egyéb intézményektől, a civil szervezetektől és a lakosságtól az illetékes hatóságok számára mérlegelés és értékelés céljából. Az illetékes hatóság ezután megállapítja a hatásbecslés eredményeit és döntést hoz. E meghatározás kifejezi tehát, hogy a 6. cikk szerinti hatásbecslések a különféle érintettektől szerzett információkon és adatokon, továbbá a velük folytatott egyeztetéseken alapulnak.

1.2. Az útmutató felépítése

A jelen dokumentum négy fő fejezetből áll.

¹ A Tanács 92/43/EEC számú vadon élő növény- és állatfajok, továbbá élőhelyek védelméről szóló irányelve (Hivatalos Lap 206. szám, 22.7.1992, 7. o.)

² A 6. cikk szerinti hatásvizsgálatok szempontjából azok számítanak Natura 2000 területnek, amelyeket az élőhelyvédelmi irányelv alapján közösségi jelentőségű területnek jelöltek ki, vagy a madárvédelmi irányelv alapján különleges madárvédelmi területté nyilvánítottak.

³ Lásd: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

- A bevezető után az útmutató általános megközelítését és alapelveit ismertetjük. Az MN 2000 folyamatábráját ide is átvettük, a 6. cikk szerinti hatásbecslések felépítésének illusztrálása céljából. A folyamatábra mutatja be, hogy a jelen útmutató által javasolt hatásvizsgálati lépések hogyan kapcsolódnak a 6. cikk (3) és (4) bekezdés követelményeihez.
- A következő fejezet tartalmazza a kiadvány gerincét képező, lépésről lépésre haladó módszertani útmutatót, továbbá kiegészítő folyamatábrákat az egyes lépések végrehajtásának illusztrálására. Minden lépéshez tartoznak esettanulmányok, kidolgozott példák és javaslatok arra, hogy a különféle hatásvizsgálatokat hogyan hajtsuk végre. Az útmutatóban ismertetett esettanulmányok nem fedik fel a területek illetve az érintett személyek, szervezetek nevét. A jelen dokumentumnak nem az a szerepe, hogy az egyes, már döntésre vitt esetek hatásbecslésének minőségét megvitassa. A bemutatott esettanulmányok és kidolgozott példák célja, hogy illusztrálják a módszereket és rávilágítsanak a hatásbecslési folyamat egyes aspektusaira. Az útmutató megközelítési módja a jegyzékek és mátrixok használatán alapul, amelyeket a hatásbecslés egyes lépcsőjéhez építettünk be. További segítséget nyújthat a hivatkozások jegyzéke, amelyben hasznos internetes honlapokat is felsoroltunk.
- Az útmutató végén egy jelentőlap mátrixot is találunk a hatásbecslés eredményeinek összegzéséhez. Ez az űrlap arra is használható, hogy ellenőrizzük a megfelelő vizsgálatok elvégzését.
- Az utolsó részben található az 1. Melléklet, amely útmutatót ad az ökológiai alapfelmérések elvégzéséhez, továbbá a 2. Melléklet, amelyben üres hatásbecslés-mátrixok találhatók.

2. Általános megközelítés és alapelvek

2.1. Magyarázat az útmutatóhoz

Az útmutató kidolgozásához a kiindulópont maga az élőhelyvédelmi irányelv. A 6. cikk (3) és (4) bekezdés kimondja:

„3. Azoknak a terveknek vagy projekteknek, amelyek a terület kezelésével nincsenek közvetlen kapcsolatban vagy ahhoz nem szükségesek, de arra vélhetőleg jelentős hatással lehetnek akár önmagukban, akár más tervekkel vagy projektekkel együttműködésben, megfelelő hatásbecslést kell elvégezni a területre való kihatásaival kapcsolatban, figyelemmel a terület megőrzési céljaira. A területtel kapcsolatos hatásbecslés eredményeit figyelembe véve, továbbá a 4. pont rendelkezéseinek értelmében az illetékes nemzeti hatóságok csak akkor járulhatnak hozzá a szóban forgó tervhez vagy projekthez, ha előzőleg megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja sérteni az érintett terület integritását, továbbá ha szükség esetén kikérték a lakosság véleményét.

4. Amennyiben a területtel kapcsolatban a hatásbecslés negatív, és alternatív megoldások hiányában kiemelt közérdek által kényszerítve – legyen az társadalmi vagy gazdasági természetű – mégis végre kellene hajtani egy tervet vagy projektet, a tagállamnak minden szükséges kárpótló intézkedést meg kell tennie annak érdekében, hogy megóvja a Natura 2000 egészének koherenciáját. A Bizottságot értesíteni kell az alkalmazott kárpótló intézkedésekről.

Azokon a területeken, amelyek kiemelt jelentőségű természetes élőhelynek és/vagy kiemelt jelentőségű veszélyeztetett fajnak adnak otthont, kizárólag olyan érvek nevezhetők meg, amelyek az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából kiemelt jelentőségű

kedvező hatásokkal kapcsolatosak vagy amelyek a Bizottság véleménye szerint egyéb kiemelt fontosságú közérdeken alapulnak.”

Az MN 2000-ből, fontosabb esetekből és a kialakuló gyakorlatból levezetve általánosan elfogadottá vált, hogy a 6. cikk hatásbecslési követelményei lépcsőről lépésre haladó megközelítést kívánnak meg. A jelen dokumentum az alábbi lépéseket (szinteket) javasolja:

Első szint: Átvilágítás — az a folyamat, amelynek során meghatározzák, hogy egy terv vagy projekt önmagában vagy más tervekkel illetve projektekkel kombinációban várhatóan milyen hatásokat fejt majd ki az adott Natura 2000 területre, és mérlegelik, hogy ezek a hatások valószínűsíthetően jelentősek lesznek vagy sem;

Második szint: Megfelelő hatásbecslés — annak mérlegelése, hogy a terv vagy projekt önmagában, vagy más tervvel illetve projekttel együtt várhatóan milyen hatást fejt ki az adott Natura 2000 terület integritására, figyelemmel a terület szerkezetére, funkciójára és természetvédelmi céljaira. Továbbá, ahol kedvezőtlen hatások várhatóak, azok lehetséges kármérséklésének felmérése;

Harmadik szint: Az alternatív megoldások értékelése — annak vizsgálata, hogy vannak-e olyan alternatív módok, amelyekkel a terv vagy projekt céljai elérhetők, és a Natura 2000 területre kifejtett kedvezőtlen hatások is elkerülhetők;

Negyedik szint: Vizsgálat olyan esetben, ahol nincsenek alternatív megoldások és maradnak kedvezőtlen hatások — a kompenzációs intézkedések vizsgálata azokban az esetekben, ahol a kiemelt jelentőségű társadalmi érdek kényszere miatt a terv vagy projekt végrehajtásáról döntenek (fontos megjegyezni, hogy a jelen útmutató nem foglalkozik a kiemelt jelentőségű társadalmi érdekek kényszerítő indokainak felmérésével).

Az útmutató irányutatást ad a hatásbecslésnek mind a négy szintjéhez. Minden egyes szint meghatározza, hogy a folyamatot szükséges-e továbbvinni a következő szintre is. Ha például az első szint végén arra a következtetésre jutnak, hogy nem lesz jelentős hatás a Natura 2000 területre, akkor nem szükséges továbbvinni a folyamatot. A hatásbecslési útmutató négy szintjének a 6. cikk (3) és (4) bekezdés által előírt egész eljáráshoz való viszonyát az alábbi folyamatábra mutatja be.

A 6. cikk (3) és (4) bekezdése által előírt eljárás folyamatábrája (az MN 2000-ből) az útmutatóban szereplő szintek viszonylatában

A terv vagy projekt (TP) közvetlenül kapcsolódik vagy éppen szükséges a terület természetvédelmi kezeléséhez?

Ha igen, megadható az engedély.

Ha nem, megvizsgálandó, hogy a TP valószínűsíthetően jelentős hatással lesz-e a területre.

Ha nem, megadható az engedély.

Ha igen, fel kell mérni a terület célkitűzéseire kifejtett hatásokat:

A TP kedvezőtlen hatással lesz a terület integritására?

Ha nem, megadható az engedély.

Ha igen, megvizsgálandó, hogy vannak-e alternatív megoldások.

Ha vannak, újra kell írni a TP-t, majd az újraírt változat esetében kell megvizsgálni a terület célkitűzéseire kifejtett hatásokat.

Ha nincsenek alternatív megoldások, meg kell vizsgálni, hogy a területen van-e prioritás élőhely vagy faj.

Ha nincs, meg kell vizsgálni, hogy van-e kiemelt jelentőségű társadalmi érdek a TP végrehajtására.

Ha nincs kiemelt társadalmi érdek, az engedélyt nem szabad megadni.

Ha van kiemelt társadalmi érdek, az engedély megadható, kompenzációs intézkedéseket kell előírni és tájékoztatni kell a Bizottságot.

Ha a területen van prioritás élőhely vagy faj, meg kell vizsgálni, hogy a TP az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából kiemelt jelentőségű kedvező hatással kapcsolatos-e.

Ha igen, az engedély megadható, kompenzációs intézkedéseket kell előírni és tájékoztatni kell a Bizottságot.

Ha nem, az engedély akkor adható meg, ha a Bizottsággal történt konzultáció alapján egyéb kiemelt fontosságú közérdek indokolja. Kompenzációs intézkedéseket kell előírni.

2.2. A döntéshozás megközelítése

Az Európai Unió belüli élőhelyek és fajok⁴, továbbá a projektek és tervek sokfélesége, illetve a nemzeti szabályozások változatossága miatt a 6. cikk szerinti hatásbecslésekhez való megközelítésnek határozottnak, de mégis rugalmasnak kell lennie. A területek és projektek értékéről vagy fontosságáról kialakult perspektívák igen széles skálán mozognak az unión belül. Éppen ezért, a módszertan alkalmazása során hozott döntéseknek a lehető leginkább átláthatónak és objektívnek kell lenniük, és ugyanakkor tükrözniük kell azokat az értékítéleteket, amelyek bármely környezeti hatásvizsgálat elemi részei. Az élőhelyvédelmi irányelvből következik az **elővigyázatosság alapelvének** alkalmazása, amely megköveteli, hogy bizonytalanság esetén a Natura 2000 természetvédelmi célkitűzéseinek kell elsőbbséget adni.

A Bizottság által kiadott „Bizottsági közlemény az elővigyázatosság elvéről” (European Commission, 2000a) megállapítja, hogy az elővigyázatosság alapelvének alkalmazása az alábbiakat feltételezi:

- a valamely jelenségből, termékből vagy eljárásból fakadó, potenciális károk meghatározását;

⁴ A közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok listáját az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv mellékletei tartalmazzák. Az élőhelyvédelmi irányelvben szereplő élőhelytípusok értelmezését az Európai Bizottság által 1999-ben kiadott publikáció tartalmazza (European Commission (1999)).

- azon kockázat tudományos értékelését, hogy az adatok elégtelensége, nem meggyőző vagy pontatlan volta miatt a szóban forgó kockázat mértékét nem lehet megfelelő biztonsággal megállapítani.

(European Commission, 2000a, 14.o.).

Ez azt jelenti, hogy a hatásbecslés hangsúlyának az alábbiak objektív, tényekkel alátámasztott kimutatásán kell lennie:

- a Natura 2000 területet **nem éri jelentős hatás** (Első szint: Átvilágítás); vagy
- a Natura 2000 terület integritására nézve **nem lesz kedvezőtlen hatás** (Második szint: Megfelelő hatásbecslés; vagy
- **nincs más alternatíva** a Natura 2000 terület integritására nézve valószínűsíthetően kedvezőtlen hatású tervvel vagy projekttel szemben (Harmadik szint: az alternatív megoldások értékelése); vagy
- **vannak olyan kompenzációs intézkedések**, amelyek fenntartják vagy javítják a Natura 2000 hálózat egészének koherenciáját (Negyedik szint: a kompenzációs intézkedések vizsgálata).

2.3. A jelentési és adatfelvételi űrlapok

Az átláthatóság, objektivitás és rugalmasság igényének való megfelelés megkönnyítése, illetve annak bemutatása érdekében, hogy az elővigyázatosság elvét hogyan alkalmazzuk, az útmutató jelentési űrlapokat is bevezet. Minden szintet egy jelentés vagy mátrix kitöltése zár le, amely az elvégzett vizsgálatokat rögzíti tényszerűen. Annak érdekében azonban, hogy az információk rögzítése és jelentése kezelhető és arányos legyen, azt javasoljuk, hogy a „vizsgálatok tényszerű rögzítése” mátrixokat csak abban az esetben szükséges kitölteni, ha további vizsgálat nem szükséges. Ha például az átvilágítás azt a következtetést eredményezi, hogy jelentős hatások valószínűsíthetőek, akkor nem szükséges kitölteni a vizsgálatok tényszerű rögzítése űrlapot, mivel úgyis tovább kell haladni a vizsgálatok következő szintjére.

Ha viszont az átvilágítási szinten az a döntés, hogy nem lesznek jelentős hatások, akkor az ezt megalapozó információkat rögzíteni és jelenteni kell. A „vizsgálatok tényszerű rögzítése” mátrixok így az összegyűjtött információkat és a hatásbecslési eljárás során kialakított döntéseket rögzítik. A „vizsgálatok tényszerű rögzítése” mátrixokra példákat találunk a módszertan minden szintje után.

2.4. Környezeti hatásvizsgálat (KHV) és stratégiai környezeti hatásvizsgálat (SKH)

A 97/11/EK irányelvvel módosított 85/337/EGK irányelvnek (a környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv) való megfelelés és összhang érdekében, továbbá azért, hogy világosan lássuk, hogy sok, a Natura 2000 területekre valószínűsíthetően jelentős hatással lévő projektre vonatkozik a környezeti hatásvizsgálatokról szóló irányelv, olyan eljárásokat vettünk be e módszertani útmutatóba, amelyek hasonlóak a környezeti hatásvizsgálatnál rendszeresen használtakhoz. A jelen útmutató összhangban van az Európai Bizottság hatásvizsgálat szükségességét eldöntő vizsgálatról (a továbbiakban: átvilágításról), a hatásvizsgálathoz

szükséges információk körét eldöntő vizsgálatról és a hatásvizsgálat ellenőrzéséről szóló három útmutatójában⁵ javasolt általános megközelítéssel is.

Továbbá a nemrég elfogadott, stratégiai hatásvizsgálatról szóló irányelv⁶ hatálya kiterjed minden olyan tervre, amely a 6. cikk szerinti hatásbecslést igényel. Ha egy projekt vagy terv a környezeti hatásvizsgálatról vagy a stratégiai környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv hatálya alá esik, a 6. cikk szerinti hatásbecslés ezen hatásvizsgálatok részét képezheti. **A 6. cikk szerinti hatásbecslésnek azonban világosan elkülöníthetőnek kell lennie és egy környezeti beszámolóban vagy külön jelentésben kell megjelennie.** Hasonlóan, az MN 2000 is világossá teszi, hogy ha egy projekt valószínűsíthetően jelentős hatással lesz egy Natura 2000 területre, akkor az is valószínű, hogy mind a 6. cikk szerinti hatásbecslésre, mind a környezeti hatásvizsgálati irányelv szerinti hatásvizsgálatra szükség lesz.

A jelen útmutatót úgy terveztük meg, hogy megfeleljen az általános KHV eljárásoknak, és a 6. cikk szerinti hatásbecslést könnyen integrálni lehessen egy projekt vagy terv teljes környezeti hatásvizsgálatába vagy stratégiai környezeti hatásvizsgálatába. A KHV szintről szintre haladó megközelítésének leképezése mellett a módszertan is magában foglal egyéb, a környezeti hatásvizsgálati eljárásba tartozó követelményeket, mint például:

- a terv vagy projekt leírását;
- a környezeti alapállapot olyan szintű leírását, amely releváns a Natura 2000 terület védelmi célkitűzései szempontjából (pl. talaj, víz, növény- és állatvilág, éghajlat és ezen tényezők kölcsönhatásai);
- a hatások meghatározását és jelentőségük felmérését;
- a hatásvizsgálat eredményeinek rögzítését és jelentését.

2.5. „Más tervekkel vagy projektekkel együttműködésben”

Az MN 2000 világosan kifejti, hogy a „más tervekkel vagy projektekkel együttműködésben” kifejezés a 3. cikk 3. bekezdésében azokra a kumulatív hatásokra utal, amelyeket az éppen vizsgálat alatt álló projekt vagy terv okoz a már elindított vagy javasolt projektekkel és tervekkel együtt. Amikor a hatások kombinációját ilyen módon méri fel, akkor lehet megállapítani, hogy egyáltalán lehet-e olyan behatás, amely jelentős változásokat idézne elő a Natura 2000 területen vagy amely kedvezőtlenül befolyásolná a terület integritását. Például, lehet, hogy egy Natura 2000 területtől valamilyen távolságra tervezett út által keltett zavarás (zaj, stb.) önmagában még nem károsítja jelentősen a terület integritása szempontjából fontos madárfajokat. Viszont, ha más tervezett vagy már meglévő projekteket vagy tervek is vannak (pl. egy út a Natura 2000 terület másik oldalán), akkor ezen projekteket zajszintjeinek összessége már olyan zavarást jelenthet, amely jelentősnek ítélnél. Szem előtt kell tartani azt is, hogy a hatások összegződhetnek ott is, ahol a különböző, károkkal érintett területek kölcsönhatásban vannak. Példa lehet erre az, ha egy tervezett projekt valószínűleg csökkenti majd egy Natura 2000 terület vízszintjét. Ez az erőforrás-csökkenés önmagában esetleg még nem minősül jelentős hatásnak, de ha egy közeli mezőgazdasági területről műtrágyaszerek és peszticidek mosódnak be, akkor az alacsonyabb vízszint magasabb szennyezőanyag-koncentrációt jelenthet, úgy, hogy a hatások összessége már jelentőssé válhat.

⁵ European Commission (2001a, b és c)

⁶ Tanácsi irányelv az egyes tervek és programok környezetre kifejtett hatásainak vizsgálatáról (OJ L 197, 21.7.2001, 30 o.).

Fontos megjegyezni bizonyos dolgokat a kumulatív hatásvizsgálatok⁷ végzéséhez:

- a hatásbecslés térbeli lehatárolását – ez bonyolult lehet azokban az esetekben, ahol a projektek és más negatív hatást okozó források, amelyek együttes hatását kell vizsgálni, térben távolabb vannak egymástól, vagy ahol a fajok vagy az élővilág egyéb tényezői (pl. a táplálékforrások) túlságosan diszperzek, stb.;
- a hatásbecslések elvégzése felelősségének megállapítását az olyan esetekben, ahol az egyes projekteket vagy terveket különböző személyek javasolják, vagy különböző hatóságok bírálják el;
- a potenciális károk jellemzését az okok és hatások, illetve azok közvetítő közegeknek tekintetében;
- ahol kettő vagy több tényező kölcsönhatása okoz jelentős kárt, különös figyelmet kell fordítani a lehetséges kármérséklő intézkedések vizsgálatára, és a megfelelő kármérséklési intézkedés felelősségének leosztására.

A jelen útmutató szintről szintre haladó megközelítést javasol a kumulatív hatások vizsgálatára és ezeket a lépéseket kell követni az útmutató átvilágítási és megfelelő hatásbecslési szintjein (első és második szint). Az átvilágítási szint fejezetében, a 3.1.3. pont alatti 2. szövegdoboz táblázata ismerteti a kumulatív hatásvizsgálat elvégzéséhez szükséges lépéseket.

2.6. Alternatív megoldások és kármérséklő intézkedések

Ez az útmutató a fejlesztők, földtulajdonosok, területkezelők, regionális és főhatóságok, kötelezően bevonandó konzultációs testületek, civil szervezetek és az Európai Bizottság számára készült. Hasznos lehet azonban általában mindenkinek, hiszen ismerteti azt a folyamatot és azokat az eljárásokat, amelyeket az élőhelyvédelmi irányelv arra az esetre ír elő, ha egy projekt vagy terv valószínűleg negatív hatással lesz egy Natura 2000 területre. Az útmutató alapjául szolgáló kutatási eredmények azt tükrözik, hogy jelentős nézeteltérés van a különböző érintett felek között az alternatívák és a kármérséklő intézkedések közötti különbségek, illetve annak vonatkozásában, hogy a 6. cikk alkalmazásának mely szintjén kell tekintetbe venni őket. Az MN 2000 nyújtja azt az alapértelmezést, amely az alternatívák és a kármérséklő intézkedések közötti különbségtétel során alkalmazandó. Az alternatív megoldásokról az MN 2000 így ír: „Magukba foglalhatnak alternatív helyszíneket (vonalas létesítmények esetén útvonalakat), a fejlesztés különböző méreteit vagy kialakítási módjait, vagy alternatív folyamatokat. A „null-megoldást” is figyelembe kell venni.” (MN 2000, 5.3.1. szakasz).

A projektek vagy tervek javaslóinak már a fejlesztés legkorábbi szakaszaiban tekintetbe kellene venniük alternatív megoldásokat is. Az alternatív megoldások megvizsgálása a projektek vagy tervek javaslói részéről a gyakorlatban a folyamat első fázisába esik, bár e módszertan során az eljárás harmadik szintjét képezi. Az élőhelyvédelmi irányelv előírásainak megfelelően azonban **az illetékes hatóság dönti el, hogy léteznek-e alternatív megoldások**, és ennek megállapítása csak akkor következhet, ha a megfelelő hatásbecslés már arra a következtetésre jutott, hogy kedvezőtlen hatások valószínűsíthetőek. Az illetékes hatóság ekkor számos megoldási lehetőséget vizsgál meg. Ezek között szerepelhetnek azok is, amelyeket a projekt vagy terv javaslói már fontolóra vettek, de egyéb alternatív megoldások is, amelyeket más érintett felek javasolnak. Fel kell ismerni tehát, hogy a hatóságok további alternatív megoldások létezését is

⁷ A kumulatív hatásvizsgálatokról általános útmutatót adott ki a környezetvédelmi főigazgatóság (Hyder Consulting, 1999).

megállapíthatják még akkor is, ha a terv vagy projekt javaslója már egy sor alternatívát megvizsgált a tervezési folyamat során. Az alternatív megoldások értékeléséről szóló jelentésben fontos lesz rögzíteni minden figyelembe vett alternatív megoldást, és azok Natura 2000 területre kifejtett hatásait is.

A kármérséklő intézkedéseket az MN 2000 így definiálja: „ezek azok az intézkedések, melyek a terv vagy a projekt negatív hatásait minimalizálják, vagy akár teljesen megszüntetik, a kialakítás során vagy azt követően” (4.5.2. szakasz). Az útmutató alapjául szolgáló kutatási eredmények alapján a kármérséklő intézkedéseket az alábbiakban illusztrált módon, egy preferenciális rangsor szerint kell egymás után megvizsgálni.

A kármérséklés megközelítése	Preferencia
A károk már a forrásnál elkerülhetőek	Legmagasabb
A károk a forrásnál csökkenthetőek	↑
A károk enyhíthetőek a területen	↑
A károk enyhíthetőek a károsult értéknél	Legalacsonyabb

A projektek és tervek javaslóit gyakran arra ösztönzik, hogy már kezdettől fogva építsenek be kármérséklő intézkedéseket javaslatukba. Fontos azonban tisztában lenni azzal, hogy az átvilágítási értékelést úgy kell elvégezni, hogy nem veszik tekintetbe a terv vagy projekt részét képező kármérséklő intézkedéseket, amelyek célja a terv vagy projekt Natura 2000 területre kifejtett káros hatásának mérséklése. A javaslatot benyújtók elképzelése a kármérséklés hatékony szintjéről eltérhet a hatóságétól vagy más érintett felektől. A lehető legobjektívebb értékelés érdekében a hatóságnak a tervet vagy projektet először a beépített kármérséklő intézkedések nélkül kell megvizsgálnia. A Natura 2000 területekre kifejtett kedvezőtlen hatások hatékony kármérséklése csak akkor történhet meg, ha a negatív hatásokat teljes egészükben felismerték, felmérték és lejelentették. Ezután pedig a hatóság dönti el, a konzultációk alapján, hogy milyen típusú és szintű kármérséklést tekint megfelelőnek.

2.7. A kiemelt közérdek kényszerítő okai

Annak megállapítása után, hogy léteznek-e alternatív megoldások, a 6. cikk (4) bekezdés alapján meg kell vizsgálni, hogy valamilyen kiemelt közérdek kényszerít-e a terv vagy projekt megvalósítására. Ez az útmutató nem foglalkozik a kiemelt közérdek miatti kényszerítő okok megítélésének módszertanával. Az MN 2000 az alábbiakat írja a kiemelt közérdek megállapításáról (5.3.2. szakasz):

Tekintettel a **rendelkezés szerkezetére**, az egyes esetekben az illetékes nemzeti hatóság feladata a kérdéses terv vagy projekt elfogadása akkor, ha a fenti kezdeményezések által érintett terület természetmegőrzési feladatai és a fent említett kényszerítő okok közötti egyensúly az utóbbiak felé mozdul el. Ezt az alábbi elgondolásoknak kell meghatározniuk.

a) A közérdeknek **kiemelt fontosságúnak** kell lennie: ebből következően nem valamennyi társadalmi vagy gazdasági természetű közérdek megfelelő, különösen az irányelv által védett érdekek különös súlyával összehasonlítva nem (ld. például az irányelv negyedik értelmező

rendelkezését, melyben a „Közösség természeti örökségét” állapítja meg – lásd I. Melléklet, 10. pont)

b) Ebben az értelemben szintén ésszerűnek tűnik megállapítani, hogy a közérdek csak abban az esetben kiemelt fontosságú, ha **hosszútávú érdek**; rövidtávú gazdasági érdekek vagy egyéb olyan érdekek, melyek csak rövid távon hasznosak a társadalomnak, nem megfelelőek az irányelv által védett hosszú távú természetmegőrzési érdekeken való felülemelkedéshez.

Ésszerűen belátható, hogy az „elsőrendű fontosságú közérdekek kényszerítő okai, köztük a társadalmi vagy gazdasági természetű okok” azokra az esetekre vonatkoznak, ahol a készítenő tervek vagy projektek nélkülözhetetlenek bizonyulnak:

- az állampolgárok életének alapvető védelmével (egészségügy, biztonság, környezet) összefüggő politikákban, tevékenységekben;
- az állam vagy társadalom alapvető politikájában;
- speciális közszolgálati kötelezettségeket kielégítő gazdasági vagy társadalmi természetű tevékenységekkel kapcsolatban.

A prioritás élőhelyek esetében a valószínűsíthetően kedvezőtlen hatású projektek vagy tervek csak akkor hajthatók végre, „ha a kényszerítő közérdek az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából kiemelt jelentőségű kedvező hatásokkal kapcsolatos, vagy ha a terv vagy projekt jóváhagyása előtt a Bizottság ilyen irányú véleményt ad a szóban forgó kezdeményezésről”.

A prioritás élőhelyeket illetve az egyéb Natura 2000 területeket érintő projektek vagy tervek hatásbecslésében az egyetlen különbség a kiemelt közérdekre vonatkozó vizsgálat. Ezért a jelen útmutató nem tesz további lényegi megkülönböztetést a prioritás élőhelyek és az egyéb Natura 2000 területek között az itt javasolt további hatásbecslési szintek tekintetében. Az esettanulmányok alapján az alábbiak bizonyos körülmények között kiemelt közérdeknek tekinthetők, amennyiben tényszerű bizonyítékok támasztják őket alá:

- olyan projektek vagy tervek, amelyeknél kimutatható a társadalmi vagy környezetvédelmi szükségesség;
- olyan projektek vagy tervek, amelyek kifejezetten a közegészség és/vagy a közbiztonság javítását célozzák;
- olyan projektek vagy tervek, amelyek kifejezetten az emberi élet és vagyon megóvását célozzák.

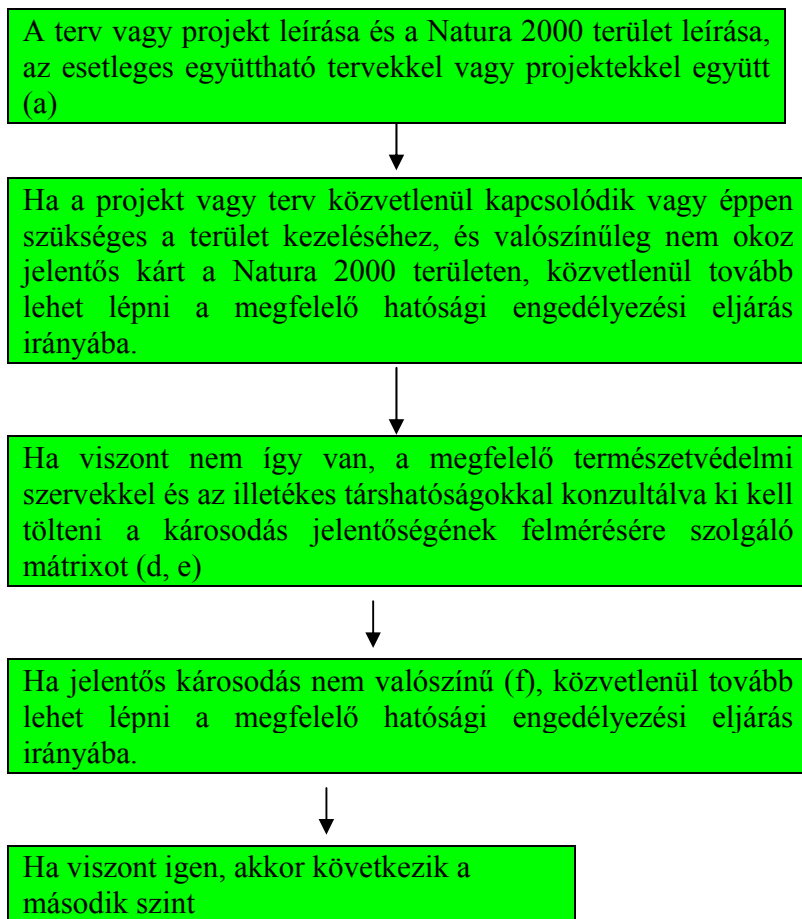
Meg kell jegyezni természetesen, hogy a fenti érdekeknek kiemelt fontosságúnak kell lennie abban az értelemben, hogy fontosabbnak kell lenniük az adott terület természetvédelmi helyzete megőrzésének általános érdekénél. Az MN 2000 világosan kifejti, hogy az olyan projektek vagy tervek, amelyek csak egyes cégek vagy egyének érdekeit szolgálják, nem felelnek meg a kiemelt közérdek fogalmának. Meg kell jegyezni továbbá, hogy ezen érdekek megvizsgálására csak akkor kerülhet sor, ha megállapítást nyert, hogy nincs alternatív megoldás.

2.8. A hatásbecslés megkezdése

Ez a fejezet ismertette az útmutató általános megközelítését és alapelveit. A hatásbecslések végzése során szükséges lesz visszautalni ezekre az alapelvekre és bizonyos kulcsfontosságú referenciaművekre, köztük azokra, amelyeket a dokumentum végén soroltunk fel.

A módszertani útmutató négy szintre tagolható, amelyek az irányelv alapján szükséges hatásbecslés szintjeinek felelnek meg. Minden szintet egy folyamatábra vezet be, amely grafikusan ábrázolja az adott szinten belüli hatásbecslési lépéseket. Az útmutatóban feltételezzük, hogy a megfelelő szinteket azelőtt végrehajtják, hogy a tervet vagy projektet benyújtanák jóváhagyásra.

Első szint: Átvilágítás



Megjegyzések:

(a) Ahhoz, hogy a projekt vagy terv hatásbecslését elvégezzük, először is teljes leírást kell készíteni a projektről vagy tervről és a befogadó környezetről (ld. 3.1.4. szakasz).

(b) A hatásbecslésnek a jelenleg vizsgált tervvel vagy projekttel esetlegesen együttműködő és kumulatív (összegződő) hatásokat okozó más (már meglévő vagy tervezett) tervek vagy projektek hatásait is vizsgálnia kell (ld. 2.5. szakasz).

(c) Ha egy terv vagy projekt közvetlenül kapcsolódik vagy éppen szükséges egy terület kezeléséhez, és valószínűsíthetően nem okoz jelentős kárt a Natura 2000 területen, a hatásbecslés nem szükséges (ld. MN 2000, 4.3.3. szakasz).

(d) Az intézmények tagállamról tagállamra változnak. A konzultációba bevonandó intézmény lehet az élőhelyvédelmi irányelv végrehajtásáért felelős szerv.

(e) A jelentőség felmérése (ld. 3.1.5. szakasz).

(f) Ezt az értékelést az elővigyázatosság elve figyelembevételével kell végezni.

Az első szint eredményei:

Átvilágítási mátrix (1. ábra)

Jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlap (2. ábra)

3. A 6. cikk (3) és (4) bekezdés módszertana

3.1. Első szint: Átvilágítás

3.1.1. Bevezető

Ezen a szinten vizsgálják meg a terv vagy projekt valamely Natura 2000 területre valószínűsíthetően kifejtett hatásait, önmagukban vagy más tervekkel és projektekkel együtthetőségben, és megállapítják, hogy vajon objektíven kijelenthető-e, hogy e hatások nem lesznek jelentősek. Ez a vizsgálat négy lépésből áll:

1. annak megállapításából, hogy a projekt vagy terv közvetlenül kapcsolódik vagy éppen szükséges-e a terület kezeléséhez;
2. a projekt vagy terv leírásából és az egyéb olyan projektek vagy tervek leírásából és jellemzéséből, amelyek ezzel kombinációban már potenciálisan jelentős kárt okozhatnak a Natura 2000 területen;
3. a Natura 2000 területen okozott potenciális károk meghatározásából;
4. a Natura 2000 területre kifejtett hatások jelentőségének értékeléséből.

Az átvilágítási szakasz végrehajtásához az illetékes hatóságnak különböző forrásokból kell információkat gyűjtenie. Gyakran a publikált anyagok és a megfelelő természetvédelmi szervezetekkel történő konzultáció alapján is meg lehet hozni az átvilágítási döntést. Az átvilágítási szinten akkor helyes a döntéshozó megközelítése, ha az elővigyázatossági elvet a projekthez vagy tervhez és a szóban forgó területhez mértén arányosan alkalmazza. A nagyon kis tervek vagy projektek esetében az illetékes hatóság pusztán a projekt leírása alapján dönthet úgy, hogy annak nem lesz jelentős károsító hatása. Hasonló módon, ez az információszint is elegendő lehet nagy tervek vagy projektek esetén ahhoz, hogy úgy döntsenek, jelentős hatások valószínűsíthetőek. Ilyen döntéseket lehet hozni az illetékes hatóságnak az adott Natura 2000 területre, kijelölésének tényére és természetvédelmi helyzetére vonatkozó ismeretei alapján. Ahol azonban kevésbé egyértelmű, hogy valószínűsíthetően lesznek-e jelentős hatások, ott sokkal szigorúbb megközelítést kell alkalmazni az átvilágítás során.

Az elővigyázatosság elvének alkalmazása és a döntéshozás átláthatóságának követelménye megkívánja, hogy azt a döntést, mely szerint jelentős környezetvédelmi hatások nem valószínűsíthetőek, rögzíteni és jelenteni kell. Ezért az számít helyes gyakorlatnak, ha az olyan esetekben, amikor objektíven megállapítható, hogy a Natura 2000 területet valószínűsíthetően nem éri jelentős környezeti hatás, kitöltik a jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlapot (ld. alább). Ha az átvilágítási szint során végzett részletes értékelés nélkül is feltételezhető (a projekt mérete vagy nagyságrendje illetve a Natura 2000 terület jellegzetességei miatt), hogy valószínűleg jelentős hatások lesznek, elegendő, ha rögtön továbblépnek a megfelelő hatásbecsléshez (második szint), és nem végzik el az alább ismertetett átvilágítási értékelést.

Ha a javaslat olyan projektre vonatkozik, amely a KHV irányelv, vagy olyan tervre, amely a SKH irányelv hatálya alá esik, akkor a KHV projektek vagy SKH tervek átvilágításánál használt jelentőségi küszöb valószínűleg megfelelő a projekt 6. cikk szerinti hatásbecsléséhez is. Ahol a projektről vagy tervről környezeti beszámolót kell készíteni, ott rendszerint feltételezhető, hogy a 6. cikk szerinti hatásbecslésre is szükség lesz. Feltételezhető az is, hogy ha egy projekt

valószínűsíthetően jelentős hatással lesz egy Natura 2000 területre, akkor egy teljes környezeti hatásvizsgálatra lesz szükség.

3.1.2. Első lépés: A terület kezelése

Az MN 2000 világosan kifejti, hogy ahhoz, hogy egy projekt vagy terv „közvetlenül kapcsolódjon, vagy éppen szükséges legyen a terület kezeléséhez”, a „kezelésnek” természetvédelmi célú kezelési intézkedéseket kell takarnia, míg a „közvetlenül” azt jelenti, hogy az intézkedés egyedül a terület természetvédelmi kezelését célozza, és nem pedig valamilyen más tevékenység közvetlen vagy közvetett következménye. Figyeljünk arra is, hogy ha egy adott terület természetvédelmi kezelésére tervezett intézkedés egy másik területre is hatással van, akkor azt is hatásbecslésnek kell alávetni, hiszen az a természetvédelmi kezelési intézkedés nem specifikusan és közvetlenül e második területet célozza (MN 2000, 4.3.3. szakasz).

3.1.3. Második lépés: A projekt vagy terv leírása

A projekt vagy terv leírásakor meg kell határozni a projekt vagy terv összes olyan elemét, amely önmagában vagy más projekttel vagy tervvel együttműködésben potenciálisan jelentős hatást fejthet ki a Natura 2000 területre. Az 1. szövegdobozban található jegyzék sorolja fel azokat a fő projekt- vagy tervparaméter típusokat, amelyeket általában meg kell határozni. Ezek a paraméterek csak példaként szolgálnak, hiszen egy ilyen dokumentumban lehetetlen volna teljes listát leközölni. Egyes projektek vagy tervek esetében szükséges lehet ezen paramétereket külön meghatározni az építési, a működési és a felszámolási szakaszra is.

1. szövegdoboz: A projekt vagy terv leírását segítő jegyzék

Meghatározták-e a projekt vagy terv alábbi jellemzőit?

Méret, lépték, terület, területhasználati igény, stb.

A terv ágazati besorolása

A projektből vagy tervből (a földmunkákból, a kotrásból, stb.) fakadó fizikai változások

Erőforrás-igények (vízkivétel, stb.)

Emisszió és hulladék (talajba, vízbe vagy levegőbe történő elhelyezés)

Szállítási igények

Az építés, működtetés és felszámolás, stb. időtartama

A terv végrehajtásának időszaka

Távolság a Natura 2000 területtől vagy a terület fő értékeitől

Más projektek vagy tervek hatásaival összegződő károsítások

Egyebek, szükség szerint

Ahol térinformatikai rendszer is rendelkezésre áll, az lényegesen megkönnyíti a terv vagy projekt különböző elemei és a Natura 2000 terület sajátosságai közötti kapcsolatok megértését. Annak érdekében, hogy a területet érő minden károsító hatást meghatározzanak, beleértve a kumulatív (összegződő) hatásokból eredő közvetett és közvetlen hatásokat is (ld. 2.5. szakasz), a 2. szövegdobozban vázolt lépéseket is végre kell hajtani.

2. szövegdoboz: A kumulatív (összegződő) hatások becslése

A becslés lépései

A végrehajtandó tevékenység

Az összes olyan projekt és terv meghatározása, amelyek hatásai összegződhetnek

A vizsgált tervből vagy projektből származó összes hatás lehetséges forrásának meghatározása, a meglévő környezetből származó minden más forrással, továbbá a többi javasolt terv vagy projekt valószínűsíthető hatásaival együtt

A károsító tényezők meghatározása

Azon károsító tényezők (pl. zaj, vízkészlet-csökkenés, vegyszer-kibocsátás) meghatározása, amelyek valószínűsíthetően behatással lesznek a változásra érzékeny terület struktúrájára és funkcióira.

A hatásbecslés területi lehatárolása

Az összegződő hatások vizsgálatának területi lehatárolása; jegyezzük meg, hogy a határok eltérőek lesznek a különböző károsító tényezők esetén (pl. a vízkészleteket érintő hatások, a zaj) és távoli (a területen kívüli) helyszíneket is magukba foglalhatnak.

A közvetítő közeg meghatározása

A potenciálisan összegződő hatások közvetítő közegének (pl. víz, levegő; a hatások térbeli és időbeli összegződése) meghatározása. A területi adottságok vizsgálata abból a szempontból, hogy a terület struktúrájának és funkciójának sérülékeny vonatkozásai hol vannak kitéve kockázatnak.

Előrejelzés

A meghatározott, várható kumulatív hatások nagyságrendjének és kiterjedésének előrejelzése.

Hatásbecslés

Annak megállapítása, hogy a potenciális kumulatív hatások valószínűsíthetően jelentősek lesznek-e.

3.1.4. Harmadik lépés: A terület jellegzetességei

A Natura 2000 területet érő károsító hatások meghatározásához a terület egészét vagy legalább azokat a területeket jellemezni kell, ahol a károk bekövetkezése a leginkább valószínűsíthető. A károsító hatások meghatározásához figyelembe kell venni az egyéb projektekből vagy tervekből származó kumulatív hatásokat is, és utalni kell a 2. szövegdobozban kifejtett kumulatív hatásbecslési lépésekre is. A projektnek vagy tervnek lesznek olyan fő vonatkozásai, amelyek a terület fő jellegzetességeire lesznek káros hatással. A 3. szövegdoboz jegyzéke néhány olyan információforrást sorol fel, amelyeket meg kell vizsgálni ahhoz, hogy meghatározzák a projekt vagy terv káros hatásait a Natura 2000 területre. Hasonlóan az útmutató többi jegyzékéhez, ez a lista is csak példálózó jellegű.

3. szövegdoboz: Információforrások a káros hatások meghatározásához

Megvizsgálták-e ezeket az információforrásokat?

A Natura 2000 terület egységes adatlapja
A modern és történelmi térképek
A területhasználatra vonatkozó és egyéb releváns, meglévő tervek
A területek felmérésére vonatkozó meglévő anyagok
Meglévő hidrológiai adatok
A fő fajokra vonatkozó meglévő adatok
Környezeti beszámolók hasonló tervekről vagy projektekről más területek esetében
Környezeti állapotjelentések
Területkezelési tervek
Térinformatikai rendszerek (ld. a 3.2.3. szakaszt)
A terület történetére vonatkozó anyagok
Egyebek szükség szerint

3.1.5. Negyedik lépés: A jelentőség értékelése

Az átvilágítási szint következő lépése a harmadik lépésben meghatározott káros hatások jelentőségének megállapítása. A jelentőség fogalmát részletesebben taglalja az I. melléklet 4. fejezete. A jelentőség vizsgálata egyes esetekben nem is sokkal több, mint a megfelelő természetvédelmi szervvel folytatott konzultáció. Máskor, főként, hogy ha a különböző érintett felek véleménye eltérő, további vizsgálódásra lehet szükség, hogy megállapítsák, a projekt vagy terv hatásai valószínűsíthetően jelentősek lesznek-e. A hatások jelentősége meghatározásának gyakori módja a kulcsindikátorok használata. A 4. szövegdoboz indikátorokat sorol fel, és javaslatokat is ad azok használatára. Az 5. szövegdoboz esettanulmányokon keresztül nyújt példákat arra, hogy a jelentőségre vonatkozó indikátorokat hogyan használták különböző típusú projektek/tervek és területek esetén. Egyes indikátorok, pl. az élőhely-veszteség százalékos aránya a prioritás élőhelytípusoknál azok státusza miatt még nagyobb jelentőséggel bírhatnak, mint más élőhelyek esetében.

4. szövegdoboz: Példák a jelentőséget jelző indikátorokra

A káros hatás típusa	A jelentőség indikátora
Az élőhely területi vesztesége	Százalékos veszteség
Fragmentáció	Időtartam vagy állandóság, szint az eredeti kiterjedéshez képest
Zavarás	Időtartam vagy állandóság, távolság a területtől
Állománysűrűség	A pótlás (az eredeti állománysűrűség visszaállításának) időigénye
Vízkészlet	Relatív változás
Vízminőség	A fő indikátor vegyi anyagok és egyéb alkotók relatív változása

5. szövegdoz: Esettanulmányok: a jelentőségre vonatkozó indikátorok

Út- és vasútfejlesztés száraz erdős területeken: az élőhelyvesztés vagy leromlás jelentőségét ebben az esetben először az érintett élőhely százalékos aránya alapján értékelték. A végső elemzés során azonban bármilyen mértékű élőhelyvesztést jelentősnek ítélték, és a terület rekonstrukciós lehetőség nélküli megváltoztatását szintén jelentősnek ítélték.

Útprojekt: ebben az esetben a károsító hatás jelentőségét a területen belüli élőhelyvesztés százalékos aránya alapján határozták meg. Majd ezt az élőhelyvesztést az adott élőhelytípus tagállamon belüli teljes területéhez viszonyították. A következtetés az volt, hogy mivel az élőhelytípus amúgy is fogyatkozóban volt, 1 %-nyi élőhelyvesztés is jelentősnek minősül.

Fejlesztések folyótorkolatnál: ebben az esetben a fajok és az élőhelyek közötti összetett kölcsönhatásokat elsődleges szempontként kezelték. Egy mátrixot alakítottak ki, amelyben öt madártípust (pl. a területen táplálkozó kis partimadár, a területen pihenő lúdalakú, stb.) három érzékenységi szintre osztottak be (az egész éves potenciális zavarás alapján). Az érzékenységet magas, közepes és alacsony szintekre tagolták. A legalacsonyabb potenciális zavarású időszaknak a májustól augusztusig terjedő időszakot határozták meg. A tervezett építkezést a magas zavarási potenciálú időszakban valószínűsíthetően jelentősen károsító hatásúnak ítélték (vagyis elegendőnek az azonnali kármérséklő intézkedéshez, ami többek között az építkezés átütemezését is magában foglalta).

Vízkielégítés-fejlesztés felsivatagos területen: a jelentőség vizsgálata ebben az esetben egy olyan indikátor csomag összeállításával kezdődött, amely a környezeti és társadalmi-gazdasági feltételek kritikus vonatkozásait jelezte, és többek között kiterjedt a védett terület státuszára és a fajok élőhely-preferencia kritériumok alapján megállapított regionális elterjedésére. A károsító hatásokat a madárállományban bekövetkező százalékos csökkenés, valószínűsíthető fajkihálás és a jogi védelem alatt álló vizes élőhelyek eltűnése alapján mérték.

Ahol úgy döntenek, hogy további vizsgálatokra van szükség, ott fontos lesz a bizonyítható módszereket alkalmazó hatásbecslési technikák használata. A hatások jelentőségére vonatkozó vizsgálat módszeres és objektív módon történő elvégzése érdekében további jegyzékeket és mátrixokat is lehet használni. Az 1. ábra a jelen útmutató által javasolt átvilágítási mátrixra mutat be egy példát.

A potenciális károsító hatások meghatározása során fontos, hogy lássuk, a terv vagy projekt mely elemei károsítják majd valószínűleg a Natura 2000 területet, vagy mely elemek összegződhetnek más tervekkel vagy projektekkel és okozhatnak ezáltal ilyen károkat. A releváns projektelemek között szerepelhetnek az építési folyamat igényei, az erőforrás-igények és a fizikai követelmények - szélesség, mélység, tartam stb. A tervek esetében ezek az elemek lehetnek a terven belüli egyedi projektek következményei, vagy vonatkozhatnak az adott terv ágazati hatásaira (pl. mezőgazdasággal, halászattal vagy az energiaiparral kapcsolatos hatások).

Az átvilágítási mátrix kitöltése után a döntés kétféle formát ölthet:

1. objektíven megállapítható, hogy nem valószínűsíthetőek jelentős hatások a Natura 2000 területre; vagy

2. a rendelkezésre álló információ alapján vagy valószínűsíthető, hogy lesznek jelentős hatások, vagy a fennmaradt bizonytalanság elég nagy ahhoz, hogy annak alapján megfelelő hatásbecslést kell végezni.

3.1.6 Eredmények

Az átvilágítás értékelése után, amennyiben azt állapították meg, hogy jelentős hatások valószínűsíthetőek, vagy nem eléggé bizonyos ennek ellenkezője, a jelen módszertan következő szintjének kell következnie. Ha azonban már ezen a szinten az a következtetés, hogy jelentős hatások nem valószínűsíthetőek a Natura 2000 területre, a helyes gyakorlat az, ha kitöltjük a „Jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlapot” (ld. 2. ábra e fejezet végén), amelyet minden érintett fél számára hozzáférhetővé kell tenni.

1. ábra: Kidolgozott példa egy turizmusfejlesztési stratégia (terv) átvilágítási mátrixára

Röviden jellemezze a tervet vagy projektet! *A javasolt terv egy turizmusfejlesztési stratégia tervezete egy olyan területre, amelynek ipara hanyatláson ment át, és amelynek gazdasági és környezeti újjáélesztésre van szüksége.*

Röviden jellemezze a Natura 2000 területet! *A terület folyótorkolati mocsaraktól áll. Különleges madárvédelmi terület és egyben Ramsari terület, mivel fontos vízimadár-gyülekezőhely; a kulcsfajok országos költőállományának 1%-a és országos telelőállományának 29%-a található itt.*

Hatásbecslési kritériumok

Röviden írja le azon projekteket, amelyek (önmagukban és más tervekkel vagy projektekkel együttműködésben) valószínűleg károsítani fogják a Natura 2000 területet!

- 1. A terv szerint el kell távolítani a Natura 2000 területtel szembeni parton álló, használaton kívüli ipari épületeket.*
- 2. A terv egy tengerparti sétány kiépítését is javasolja, a Natura 2000 területen vagy annak közelében.*
- 3. A terv lebontaná a folyón feljebb lévő kikötői létesítményeket, dokkokat, és új szabadidős csónak- és vízisport létesítményekre cserélné azokat.*

Írja le a projekt valószínűsíthető közvetlen, közvetett vagy másodlagos károsításait, amelyeket önmagában, vagy más tervekkel vagy projektekkel összhatásban okoz a Natura 2000 területen, az alábbi jellemzői által:

- méret és lépték;
- területigény;
- távolság a Natura 2000 területtől vagy annak fő értékeitől;
- erőforrás-igények (vízkivétel, stb.);

- emisszió (talajba, vízbe vagy levegőbe történő szennyező anyag kibocsátás);
- földmunka mértéke
- az építés, működtetés és felszámolás, stb. időtartama;
- egyébek, szükség szerint

- 1. A használaton kívüli ipari létesítmények eltávolításához szükséges műszaki munkálatok a terület határától kevesebb,*

mint 400 m-re folynak majd. A munkálatok várhatóan hat hónapig tartanak majd (potenciális zavarás).

2. A tengerparti sétány a területen vagy annak közelében halad majd. Az ösvény kialakítása 4 méter széles sávot érint, és valószínűleg némi földmunkát igényel, hogy kavicssal szórják le az ösvényt, míg egyes szakaszokon várhatóan kerítést is kell emelni mellé (potenciális területvesztés).

3. Az új vízisport-létesítmények a területtől 1 km-re lesznek a folyóparton; kialakításukhoz le kell bontani és el kell távolítani a meglévő épületeket, felépítenek 20 yacht és 3 kis sétahajó fogadására alkalmas kikötőhelyeket, és további vízisport-létesítményeket, ami több hónapot vesz igénybe (potenciális zavarás).

Írja le a területen az alábbiak miatt valószínűsíthetően bekövetkező változásokat:

- az élőhely területi kiterjedésének csökkenése;
- kulcsfajok zavarása;
- az élőhelyek vagy állományok fragmentációja;
- az állománysűrűség csökkenése;
- a természetvédelmi érték fő indikátorainak (vízminőség, stb.) változásai;
- éghajlatváltozás.

1. A használaton kívüli ipari terület elbontása potenciális zavarást jelent a fészkelő madaraknak a zaj és emberi jelenlét miatt. A szennyezőanyagok folyóba jutásának kockázata szintén befolyásolhatja a terület alkalmasságát a fajok számára.

2. A tengerparti sétány, hacsak nem a területtől távolabb helyezkedik el, potenciálisan nagyszámú látogatót vonzhat, ami zavarást okozhat; ha az útvonal a területen át vezet, az élőhelyvesztéssel is járhat.

3. A tervezett új vízi rekreációs illetve turisztikai létesítmények valószínűleg további zavarást jelentenek a folyón megnövekedő idegenforgalom miatt.

Írja le a Natura 2000 terület egészére valószínűsíthető károkat az alábbiak vonatkozásában:

- a terület struktúráját meghatározó fő kölcsönhatások zavarása;
- a terület funkcióját meghatározó fő kölcsönhatások zavarása.

A fő kockázat a fészkelő madarakat érő zavarás, ami idővel az állományok csökkenéséhez vezethet.

Adja meg a fentiek szerint meghatározott hatásokra vonatkozó, a jelentőséget megállapító indikátorokat az alábbi paraméterekkel:

- vesztesség
- fragmentáció
- megszakítás
- zavarás

- a terület fő elemeinek (pl. vízminőség, stb.) változása

1. A kulcsfajok állományában bekövetkező változás becsült mértéke

2. A tengerparti sétány által okozott fragmentáció és zavarás mértéke

3. A területet érő szennyezés kockázatának becsült mértéke, ha az elbontási munkálatok során szennyezőanyagok szabadulnak ki.

Írja le a fentiek közül a projekt vagy terv azon elemeit vagy elemkonbinációit, amelyeknél a fenti károk valószínűsíthetően jelentősek, vagy ahol a károk léptéke vagy nagyságrendje ismeretlen.

A megfelelő természetvédelmi szervvel folytatott konzultáció alapján az a következtetés született, hogy a fenti terv mindhárom eleme valószínűsíthetően jelentős hatásokkal fog járni.

Megjegyzés: az üres mátrix a 2. mellékletben található

2. ábra: „Jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlap”

A projekt vagy terv neve:

A Natura 2000 terület neve és elhelyezkedése:

Hasznos, ha egy térképet vagy vázlatrajzot mellékelnek.

A projekt vagy terv leírása:

Az építkezés, működés, és ahol szükséges, a felszámolás fizikai következményeinek mértéke, léptéke.

A projekt vagy terv közvetlenül kapcsolódik vagy éppen szükséges a terület kezeléséhez? (részletes indoklás)

Vannak-e más projektek vagy tervek, amelyek a hatásbecslés alatt álló projekttel vagy tervvel együtt fejthetnek ki hatást a területre? (részletes indoklás)

A hatásbecslés területi lehatárolása, az egyéb tervek vagy projektek neve, elhelyezkedése, és felelősei (az összefüggések illusztrálására itt is hasznosak lehetnek a térképek).

A hatások jelentőségének értékelése

Ismertesse, hogy a projekt vagy terv (önmagában vagy mással együttműködésben)

várhatóan hogyan hat a Natura 2000 területre!

Írja le a közvetlen és közvetett hatásokat, és

ismertesse, hogyan végezték az értékelésüket.

Ismertesse, miért nem ítélték jelentősnek ezeket a hatásokat!

Ez történhet a legfontosabb jelentőségre vonatkozó indikátorokra történő utalással, pl. a területen bekövetkező változások mértéke, a projekt vagy terv időtartama, stb.

A konzultációba bevont szervezetek jegyzéke

Adjuk meg a kapcsolattartó személy nevét és telefonszámát vagy E-mail címét

A konzultáció során kapott vélemények

Ismertesse, hogy az egyes szervezetek jelentősnek ítélik-e a hatásokat vagy sem.

A hatásbecslés elvégzése során gyűjtendő adatok

Ki végezte a hatásbecslést?

Adatforrások

Az elvégzett hatásbecslés szintje

Hol férhető hozzá és tekinthető meg a hatásbecslés teljes eredménye?

Lehet az illetékes hatóság, a projekt vagy terv javaslója, vagy egy illetékes országos vagy területi kormányzati szerv.

Terepi tanulmányok, meglévő adatok, konzultáció a megfelelő szervezetekkel, stb.

Irodai tanulmány, teljes ökológiai hatásbecslés, stb. Jelezze, hogy milyen mértékben lehet megbízni a hatásbecslés eredményeiben.

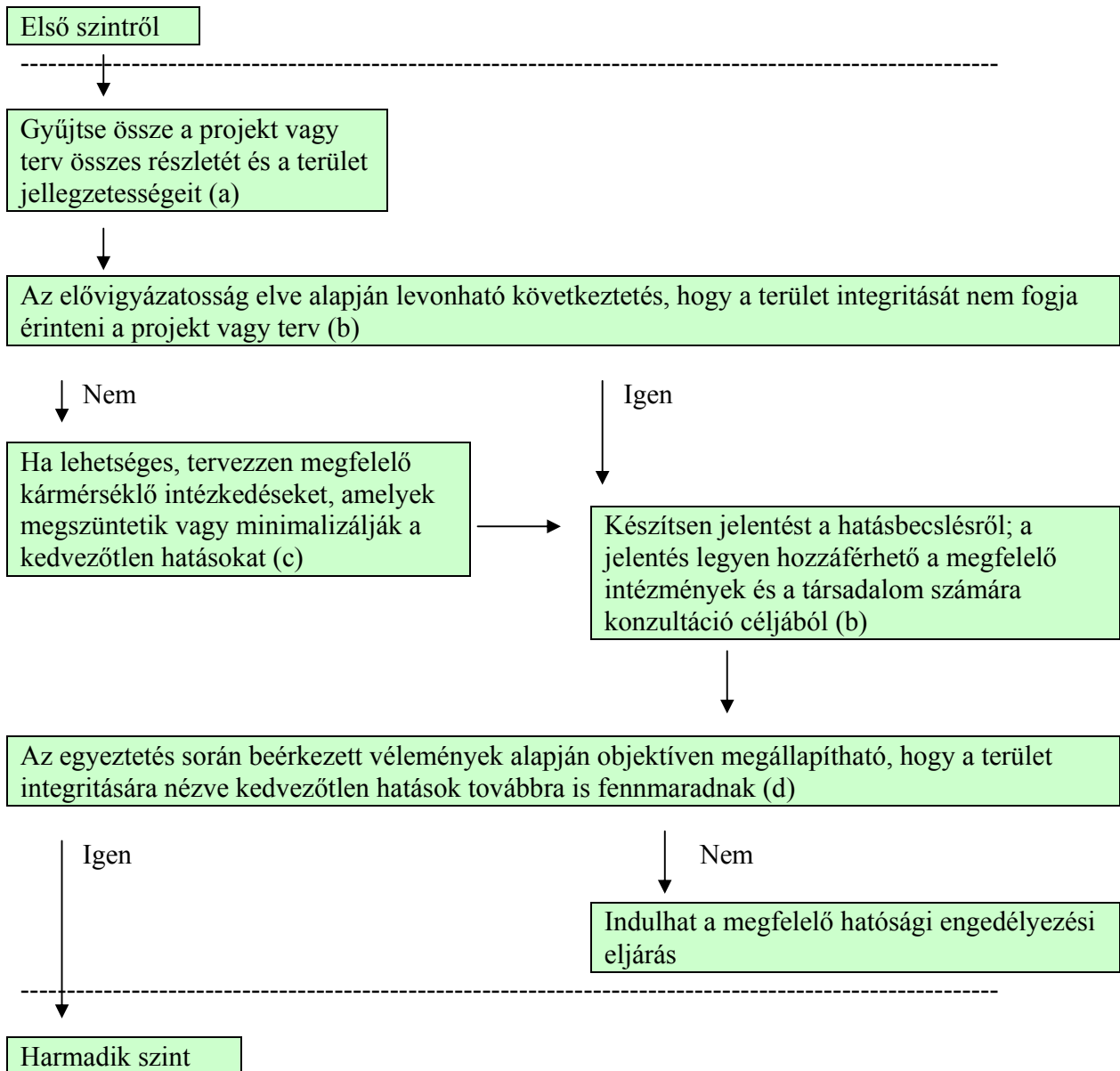
Adja meg azokat a dátumokat és időpontokat, amikor az információk megtekinthetők, továbbá a kapcsolattartó személyek nevét és telefonszámát.

Általános következtetés

Ismertesse, milyen alapon született az a végkövetkeztetés, hogy nem lesz jelentős hatás a Natura 2000 területre.

Megjegyzés: az üres jelentőlap a 2. mellékletben található

Második szint: Megfelelő hatásbecslés



Megjegyzések:

- (a) Az első szinten gyűjtött információk is felhasználhatók, de részletesebb adatokra is szükség lesz (ld. 3.2.2 és 3.2.3 szakasz).
- (b) Ezt a hatásbecslést az elővigyázatosság elve alapján kell elvégezni (ld. 3.2.4 szakasz).
- (c) Az illetékes hatóság feladata annak meghatározása, hogy milyen kármérséklési intézkedésekre lesz szükség (ld. 3.2.5 szakasz).
- (d) Használja a 10. szövegdoboz jegyzékét.

A második szint eredményei:

Megfelelő hatásbecslés: kármérséklési intézkedések (3. ábra)

A megfelelő hatásbecslésről szóló jelentés (4. ábra)

3.2. Második szint: Megfelelő hatásbecslés

3.2.1. Bevezető

A megfelelő hatásbecslés elvégzése az illetékes hatóság felelőssége. Azonban, amint azt az útmutató bevezetője is tárgyalta, a hatásbecslési eljárás során az érintettek széles körétől (a projekt vagy terv javasloitól, az országos, regionális és helyi természetvédelmi hatóságoktól és a megfelelő civil szervezetektől) gyűjtnek információkat az értékeléshez. A KHV-hez hasonlóan a megfelelő hatásbecslés során is általában a projekt vagy terv javaslója terjeszti be értékelésre az információkat az illetékes hatósághoz. A hatóság belső és külső szakértőkkel, illetve az egyéb érintett felekkel folytatott konzultációhoz egyeztetési alapként használhatja ezeket az információkat. A hatóságnak szüksége lehet arra is, hogy saját jelentéseket rendeljen meg, hogy így biztosítsa a végső értékelés minél objektívebb és átfogó voltát. A 6. szövegdozoz vázolja, hogy milyen információkra van szükség ezen az értékelési szinten.

Ezen a szinten a projektnek vagy tervnek akár önmagában, akár más projektekkal vagy tervekkel kombinációban a Natura 2000 terület integritására kifejtett károsító hatását a Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak, struktúrájának és funkciójának viszonylatában vizsgálják. A Bizottság szakmai háttérintézetének útmutatója így fogalmaz:

„A terület integritása magában foglalja annak ökológiai funkcióit. Annak eldöntése során, hogy az integritás sérül-e, a terület természetvédelmi céljait és csak azokat kell szem előtt tartani” (MN 2000, 4.6. cikk (3)).

3.2.2. Első lépés: a szükséges információk

A megfelelő hatásbecslés elvégzéséhez szükséges adekvát információk rendelkezésre állásának biztosítása érdekében javasolt a 6. szövegdozoz jegyzékének megfelelően haladni. Ahol nem ismert vagy nem áll rendelkezésre információ, további vizsgálatokra van szükség. A hatásbecslés első lépése a terület természetvédelmi céljainak meghatározása és a projekt vagy terv azon vonatkozásainak azonosítása, amelyek (önmagukban vagy más projektekkal vagy tervekkel együtt) befolyásolják ezen célokat. A 9. szövegdozoz esettanulmányokat ismertet a területi természetvédelmi célokra. Ezeket rendszerint a Natura 2000 terület egységes adatlapjából, vagy, ahol ilyen van, a terület kezelési tervéből lehet kigyűjteni.

Ahol hiányosak az információk, ott rendszerint a meglévő adatokat ki kell egészíteni további terepi adatgyűjtéssel. Annak érdekében, hogy a nem szakember olvasók is képet kapjanak az esetlegesen szükséges terepi munkáról, az útmutató 1. melléklete áttekintést ad az ökológiai állapotfelvételekről, a várható károk előzetes becsléséről és a jelentőség értékeléséről.

6. szövegdozoz: A megfelelő hatásbecsléshez szükséges információk jegyzéke

Ismertek vagy megszerezhetők-e az alábbiak?

√ / X

Információk a projektről vagy tervről

A területre esetlegesen hatással levő projekt vagy terv teljes jellemzése

A terv által lefedett teljes terület elhelyezkedése vagy kiterjedése
A projekt mérete és egyéb specifikációi
Azon meglévő, javasolt vagy egyéb jóváhagyott projektek vagy tervek jellemzése, amelyek hatása kölcsönhatásban lehet vagy hozzáadódhat a hatásbecslés alatt lévő projekthez és amelyek kihatással vannak a területre
Tervezett vagy megfontolás alatt álló természetvédelmi kezdeményezések, amelyek a jövőben valószínűleg befolyásolják majd a terület státuszát
A projekt vagy terv és a Natura 2000 terület kapcsolata (pl. a főbb távolságok, stb.)
Az engedélyező hatóság információkra vonatkozó követelményei (pl. KHV/SKH)

Ismertek vagy megszerezhetőek-e az alábbiak? /

Információk a területről

A Natura 2000 terület jelölésének oka
A terület természetvédelmi céljai és a terület természetvédelmi értékét adó tényezők
A terület természetvédelmi státusza (kedvező vagy sem)
A terület jelölő élőhelyeinek és fajainak fő jellemzői
A terület fizikai és kémiai jellemzői
Az élőhelyek, fajok, és azok ökológiai viszonyainak dinamikája
A terület változásra érzékeny tényezői
A terület integritását kialakító és fenntartó fő strukturális és funkcionális összefüggések
A terület jelölő élőhelyeit és fajait érő szezonális hatások
Egyéb, a terület szempontjából releváns természetvédelmi ügyek, így a valószínűsíthető, jövőben várható természetes változások

A 7. szövegdoboz jegyzéke olyan információforrásokat javasol, amelyeket az ezen a szinten szükséges adatok megszerzéséhez lehet felhasználni.

7. szövegdoboz: A legfontosabb információforrások

A Natura 2000 területek egységes úrlapjai, és ahol van, a kezelési terv.
A hatásbecslési eljárás átvilágítási szakaszában gyűjtött ökológiai információk.
A releváns természetvédelmi intézmények és egyéb szervezetek.
A földtulajdonosoknál, területkezelőknél vagy a természetvédelmi szerveknél rendelkezésre álló releváns tervek, jelenkori és történelmi térképek, a korábbi geológiai és hidrogeológiai, továbbá ökológiai felmérések anyaga.
Környezeti kárértékelések, megfelelő hatásbecslésről szóló jelentések, vagy bármilyen egyéb tényszerű dokumentáció, ha az adott területen korábban értékelték már hasonló terveket vagy projekteket.

3.2.3. Második lépés: A várható károk előzetes becslése

Annak becslése, hogy egy projekt vagy terv várhatóan milyen kárt okoz majd egy Natura 2000 területen, rendszerint nehéz, mivel a területek ökológiai szerkezetét és funkcióit meghatározó

elemek dinamikusan változóak és nehezen mérhetőek. A károk előzetes becslését strukturált, szisztematikus keretek között kell végezni, a lehető legnagyobb fokú objektivitással. Ehhez meg kell határozni a károsító hatások típusait – rendszerint az alábbi felosztásokat használjuk: közvetlen és közvetett hatások; rövid- és hosszútávú hatások; az építés, a működés, illetve a felszámolás során adódó hatások; továbbá elszigetelt, kölcsönhatásban álló és kumulatív hatások. A 8. szövegdoz egy sor használatban lévő módszert mutat be a várható károk előzetes becslésére.

8. szövegdoz: Módszerek a várható károk előzetes becslésére

Közvetlen mérések, például a várhatóan elpusztuló vagy leromló élőhely területének mérése arányaiban meghatározhatja a fajok állományainak, élőhelyeinek és életközösségeinek veszteségét.

A folyamatábrák, az ökológiai hálózatokat és rendszereket bemutató diagramok a közvetlen hatásokból származó láncreakciók meghatározását segítik; a közvetett károkat ennek alapján másodlagos, harmadlagos, stb. kategóriákba sorolják. A rendszerdiagramok rugalmasabbak a hálózatoknál, hiszen a kölcsönös kapcsolatokat és a folyamatok útvonalát is bemutatják.

A mennyiségi becslést lehetővé tevő modellek a károsító hatások erejére és irányára vonatkozó adatok és feltételezések alapján, matematikai úton levezetett becslésekkel szolgálnak. A modellekkel extrapolálhatók is azok a becslések, amelyek konzisztensek a múltbeli és jelenkori adatokkal (trendanalízis, forgatókönyvek, más releváns helyszínek tanulságait átültető analógiák) és az intuitív előrejelzésekkel. A modellezés normatív megközelítése a kívánt végcéltől visszafelé haladva értékeli, hogy a javasolt projekt teljesíti-e a végcélt. Néhány általánosan használt modell például a légszennyező anyagok diszperzióját, a talajeróziót, a vízfolyások feliszapolódását és a szennyezett folyók oxigénszintjének csökkenését becsüli.

A térinformatikai rendszerekkel (GIS) a térbeli kapcsolatokat lehet modellezni, például fedvényt lehet készíteni a kényszerítő tényezőkből, vagy fel lehet térképezni az érzékeny területeket és az élőhely-veszteség helyét. A GIS a digitális térképészet, térképi adattárolás és adatbázis-kezelési rendszer kombinációja, amely olyan tulajdonságokat (attribútumokat) tárol, mint pl. a földhasználat vagy lejtés. A GIS segítségével lehetővé válik a tárolt változók gyors megjelenítése, kombinálása és elemzése.

A korábbi hasonló projektekből származó információk is hasznosak lehetnek, különösen, ha a projektek kezdetén mennyiségi becslések is történtek és a működés során monitorozták ezeket.

Szakértői vélemény és ítélet a korábbi tapasztalatokból és konzultációkból származhat.

3.2.4. Harmadik lépés: Természetvédelmi célok

Ha a projekt vagy terv hatásait meghatározták és előrejelezték, fel kell mérni, hogy lesznek-e kedvezőtlen hatások a terület természetvédelmi céljai és státusza alapján meghatározott területi integritásra. A 9. szövegdoz példákat sorol fel a lehetséges természetvédelmi célokra.

9. szövegdoboz: Néhány példa a lehetséges természetvédelmi célokra

Meszes talajon futó patak: a vízi növényzetben a megnevezett fajok domináljanak; a vízhozam elegendő legyen a természetes vízfolyásra jellemző folyamatok fenntartásához; a tavaszi vízhozamok maradjanak fenn; a folyóaljzat maradjon tiszta, kavicsos.

Folyótorkolat: Kedvező állapotban maradjon fenn a terület folyótorkolat jellege, a természetes növény- és állatvilággal.

Tengerparti terület: az európai tengerpartokra jellemző vonásokat kedvező természetvédelmi helyzetben kell tartani, teret adva a természetes változásoknak. A jellemző vonások közé tartoznak a lagúnák és a kavicsos partszakaszok növényzete (különleges madárvédelmi terület, amelyet egyben különleges természetmegőrzési területnek is jelöltek).

Tengeri terület: biztosítani kell, hogy az ott élő, rendkívül érzékeny életközösségek léte nem csökken és szerkezete, biológiai sokfélesége vagy elterjedési mintázata nem változik.

Sós lagúna: a természetes változásoktól is függően, de kedvező természetvédelmi helyzetben kell tartani a lagúnát a terület fő fajainak életközösségei tekintetében.

A szükséges hatásbecslés elvégzése során fontos az elővigyázatosság elvének alkalmazása, és az, hogy a hatásbecslés annak objektív, tényekkel alátámasztott kimutatására összpontosítson, hogy a Natura 2000 terület integritását nem érik majd kedvezőtlen hatások. Ahol nem ez a helyzet, ott kedvezőtlen hatásokat kell feltételezni.

A gyűjtött információk és a projekt vagy terv építési, működési vagy lebontási szakaszának eredményeként valószínűsíthető változásokról készült előrejelzések alapján már ki lehet tölteni a 10. szövegdoboz kérdőívét a területi integritásról.

10. szövegdoboz: A terület integritására vonatkozó kérdőív

Természetvédelmi célok

A projekt vagy terv potenciálisan okozhatja-e az alábbiakat:

Igen/Nem

A terület természetvédelmi céljai elérésének hátráltatását?

A terület természetvédelmi céljai felé történő haladás megakadását?

A terület kedvező természetvédelmi helyzetét fenntartó tényezők zavarását?

A terület kedvező természetvédelmi helyzetét jelző fő fajok egyensúlyának, elterjedésének és állománysűrűségének lerontását?

Egyéb indikátorok

A projekt vagy terv potenciálisan okozhatja-e az alábbiakat:

Igen/Nem

Azon létfontosságú jellemzők (pl. tápanyag-egyensúly) megváltozását, amelyek meghatározóak a terület élőhelyként, ill. ökoszisztémaként való működésében?

A terület struktúráját és/vagy funkcióit meghatározó (pl. a talaj és a víz, vagy a növények és az állatok közötti) kölcsönhatások dinamikájának megváltozását?

A területre előrejelzett vagy várt természetes változások (pl. a vízjárás vagy a kémiai összetétel változása) zavarását?

A fontos élőhelyek területének csökkenését?

A fontos fajok állományának csökkenését?

A fontos fajok közti egyensúly változását?

A terület diverzitásának csökkenését?

Olyan zavarást, amely behatással lehet a fontos fajok állományméretére, egyedsűrűségére vagy a fajok közti egyensúlyra?

Fragmentációt?

A fontos jellemzők (pl. erdőborítottság, árapálynak kitettség, éves áradás, stb.) megszűnését vagy csökkenését?

A 10. szövegdoboz kérdőívét kitöltve megállapítható, hogy a projekt vagy terv önmagában vagy más projektekkal vagy tervekkel összhangban kedvezőtlen hatással lesz-e a terület integritására. A 11. szövegdoboz példákat sorol fel a terület integritását érő károsító hatásokra. Ha ezen a szinten nem állnak rendelkezésre a megfelelő információk vagy tények, akkor kedvezőtlen hatásokat kell feltételezni. Ezt a megállapítást rögzíteni és jelenteni kell. A 4. ábra a hatásbecslést rögzítő mátrix kitöltésére mutat példát. Ahol nem lehet bizonyítani azt, hogy a területet nem érik kedvezőtlen hatások, ott kármérséklő intézkedéseket kell tervezni, hogy amennyire lehet, elkerüljék a kedvezőtlen hatásokat.

11. szövegdoboz: Esettanulmányok: a terület integritását érő kedvezőtlen hatások

Víz kivétel egy mészkőhegységi patakából: a természetvédelmi hatóság ebben az esetben úgy döntött, hogy a terület integritását érő potenciális kedvezőtlen hatások lehetőségét nem lehet kizárni, mivel nem lehet megállapítani, hogy a növényközösségek hatásbecslés idején megállapított kedvezőtlen helyzete természetes okokra vagy a vízkivételre vezethető vissza. A hatásbecslés alapja ebben az esetben az elővigyázatosság elve lett.

Ipari fejlesztések: a konkrét esetben kedvezőtlen hatásokat állapítottak meg az adott helyszín, mint különleges madárvédelmi terület, Ramsari terület és egyéb országos védelmi kategóriák hatálya alá tartozó terület szempontjából. A terület integritását érő hatást az elpusztuló élőhely

mérete, továbbá a madarakat, a terület fő ökológiai jellemzőit és a gerincteleneket érő károsodások alapján határozták meg. A példa jól illusztrálja, milyen fontos a terület struktúrájának és funkcióinak, valamint a fajok és élőhelyek közötti kölcsönhatások fő dinamikájának ismerete.

Dokkfejlesztés: a döntés az volt, hogy a folyótorkolati területet nem érné lényegi kedvezőtlen hatás ezen egyszeri fejlesztés miatt, de bizonyos mértékű károsodásra számítottak. Mivel a természetvédelmi hatóságot aggasztotta, hogy a területen lévő élőhely típusokat már egyéb zavarások is érik, az elővigyázatosság elvét követve nem hagyta jóvá a fejlesztést.

Kikötőfejlesztés: az országos természetvédelmi szerv arra a következtetésre jutott, hogy nem volt elegendő ismeret az adott helyszín árapályzónájának ülepedés-dinamikájáról ahhoz, hogy megállapítsák, ennek változása okoz-e kedvezőtlen hatásokat a terület egészének integritására. A terület integritását érő kedvezőtlen hatások kockázata elégséges volt ahhoz, hogy kármérséklő intézkedésekre és monitorozásra legyen szükség – ami ismét mutatja, milyen fontos az elővigyázatosság elvének alkalmazása.

3.2.5. Negyedik lépés: Kármérséklő intézkedések

A kármérséklő intézkedéseket a projekt vagy terv által valószínűsíthetően (önmagában) vagy más projektekkal vagy tervekkel összhatásban) okozott kedvezőtlen hatásokkal öszemérve kell értékelni. Az illetékes hatóság feladata, hogy eldöntse, milyen szintű kármérséklésre van szükség. A hatóságnak figyelembe kell venni a természetvédelmi szakhatóság, a civil szervezetek, valamint a projekt vagy terv javaslójának véleményét (a 12. szövegdoz esettanulmányokat mutat be a kármérséklő intézkedésekre). A kármérséklésnek mindig a kármérséklési rangsor csúcsára kell törekednie (vagyis arra, hogy a károk már azok forrásánál elkerüljenek), amint azt az útmutató 2.6 szakasza is kifejti. A kármérséklési intézkedések értékeléséhez az alábbi feladatokat kell végrehajtani:

- fel kell sorolni az összes bevezetendő intézkedést (pl. zajfogó falak, faültetés);
- ismertetni kell, hogy az intézkedések révén hogyan kerülhetők el a területet érő kedvezőtlen hatások;
- ismertetni kell, hogy az intézkedések hogyan fogják csökkenteni a területet érő kedvezőtlen hatásokat.

Majd az összes felsorolt kármérséklési intézkedés tekintetében:

- tényszerűen nyilatkozni kell, ki és hogyan fogja végrehajtani ezen intézkedéseket és hogyan biztosítja azokat;
- tényszerűen nyilatkozni kell, hogy mennyire lehet bízni az intézkedések sikerességében;
- be kell mutatni a végrehajtás ütemezését a projekt vagy terv viszonylatában;
- tényszerűen nyilatkozni kell arról, hogy az intézkedéseket hogyan fogják monitorozni és amennyiben megállapítást nyer, hogy egy intézkedés sikertelen, hogyan fogják helyrehozni azt.

Ezen információkat a kármérséklő intézkedéseket értékelő mátrixon lehet bemutatni a 3. ábra útmutatója alapján.

12. szövegdoboz: Esettanulmányok a kármérséklésre

Út- és vasútfejlesztés száraz élőhelyeken: ebben az esetben a kármérséklési intézkedések között szerepelt az építési munkálatok megfelelő ütemezése is, amelyeknek célja az állatvilágot érő zavarás, továbbá a fészkek és búvóhelyek pusztításának elkerülése vagy csökkentése volt, valamint a védőfalak létesítése a madarak elütésének, illetve azok vezetéknek ütközésének vagy áramütés miatti pusztulásának megelőzése céljából. Javasolták továbbá a területfejlesztési szabályozás szigorítását is, hogy enyhítsék a környéken közvetve okozott további károkat.

Vasútprojekt hegyvidéken: ebben az esetben a fejlesztőtől turizmuskezelési terv benyújtását követelték meg, amelyben jóváhagyott monitorozási tervnek is kellett lennie, hogy biztosított legyen a kedvezőtlen hatások elkerülése.

Folyami dokkok kiépítése: a csatornakerítés és a dokképítés által érintett folyószakaszon monitorozást javasoltak annak megállapítására, hogy a gerinctelen fauna visszatérését segítő kármérséklő intézkedések sikeresek voltak-e.

Ipari fejlesztés: egy nagyszabású projektsomag kármérséklése az alábbiakat tartalmazta: az építési munkálatok átütemezése, olyan építési szabályzat kialakítása, amellyel elkerülhető vagy csökkenthető a behatolás és a zavarás mértéke, továbbá a fő munkaterület és a munkások eltakarása a Natura 2000 területet használó madarak elöl.

3. ábra: Megfelelő hatásbecslés: kármérséklési intézkedések

Sorolja fel a bevezetendő intézkedéseket!	Ismertesse, az intézkedések révén hogyan kerülhetők el a terület integritását érő kedvezőtlen hatások!	Ismertesse, az intézkedések révén hogyan csökkenthetők a terület integritását érő kedvezőtlen hatások!	Tényszerűen nyilatkozzon, ki és hogyan fogja az intézkedéseket végrehajtani!
---	--	--	--

(i)	<i>Részletesen ismertesse a kármérséklési intézkedést, kifejtve azon tényezőket, amelyek a kedvezőtlen hatásokat hivatottak kezelni.</i>		<i>Itt szerepelhetnek az olyan, jogilag kötelező érvényű megállapodások részletei, amelyeket a projekt vagy terv engedélyezése előtt kell megkötni.</i>
-----	--	--	---

(ii)

(iii)

Sorolja fel a kármérséklési intézkedéseket (mint fent)!

Tényszerűen nyilatkozzon arról, mennyire lehet bízni az intézkedések sikerében!

Mutassa be a végrehajtás ütemezését a projekt vagy terv viszonylatában!

Ismertesse a javasolt monitorozási rendszert és azt, hogy a kármérséklés esetleges sikertelensége esetén milyen lépéseket terveznek!

(i)

Itt szerepelhetnek a hasonló projektek vagy tervek tapasztalatai, vagy az illetékes természetvédelmi szerv támogató nyilatkozata.

Egyes kármérséklő intézkedéseket be lehet építeni magába a projektbe vagy tervbe; egyes esetekben viszont olyan többlet-intézkedésekről van szó, amelyeket vagy már a projekt vagy terv engedélyezése előtt vagy azután minél előbb végre kell hajtani.

A monitorozási rendszer biztosítása és az esetleges kármérséklési sikertelenségek kezelése történhet jogilag kötelező érvényű megállapodások útján, amelyeket a projekt vagy terv engedélyezése előtt kell megkötni.

(ii)

(iii)

Megjegyzés: Az üres jelentőlap a 2. mellékletben található.

3.2.6. Eredmények

A megfelelő hatásbecslés lezárása után az a helyes gyakorlat, ha az illetékes hatóság hatásbecslési jelentést állít ki, amely:

- megfelelően részletes leírást ad a projektről vagy tervről, amelyből a társadalom számára is kiderül annak mérete, léptéke és célja;
- leírja a Natura 2000 terület alapállapotát;
- meghatározza a projekt vagy terv kedvezőtlen hatásait a Natura 2000 területre;
- ismerteti, hogy a kármérséklő intézkedések révén hogyan lehet elkerülni ezen hatásokat;
- meghatározza a kármérséklő intézkedések ütemezését, és az azok végrehajtását, biztosítását és monitorozását végző mechanizmusokat.

A hatásbecslési jelentést a megfelelő természetvédelmi szervek és a nyilvánosság számára is rendelkezésre kell bocsátani konzultáció céljából. A 4. ábra egy kitöltött űrlapot mutat példaként.

A konzultációs időszak után, ha az illetékes hatóság úgy ítéli meg, hogy a kármérséklési intézkedések ellenére is maradnak kedvezőtlen hatások, a projekt vagy terv nem léphet tovább addig, amíg egy harmadik szintes hatásbecslést nem végeznek el, és nem állapítják meg objektíven, hogy nem létezik alternatív megoldás.

4. ábra: Kidolgozott példa egy szélerőmű projekt hatásbecslési jelentésére

A projekt vagy terv területi integritásra kifejtett hatásainak becslése

Írja le az önmagában vagy más projektekkel vagy tervekkel együtt ható projekt vagy terv azon elemeit, amelyek az átvilágítási értékelés alapján valószínűsíthetően jelentős hatásokat okoznak a területen!

A projekt egy Natura 2000 terület melletti dombon létesítendő öt szélkerékből és az azt kiegészítő fejlesztésekből állt. A szélkerekeket egy nemzetközi szinten veszélyeztetett madárfaj egyik fő téli éjszakázóhelye felé vezető légifolyosóba tervezték. A várható jelentős károsítások között szerepelt a madarak ütközés miatti pusztulása és zavarása.

Írja le a terület természetvédelmi céljait!

A terület kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása, figyelemmel arra, hogy egyes madárfajok legnagyobb gyülekezőhelyei (az országos állomány 9%-ával) itt találhatóak.

Írja le, hogy a projekt vagy terv hogyan befolyásolja majd a fő fajokat és élőhelyeket! Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!

Meglehetősen nagy volt a nézeteltérés a madarak szélkerékkel való ütközésének esélyeire vonatkozó tudományos adatokkal

kapcsolatban. Az értékelés egy kockázatkalkuláción alapult. Mivel azonban kevés konkrét tény állt rendelkezésre, az

elővigyázatosság elvét alkalmazták, és valószínűsítették a kedvezőtlen hatásokat.

Írja le, hogy a projekt vagy terv várhatóan hogyan befolyásolja majd (pl. élőhelyvesztéssel, zavarással, szétdarabolással, kémiai, hidrológiai vagy geológiai változással, stb.) a terület struktúra, funkció és természetvédelmi célok által meghatározott integritását! Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!

Az ütközéses balesetek lehetősége, különösen a fiatal, még nem ivarérett példányok esetében, állománycsökkenést okozhat. A szélkerekek zaja emellett zavarást is okozhat, ami különösen jelentős a költési időszakban. A költőállomány mérete emiatt is csökkenhet.

Írja le, hogy milyen kármérséklési intézkedéseket terveznek bevezetni, amelyekkel elkerülhetőek, csökkenthetőek vagy helyrehozhatóak a terület integritását érő kedvezőtlen hatások! Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!

A számításba vett kármérséklési intézkedések között szerepeltek az alábbiak:

- a szélkerekek magasságának csökkentése;
- a szélkerekek tervrajzának átdolgozása;
- a szélkerekek közötti távolság növelése.

A területet érő károsodások átfogó értékelésekor ezen intézkedések eredményességét bizonytalannak ítélték.

A konzultáció eredményei

Az egyeztetésbe bevont szerv(ek) és intézmény(ek)

A vélemények összefoglalás

Országos állami természetvédelmi szerv

Nem lenne helyes az a feltételezés, hogy nem lesznek kedvezőtlen hatásai a projektnek.

Országos civil természetvédelmi szervezet

A projekt hosszú távon azzal fenyeget, hogy a terület elveszíti természetvédelmi értékét, ezért nem szabad engedélyezni.

Helyi civil természetvédelmi szervezet

A terület országos és nemzetközi természetvédelmi jelentőséggel bír, és mivel a projekt valószínűleg csökkenti a terület természetvédelmi értékét, nem szabad engedélyezni.

Országos szélenergia-ipari szövetség

Nincs bizonyíték arra, hogy a madarakat bármilyen mértékben befolyásolják a

szélkerekek, és nincs bizonyíték arra sem, hogy a madarak az ütközés veszélyének lennének kitéve.

Megjegyzés: Az üres jelentőlap a 2. mellékletben található

3.3. Harmadik szint: Az alternatív megoldások értékelése

3.3.1. Bevezetés

Ez a szint a projektnek vagy tervnek azokat az alternatív végrehajtási megoldásait vizsgálja, melyek a Natura 2000 terület integritását károsan befolyásoló hatásokat - amennyiben lehetséges - elkerülik. Az alternatív megoldások áttekintése diagram ábrázolja a folyamatot. Mielőtt egy olyan projekt vagy terv - melynek vagy önmagában, vagy más projekttel vagy tervvel összefüggésben káros hatása van Natura 2000 területre - tovább léphet a végrehajtás felé, objektív módon meg kell állapítani, hogy létezik-e alternatív megoldás a megvalósításra.

Az MN 2000 alapján „az engedélyező hatóság hatásköre az alternatív megoldások közötti összehasonlítás elvégzése” (5.3.1. bekezdés). MN 2000 továbbá azt is megfogalmazza, hogy „ebben a szakaszban ezért más értékelési kritérium például a gazdasági kritérium nem tekinthető mindennél fontosabb ökológiai kritériumnak”. Ebből következően az alternatív megoldások vizsgálata megköveteli azt, hogy **a Natura 2000 terület helyzete és természetvédelmi céljai fontosabbak bármely alternatív megoldás költség-, késedelem- vagy egyéb vonzatainál.** Az engedélyező hatóságnak nem kell emiatt az alternatív megoldások áttekintése során csak azokat figyelembe venni, melyeket a projekt vagy terv készítője javasolt. A tagállam felelőssége az alternatív megoldások vizsgálata, akár legyen az más régióban vagy országban.

13. Szövegdoboz: Esettanulmány: Alternatív megoldások értékelése

Árvízvédelmi munkálatok egy tengerparti területen:

Árvízvédelmi tervekkel kapcsolatban, melyek agyag töltés kialakítására és egyéb munkálatokra terjedtek ki, alternatív megoldások három csoportját vizsgálták:

1. a jelenlegi kezelés gyakorlatának folytatása (nem fenntartható, mivel a védvonal csökken, és ez veszélyezteteti a Natura 2000 területet);
2. nem teszünk semmit/teljes visszahúzódás (nem lehetséges, mivel ez eredményezné azoknak a fajoknak az elvesztését, melyek miatt a területet kijelölték);
3. a védvonal megtartása egy kavicsbát újratöltése révén (költséges és valószínűleg hosszú távon nem fenntartható).

Ennél a pontnál az alternatív megoldásokat vizsgálták a Natura 2000 területre való hatás tekintetében, és mivel valamennyi alternatív megoldást alkalmatlannak tartották, azt a javaslatot engedték, mely rideg műszaki védőművek megépítését célozta.

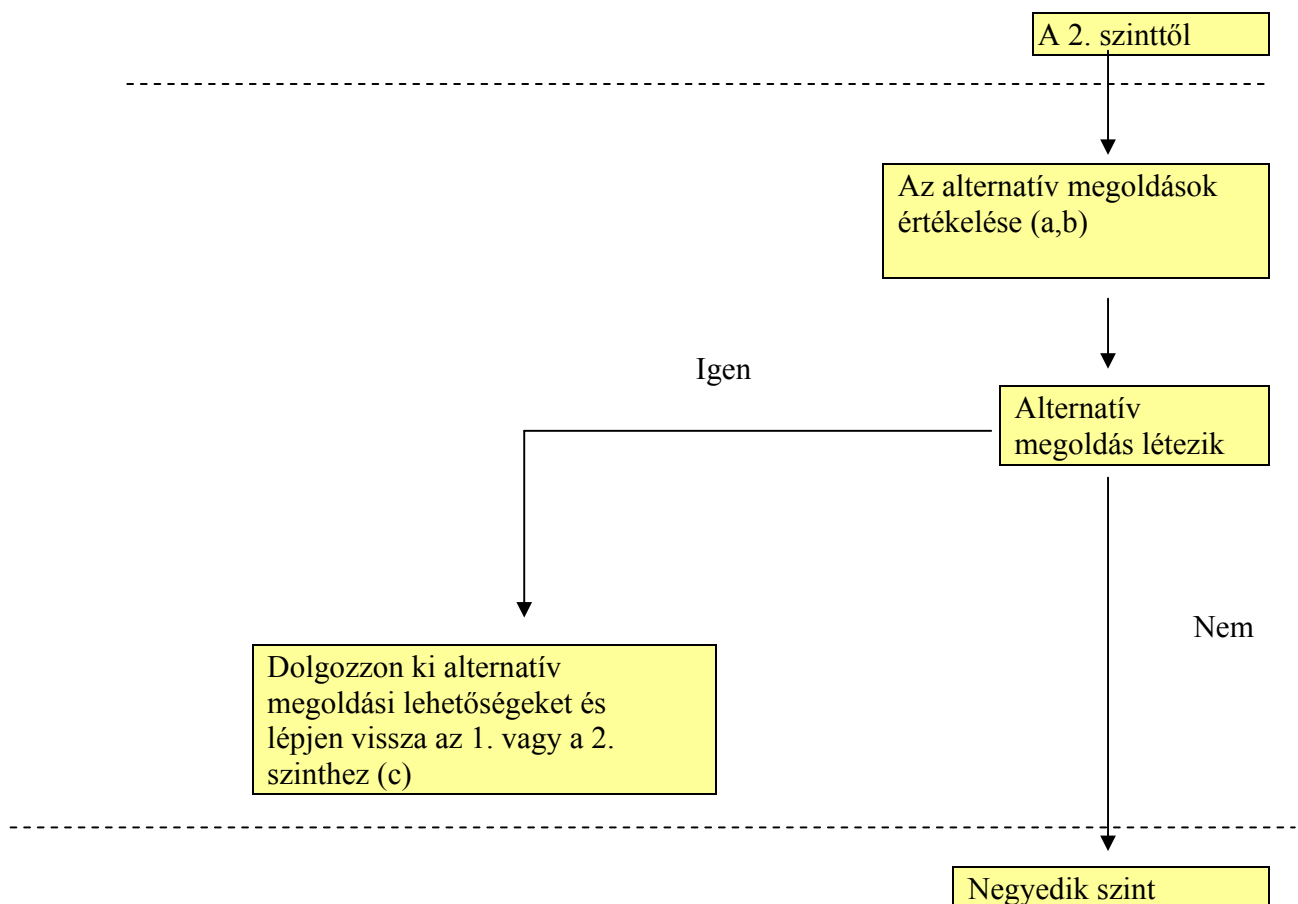
Vízutánpótlás fejlesztése felsivatagos területen: Az öntözésre vonatkozó stratégiai környezeti értékelést és vízműfejlesztési tervet készítettek annak érdekében, hogy meghatározzon alternatív megoldási lehetőségeket. Az alternatív megoldások Natura 2000 területre való hatásának értékelésén alapulva megállapították, hogy azoknak a gazdasági tevékenységeknek a változatosabbá tételét kell sokkal alaposabban megvizsgálni, melyek nem az öntézésről függenek.

Vagyis ezek alapján nem állapítható meg, hogy nem volt egyáltalán alternatív megoldási lehetőség.

Szennyvíz csatorna projekt: Egy esetben 10 lehetséges alternatív lehetőséget vizsgáltak szennyvíztisztító telep létrehozására, a Natura 2000 területre kifejtett viszonylagos hatását megvizsgálva.

Út projekt: Az alternatív megoldási lehetőségek közé tartoztak a nyomvonaltervek, azok összehangolása, az úttest szélessége, valamint az egy- és osztottpályás lehetőségek. A tény, miszerint voltak olyan nyomvonaltervek, melyek nem hatottak kedvezőtlenül a Natura 2000 területre azt jelentette, hogy nem lehetett hivatkozni az alternatív megoldási lehetőségek hiányára.

3. szint: az alternatív megoldási lehetőségek értékelése



Megjegyzések

(a) Az alternatív megoldások típusait lásd 3.3.2. fejezet

(b) Az alternatív megoldások értékelését lásd 3.3.3 fejezet és 14. szövegdoboz

(c) Térjen vissza az első szintre az alternatív megoldások áttekintéséhez, melyek új projektek vagy tervek, vagy a második szintre, hogyha az alternatív megoldások csak a jelen terv módosításai.

Harmadik szint vége:

Alternatív megoldások értékelése mátrix (5. ábra)

Alternatív megoldások értékelése (6. Ábra)

Az értékelési mátrix igazolása (7. ábra)

(alternatív megoldások)

3.3.2. Első lépés: Alternatív megoldások meghatározása

Bár az eljáró hatóság felelőssége annak megállapítása, hogy léteznek-e alternatív megoldások, ennek meghatározása bizonyos fokig attól függ, hogy a projekt vagy a terv javaslattevője milyen információkat bocsát a hatóság rendelkezésére. Az alternatív megoldások létezésének megállapításához az eljáró hatóságnak először meg kell állapítania a projekt vagy terv célkitűzéseit. Kezdeként lehetséges sokféle alternatív megoldási lehetőséget meghatározni, melyek a projekt vagy terv céljait megvalósítják, aztán ezeket a lehetséges megoldásokat lehet megvizsgálni a Natura 2000 terület természetvédelmi céljaira valószínűsíthetően kifejtendő hatásuk alapján.

Alapvető fontosságú, hogy az értékelésbe be kell vonni a „nem teszünk semmit” alternatív megoldási lehetőséget. A lehetséges alternatív megoldások magukba foglalják a következők változatait:

- helyszín és nyomvonalak;
- kiterjedés vagy méret;
- a cél megvalósításának módja (pl. „kereslet-kezelés”);
- a kivitelezés módját (pl. „néma felhalmozódás”);
- működési módokat;
- a projekt végeztével a felszámolási módokat;
- ütemezési és időbeosztási javaslatokat (pl. időszakos működés).

Minden alternatívához szükséges annak leírása, valamint annak jelzése, hogy hogyan értékelték. Amint valamennyi lehetséges alternatívát meghatároztak, szükséges azok Natura 2000 területre kifejtendő viszonylagos hatásának értékelése.

3.3.3. Második lépés: Az alternatív megoldások értékelése

A 14. szövegdoboz tartalmazza azokat a feladatokat, melyeket el kell végezni az alternatív megoldások értékelése során. Ehhez egy „alternatív megoldások értékelése matrix” javasolt, mint hasznos eszköz az alternatív megoldások meghatározására és értékelésére (egy kidolgozott mintapéldát az 5. ábra mutat be). A matrixon végigkövetett értékelést arra is lehet használni, hogy az értékelés eredményeit az érintett ügyfeleknek kommunikáljuk. A 6. ábra az alternatív megoldások értékelésének nyilatkozatára ad példát, melyet a megvizsgált alternatív megoldások feljegyzésére és értékelésére lehet használni.

14. Szövegdoboz: Hogyan értékeljük az alternatív megoldásokat?

Folytassunk egyeztetést megfelelő hatóságokkal és egyéb szervezetekkel
Hasznosítsuk azokat az információkat, melyeket 6. cikk szerinti áttekintés és megfelelő értékelési szintek értékelése során gyűjtöttek össze
Határozza meg és csoportosítsa a projekt vagy terv legfontosabb célkitűzéseit

Határozza meg a projekt vagy terv célkitűzéseit elérő valamennyi lehetséges alternatív megoldási módokat
Adja meg a lehető legtöbb információt forrásmegjelöléssel, elismerve azokat a pontokat, ahol nincs információ
Valamennyi alternatívát értékelje ugyanazzal a krtitíumrendszerrel, melyet a tervezett projekt vagy terv a terület természetvédelmi célkitűzésire ható hatásainak megfelelő értékelése során alkalmaztak
Az elővigyázatosság elvét alkalmazza az alternatívák értékelése során

3.3.4. Eredmények

Az értékelési folyamat végeztével jelentést kell készíteni, mely tartalmazza azokat a hatóságokat és egyéb szervezeteket, melyekkel egyeztetés zajlott, a szakvéleményüket azzal kapcsolatban, hogy miért az alternatívák (pl. kedvezőtlen, kedvező vagy semleges) értékelését végezték, valamint azt, hogy ki készítette az értékelést.

Az alternatív megoldások értékelésének igazolására a 7. ábra mutat be egy formanyomtatványt. Az értékelés célja, annak meghatározása, hogy objektíven meg lehet-e állapítani, hogy nincs alternatív megoldás. Amennyiben alternatív megoldást meghatároztak, mely vagy kiküszöböli a kedvezőtlen hatásokat vagy a kedvezőtlen hatások sokkal kevésbé érvényesülnek a területen, szükséges lesz felmérni annak potenciális hatásait az első vagy a második szinten. Viszont, ha az értékelés objektíven azt állapítja meg, hogy nincs lehetőség alternatív megoldásra, tovább kell lépni ennek az értékelési módszertannak a negyedik szintjére.

5. Ábra. Egy út projekttel kapcsolatos alternatív megoldások értékelése mátrix kidolgozott példája

Alternatív megoldások értékelése

A projekt vagy terv céljainak leírása

Az Európai Unió Strukturális Alapjának közlekedési programja keretében a perifériás régiót össze kell kötni a nemzeti úthálózattal. Ez a projekt egy kétsávos, osztottpályás közlekedési út 5 km hosszú szakaszának megépítését célozza a már meglévő főközlekedési út mentén.

A „nem teszünk semmit” alternatíva

A meglévő egysávos osztottpályás út keskenysége, elhelyezkedése és állapota miatt nem alkalmas a nehéz szállító járművek folyamatos használatára. Új út hiányában a jelenlegi út további romlásával kell számolni, mely torlódásokhoz vezet, ezért nő a szállítási idő és várhatóan emelkedik a balesetek száma is.

A projekt vagy terv előre jelzett kedvezőtlen hatásai a Natura 2000 területre a megfelelő értékelés után

A Natura 2000 terület egy maradvány folyómenti erdő (Alnion glutinoso-incane), mely kiemelt oltalmat élvező élőhelytípus a Habitat Irányelv I. Melléklete szerint. Az út projekt megvalósításával az erdőfolton keresztül folyó víz iránya megváltozik, mely jelentős számú fa és élőhely vesztesét eredményezi. A folyó eltérítése továbbá a felszín alatti vizeket, azok váltakozását is megzavarja, mely az élőhelyet jellemzi. A fák és élőhelyek elvesztése tovább fokozza az erdő sebezhetőségét további pusztulásokkal kapcsolatban.

Összehasonlítás a választott tervvel vagy projekttel

Lehetséges alternatív megoldások	Az alternatív megoldás vizsgálatának igazolása	Írja le, hogy a Natura 2000 terület természetvédelmi céljaira milyen viszonylagos hatások lesznek (jelentősebb vagy kevésbé jelentősek)
Alternatív helyszínek/nyomvonalak		
1. Alternatíva		
<i>Déli út, mely elkerüli a folyót, de kettévágja az erdőt</i>	<i>A javaslattevő értékelése azon alapul, hogy valószínűleg csúszás és további költségek keletkeznek – nincs részletes értékelés az erdőre kifejtett hatásokról</i>	<i>Bár a folyó elterelésének az igényét ez kiváltja, számos kedvezőtlen hatást fejt ki az élőhelyek pusztulása és feldarabolódása miatt.</i>
2. Alternatíva		
<i>Déli út, mely az erdőt nem érinti</i>	<i>A javaslattevő értékelése azon alapul, hogy valószínűleg csúszás és további költségek keletkeznek</i>	<i>Nincs közvetlen negatív hatás, ennek ellenére hatással lesz a határos gazdálkodó területek jövőbeli tervei révén, melyek az erdő átalakítását célozzák</i>
3. Alternatíva		
<i>Északi út, mely sokkal távolabb viszi az utat az erdőtől</i>	<i>A javaslattevő értékelése azon alapul, hogy valószínűleg csúszás és további költségek keletkeznek, valamint a farmok fragmentálódnak és régészeti lelőhelyek sérülnek</i>	<i>Civil szervezet által elvégzett értékelés igazolja, hogy sem közvetett, sem közvetlen hatása nem lesz a fejlesztésnek.</i>
Alternatív méret és lépték		
1. Alternatíva		
<i>Keskenyebb nyomtávú útpálya, azok a szakaszon, ahol az erdőt keresztezi a nyomvonal</i>	<i>Az értékelés a csökkentett földhasználatra épül. Az értékelés része a környezetvédelmi jelentésnek,</i>	<i>A civil szervezetek felmérése igazolta, hogy a kedvezőtlen hatások továbbra is fennállnak a faállomány-,</i>

	<i>melyet az út tervével együtt véglegesítettek a projekt számára</i>	<i>valamint az élőhelyek elvesztése miatt, továbbá a szélátfúvások miatt</i>
2. Alternatíva		
<i>A nyomvonal enyhe módosítása, mely az erdőn keresztül vezető szakaszt kissé északabbra helyezi, emiatt az nem érinti az erdőt</i>	<i>A javaslattevő értékelése tartalmazza a módosítás hatására a projekt tartamának veszteségeiből következő hatásokat</i>	<i>A civil szervezet értékelése szerint a területre közvetlenül ható kedvezőtlen hatások csökkennek. Azonban a szélhatás továbbra is potenciális kedvezőtlen hatás marad, hasonlóan a kivitelezés hatásaihoz (terepalakítás, zavarás), melyek ideiglenesen a vízháztartást is megváltoztatják.</i>

A célok magvalósítását szolgáló alternatív eszközök (pl. igénykezelés)

1. Alternatíva		
<i>Megelőző intézkedések annak érdekében, hogy az áruforgalmat a meglévő vasúthálózatra irányítsák</i>	<i>A projekt céljaihoz viszonyítva értékelték</i>	<i>Nincs közvetlen vagy közvetett hatás a Natura 2000 területen</i>

Az alternatívák vizsgálatának összefoglalása

Az eljáró hatóság, mely ebben az esetben megegyezik a javaslattevővel, számos alternatívát vizsgált meg. Azok az alternatívák, melyeket vizsgálat alá vetettek, különböző hatással vannak a Natura 2000 területre. Ezek közül néhánynak, melyet a javaslattevő eredetileg elvetett pénzügyi vagy késedelmi okok miatt, nincs vagy alig van negatív hatása a Natura 2000 területre. Következésképpen nem lehet objektíven kizárni az alternatív megoldások létét.

Megjegyzések

1. Jelen értékelési mártix kitöltetlen változatát a 2. Mellékletben találják
2. Ez a kidolgozott példa nem foglalkozik valamennyi lehetséges alternatíva típusal, melyet az üres nyomtatvány sorol fel a kiadvány végén, mivel csak a kérdéses megvizsgált alternatívákat foglalja magába.

6. Ábra. Alternatív megoldások értékelési nyilatkozata

<i>Írja le az alternatív megoldási lehetőséget, melynek nincs kedvezőtlen hatása, vagy minimalizálja a kedvezőtlen hatásokat a Natura 2000 területre.</i>	<i>Indokolja, a megvizsgált alternatív megoldások közül miért éppen a javasolt tervet vagy projektet szeretnék?</i>
<i>Ez magába foglalhatja a terv vagy projekt ismételt értékelését a 2. szintnél jelzett</i>	<i>Ennek a Natura 2000 területre kifejtett viszonylagos hatásain kell alapulnia. Például:</i>

<i>kritériumrendszernek megfelelően</i>	<i>erősebb vagy gyengébb lesz-e a kedvezőtlen hatás a Natura 2000 területre?</i>
<i>Adjon általános nyilatkozatot annak indoklására, miért éppen ezt vizsgálták, ezen a szinten nincs más alternatív megoldás, mely nem járna a Natura 2000 természetvédelmi értékeinek csökkentésével.</i>	
<i>Ebben a nyilatkozatban hivatkozni kell az értékelés bizonyítékaira, és azokra a megjegyzésekre, melyeket az eljáró hatóság és a természetvédelmi hatóság tett.</i>	
<i>Megjegyzés: Jelen nyilatkozat kitöltetlen változatát a 2. Mellékletben találják</i>	

7. Ábra. Az értékelési matrix bizonyítékai (alternatív megoldások)

<i>Egyeztetés az alternatív megoldásokról</i>			
<i>A megkeresett hatóságok listája</i>	<i>Vélemény</i>	<i>Az alternatíva hatását a Natura 2000 területre kedvezőtlennek ítélték</i>	<i>Az alternatíva hatását a Natura 2000 területre kedvezőnek vagy semlegesnek ítélték</i>
<i>Jelölje meg a kapcsolattartó személy nevét, telefonszámát, vagy email címét, stb.</i>		<i>Magyarázza meg a kedvezőtlen hatásokat és amennyiben lehetséges, jelölje meg a hivatkozott vizsgálatot, eljárási bizonyítékokat</i>	<i>Magyarázza meg, hogy a projektnek miért nincs kedvezőtlen hatásai, és amennyiben lehetséges, jelölje meg a hivatkozott vizsgálatot, eljárási bizonyítékokat</i>

A vizsgálat elvégzéséhez gyűjtött adatok

<i>Ki végezte el a vizsgálatot?</i>	<i>Ez lehet az eljáró hatóság, a projekt vagy terv kezdeményezője, vagy egy illetékes kormányzati hivatal</i>
<i>Adatok forrása</i>	<i>Tartalmazhat az alapvizsgálatból részleteket, terepi ellenőrzések eredményeit, meglévő adatokat, stb.</i>
<i>A végrehajtott vizsgálat szintje</i>	<i>Ez lehet egy teljes környezeti hatástanulmány, hivatali értékelés, stb. Fontos megadni a vizsgálat eredményei biztonságának értékelését.</i>
<i>Hol lehet hozzáférni és megtekinteni a teljes vizsgálatot?</i>	<i>Adjon időpontot, napokat, amikor az információkhoz hozzá lehet férni, a kapcsolattartó személy elérhetőségeivel együtt.</i>

3.4. Negyedik szint: Értékelés abban az esetben, amikor nincs alternatív megoldás, és a kedvezőtlen hatások maradnak

3.4.1. Bevezetés

Azon területek esetében, melyeken különleges élőhelyek és fajok fordulnak elő, szükséges annak vizsgálata, hogy fennállnak-e humánegészségügyi vagy közbiztonsági megfontolások, vagy a projektből vagy tervből következő környezeti előnyök. Amennyiben ezek a megfontolások, tényezők jelentkeznek, szükséges elvégezni a negyedik szintnek megfelelő vizsgálatot elvégezni a kompenzációs intézkedések esetén. Amennyiben nem ez a helyzet, meg kell határozni, hogy fennállnak-e a fontos közérdek elkerülhetetlen okai, mielőtt a negyedik szint szerinti értékelést elvégzik. Ahol ezek jelentkeznek, a projekt vagy terv továbblépése előtt szükséges lesz annak értékelése, hogy a kompenzációs intézkedések valóban hatékonyan segítenek vagy nem segítenek a területet ért károsodás kiegyenlítésében. Jelen útmutatónak nem célja, hogy a mindennél fontosabb közérdek vizsgálatához tanácsokat adjon. Ebből következően az útmutató ezen szakasza teljes mértékben arra összpontosít, hogy a kompenzációs intézkedéseket milyen módon kell megvizsgálni. A negyedik szint folyamatára foglalja össze az értékelési folyamat ezen szintjét.

3.4.2. Első lépés: A kompenzációs intézkedések meghatározása

A MN 2000 világosan jelzi, hogy a kompenzációs intézkedések csak az utolsó mentsvárként alkalmazandók a Natura 2000 hálózat egésze koherenciájának fenntartásában (MN 2000, 5.4.2 rész). Az esettanulmányok, valamint a jelen útmutató összeállításánál készített hivatkozások jegyzéke áttekintése után úgy tűnik, hogy ez általános megközelítés a kompenzációs intézkedések esetén, bár ezeknek az intézkedések általában csak csekély mértékben sikeresek. Azoknak a tevékenységeknek a jegyzékét, melyeket kompenzációs intézkedésként lehet javasolni, a 15. szövegdoboz adja meg.

15. Szövegdoboz: A kompenzációs intézkedések példái

A megfelelő kompenzációs intézkedések a Natura 2000 területre kedvezőtlen hatásokra:

helyreállítás: az élőhely helyreállítása annak elősegítésére, hogy a természetvédelmi értékek fennmaradjanak és hogy a terület természetvédelmi céljai teljesüljenek

kreáció: új élőhelyek létrehozása egy új területen vagy a meglévő területen

erősítés: a megmaradó élőhelyek arányos erősítése a projekt vagy terv által tönkretett élőhelyeken

meglévő élőhelyegyüttes védelme: intézkedések tétele a Natura 2000 hálózat koherenciájának degradálódása ellen. Ezeket a kompenzációs intézkedéseket meg kell vizsgálni annak érdekében, hogy:

megfelelőek a területnek és a projekt vagy a terv által okozott kárnak;

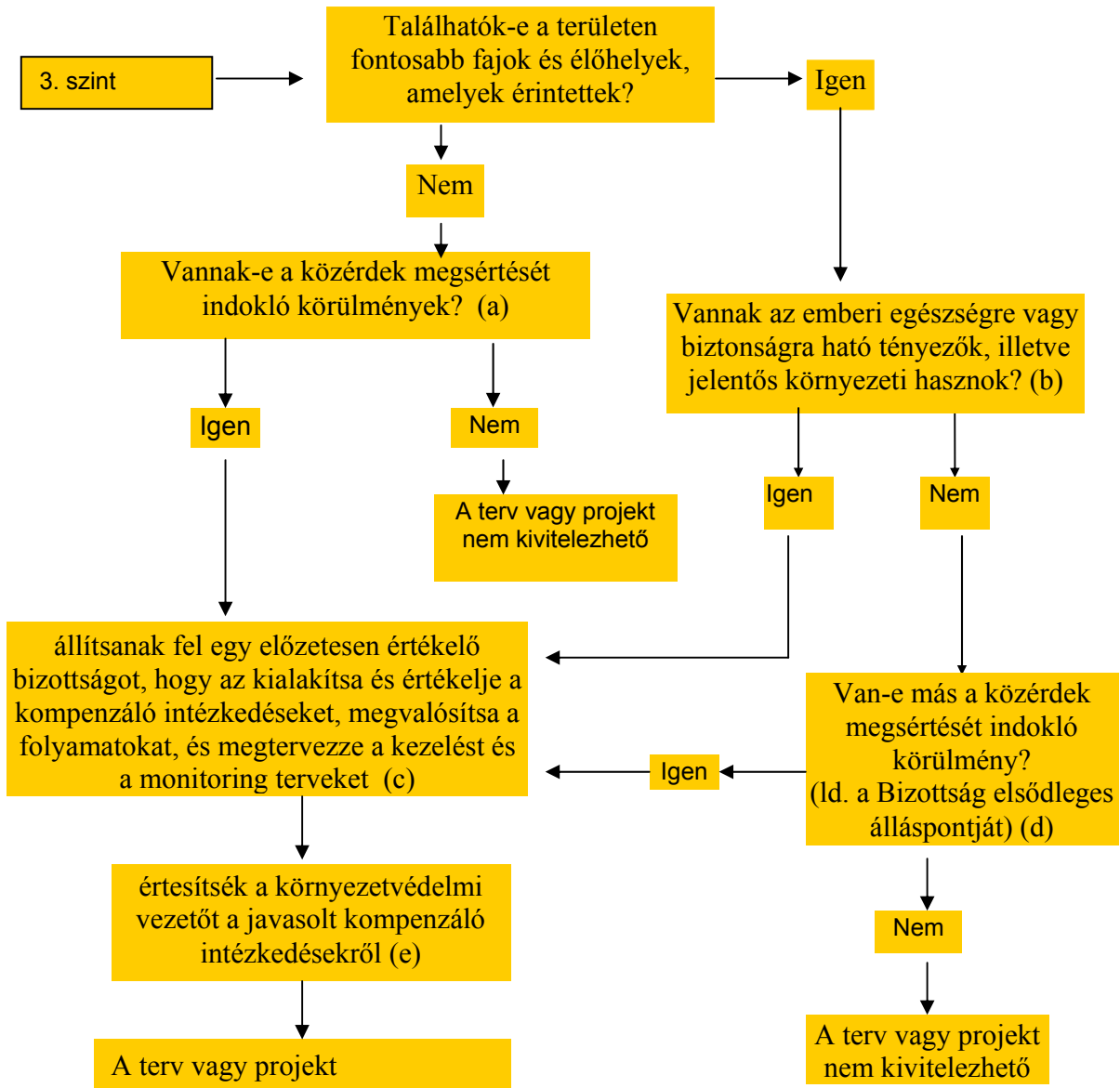
lehetőségük van **fenntartani vagy erősíteni** a Natura 2000 hálózat általános koherenciáját;

végrehajthatóak;

konkrétan **megvalósíthatók** akkor, amikor a területen a károkozás bekövetkezik (hacsak ez szükségtelen a körülmények megváltozása miatt)

4. szint

Értékelés, abban az esetben, amikor nincs alternatív megoldás és káros hatások maradnak



Megjegyzések

- A kiemelt közérdek elkerülhetetlen okai fogalmát az MN 2000 5.3.1. szakasza magyarázza meg.
- Az emberi egészségre, illetve biztonságra ható tényezőkről lásd az MN2000 5.5.2 szakaszát.
- A kompenzáló intézkedések a normál gyakorlatot egészítik ki, és pontosan a Natura 2000 hálózatot érintő károk kompenzálására kell irányulniuk (lásd a 3.4.2 szakaszt és a 15. táblázatot).
- A Bizottság közzé fogja tenni elsődleges álláspontját a kiemelt közérdek jelentőségével kapcsolatban (lásd MN2000 5.5.3 szakasz)
- A releváns űrlap az MN2000 IV. mellékletében található.

4. szint eredményei: **Kompenzáló intézkedések értékelése mátrix (8. ábra)**
Értékelés bizonyítása mátrix (Kompenzáló intézkedések) (9. ábra)
A 6 (3) és (4) cikkely értékeléseinek összefoglalója (10. ábra)

3.4.3. Második lépés A kompenzációs intézkedések vizsgálata

A negatív hatások ellentételezésére felkínált kompenzációs intézkedések indoklását, igazolását szükséges még azelőtt elvégezni, mielőtt egy a Natura 2000 területre kedvezőtlen hatással lévő tervet vagy projektet tovább engedélyeznek. A kompenzációs intézkedések vizsgálatának kulcsfontosságú ellenőrzése a Natura 2000 területek összefüggő koherenciája erősítésén és fenntartásán alapul. A kompenzációs intézkedések elfogadhatósága az alábbiakon alapszik:

- a károsan érintett élőhelyekre és fajokra hasonló arányban kell kiterjednie;
- ugyanazon a tagállamban, ugyanabban a biogeográfiai régióban kell megvalósítani a terv vagy a projekt által károsan érintett élőhelyhez a lehető legközelebb;
- hasonló funkciókat kell ellátnia, mely alapján eredetileg a Natura 2000 terület kijelölésre került;
- rendelkeznie kell világos végrehajtási és kezelési célkitűzésekkel annak érdekében, hogy a kompenzációs intézkedések megvalósítsák a Natura 2000 koherenciája fenntartását és erősítését.

A vizsgálat kidolgozott példáját, melyben a mátrix megközelítést alkalmazták a 8. Ábra adja meg. A 2. Mellékletben található egy formanyomtatvány a matrixra.

16. Szövegdoxoz: Esettanulmány példák: Kármérséklő munkálatok

Kikötő építése folyótorkolatban: Egy kikötőben, ahol medermélyítés tönkretenné az iszappadokat, azt a kompenzációs intézkedésre vonatkozó javaslatot tették, illetve fogadták el, mely új árapály élőhelyek kialakítására vonatkozott. A kijelölt terület már a fejlesztő tulajdonában volt, és a kompenzációs intézkedésre vonatkozó tervezési engedélyt azelőtt kiadták, mielőtt jóváhagyták volna a Natura 2000 területek kedvezőtlenül érintő tervet.

Dokkok kialakítása: A javaslat szerint, a madárvédelmi és javasolt különleges természetmegőrzési területeket magába foglaló folyómenti terület 10%-ának pusztulását egy kompenzációs táplálkozóterület kialakításával kárpótolnák, melyet egy füves élőhely megszüntetésével hoznak létre. Azonban helyi civil szervezetek szerint a kompenzációs intézkedések károkozása nagyobb lenne természetvédelmi szempontból, mint magának a projektnek. Ezért a javasolt kompenzációs intézkedések nem voltak elfogadhatók.

Út és vasútfejlesztés felsivatagos élőhelyeken keresztül: Azokon a füves és erdős területeken, ahol a közlekedésfejlesztési tervek veszélyeztettek vagy tönkre tettek volna élőhelyeket, a javasolt kompenzációs intézkedések a fehérkarmú vércse (*Falco naumanni*) élőhelyeinek kialakítását célozták öntözött területek megvásárlása, valamint száraz farmgazdaságokká alakítása révén, továbbá a degradált élőhelyek rekonstrukciója által. A közösségi érdek területei szintén újra létrehozandók, ill. fejlesztendők a védett területen belül. Valamennyi kompenzációs javasolt intézkedést elfogadták, és a végrehajtási rendelkezéseket életbe léptették a projekt engedélyezését megelőzően.

Tengerparti területen árvízvédelmi munkálatok: Ahol az árvízvédelmi munkálatok miatt várhatóan az élőhelyek pusztulása következik be (kb. 12%-a az élőhelyeknek), a javasolt kompenzációs intézkedések kiterjednek egy 26 hektáros legelő mocsár átalakítására olyan élőhelyre, mely megfelelő a potenciálisan érintett SPA fajoknak. Ezek a javasolt intézkedéseket a projekt engedélyezést megelőző előzetes konzultáció és megegyezés témája volt.

Jelentős út projekt: Egy jelentős útfejlesztési projekt hatásai mérséklése vizsgálata során maradtak kedvezőtlen hatások. A kompenzációs terv előzetes anyagát közmeghallgatásra előkészítették. A közmeghallgatást követően a tervet átdolgozták, és megküldték az illetékes természetvédelmi hatóságnak véleményezés céljából. A terv tartalmazott arra vonatkozó részleteket, hogy hogyan kompenzálják a fajok és az élőhelyek feldarabolását és megszüntetését, fajokra alapozott kompenzációs célkitűzéseket, megvalósítási ütemtervet, a kompenzációs intézkedések költségvetését, továbbá javaslatokat a monitorozásra és az értékelésre.

Lakóövezet átrendezése tengerparti területen völgyzáró gáttal:

Egy országos természetvédelmi terület közel 200 hektáros pusztulásának javaslatát követően az irányító bizottság, melynek tagja az országos vidékvédelmi felügyelőség, egy országos természetvédelmi civil szervezet és projekt kezdeményezője, irányította a kompenzációs intézkedések kidolgozását, melyek egy új, 400 hektár kiterjedésű vizes élőhely védelmi terület kialakítását célozták (részben átalakított mezőgazdasági földekből). A kompenzációs terv kiterjedt a hosszútávú földtulajdonos és a kezelés biztosítására, az új védett terület madárállományokon alapuló célkitűzéseire, hogy a madárvédelmi terület státuszt elérje a terület, a monitorozás kialakítására.

3.4.4. Eredmények

A 8. ábrán közölt mátrix kérdéseire kapott válaszokból megállapítható, hogy a kompenzációs intézkedések sikeresek lesznek-e a Natura 2000 hálózat koherenciájának fenntartásában és erősítésében. A vizsgálat eredményét be kell jegyezni a vizsgálati mátrix (kompenzációs vizsgálat) megállapításai közé a 9. ábrán. A kompenzációs intézkedések vizsgálata azonban nem áll meg itt. Jogilag kötelező érvényű mechanizmusok alapján szükséges lesz a Natura 2000 hálózat hosszútávú természetvédelmi érdekeinek biztosítása. Ez azt igényli, hogy a terület tulajdonviszonyainak biztossága garantált, kezelési tervet készítenek világos, elérhető rövid-, közép- és hosszútávú célkitűzésekkel, és a hosszútávú monitorozás jelen van. A monitorozás különösen fontos annak érdekében, hogy a Natura 2000 természetvédelmi célkitűzései megvalósuljanak. A monitorozást régóta a környezetvédelmi hatásvizsgálat egyik legjobb gyakorlataként tartják számon, és az utóbbi időben elfogadott, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló irányelv egyik követelménye egyúttal.

8. Ábra: kidolgozott példa a kompenzációs intézkedések értékelése matrixra öbölmunkálatok esetén

A projekt vagy terv neve és rövid leírása és annak megjelölése, hogy hogyan fog kedvezőtlenül hatni a Natura 2000 területre

A javaslatnak biztosítania kell hajózható vízmélységet a meglévő kikötőben, valamint a kotrásból származó anyag elhelyezését azon az iszappadon, mely a Natura 2000 terület részét képezi. Ezek a munkálatok az árapályzóna jelentős pusztulását eredményeznék.

A kompenzációs intézkedések leírása

A kotrásból származó zagyot az árapály zóna visszatöltésére használják a kikötőben, és 4 hektár kiterjedésű árapály zónát hoznak létre egy közeli, meglévő mocsár mellett. A felügyelet alatt folytatott átalakítás fogja kompenzálni a kotrás következtében megszűnő árapályterületeket. A terület, és a területet használó madarak rendelkezésére álló élőhely minősége fennmarad.

Vizsgálati kérdések	Válaszok
Hogyan határozták meg a kompenzációs intézkedéseket?	<i>Az országos természetvédelmi felügyelőséggel, civil szervezetekkel, földtulajdonosokkal, stb. folytatott egyeztetések során, irányító bizottság keretein belül.</i>
Milyen alternatív intézkedéseket határoztak meg?	<i>Számos más területet vizsgáltak meg az élőhely kiváltására, de a kiválasztott terület elégítette ki a természetvédelmi felügyelőség kritériumait.</i>
Hogyan kapcsolódnak ezek az intézkedések a természetvédelmi célkitűzésekhez?	<i>Az intézkedések a hasonlóra kiváltást célozzák, mely kielégítően közeli ahhoz a Natura 2000 területhez, mely alkalmas a tönkretett terület ökológiai feltételeinek a létrehozására.</i>
Képesek-e ezek az intézkedések hasonló mértékben megcélózni a kedvezőtlenül érintett fajokat és élőhelyeket?	<i>Az új élőhely területe olyan, mint amely megszüntetésre kerül, további jövőben kialakítandó kompenzációs tervezett területtel együtt.</i>
Hogyan fogják a kompenzációs intézkedések fenntartani vagy erősíteni a Natura 2000 általános koherenciáját?	<i>A kompenzációs intézkedések a terület közvetlen kiváltására irányulnak, további jövőbeli tervvel, melyek növelik és tovább fenntartják és erősítik a Natura 2000 koherenciáját.</i>
Ezek az intézkedések ugyanarra a biogeográfiai régiót érintik ugyanabban a tagállamban?	<i>Igen.</i>
Amennyiben a kompenzációs intézkedések az érintett Natura 2000 területen kívüli területek használatát igényelik, azok a földek a projekt vagy terv kezdeményezője vagy az illetékes országos vagy helyi hatóság hosszútávú tulajdonában és ellenőrzése alatt vannak-e?	<i>A földterületeket vásárlás révén biztosítják, valamint az illetékes felek között hozott jogi megállapodás révén.</i>
Ugyanazok a geológiai, hidrológiai, talajtani, klimatikus és egyéb helyi adottságok uralkodnak a kompenzációs területen, mint amelyek azon a Natura 2000 területen uralkodnak, melyet a projekt vagy terv kedvezőtlenül érintett?	<i>Bizonyos munkálatok szükségesek, hogy az élőhely hasonló feltételek között létezzen, mint az elvesztett terület. A természetvédelmi hatóság az árapály zóna áthelyezését „igazolts eljárásnak tekinti”.</i>
A kompenzációs intézkedések olyan funkciókat hoznak létre, melyek az eredetiekkel, a kiválasztási kritériumokkal összevethetőek?	<i>A természetvédelmi hatóság álláspontja az, hogy a terület védelme megvalósult, a jogi védelmi intézkedéseket megtették és a terület jellemzői eléri a Natura 2000 hálózatba kerülés kritériumait. A madárvédelmi terület határait oly</i>

	<i>módon változtatták, hogy a most létrehozott terület része lett annak.</i>
Milyen bizonyítékok vannak arra, hogy kompenzációs intézkedések ezen formái hosszú távon sikeresek lesznek?	<i>A természetvédelmi hatóságnak az a véleménye, hogy jó alapja van annak a megállapításnak, hogy a kompenzációs intézkedéseknek jók a kilátásai, azaz sikeresek lesznek. Ennek ellenére a deltavidékek meglehetősen összetett és dinamikus rendszerek, és vannak bizonytalansági tényezők arra vonatkozóan, hogy a kompenzációs intézkedések valóban megvalósítják-e az elvesztett élőhely áthelyezését.</i>
Megjegyzés: a 2. Mellékletben e matrix üres verzióját tartalmazza	

9. Ábra: Az értékelési mátrix igazolása (kompenzációs intézkedések)
A kompenzációs intézkedésekkel kapcsolatos egyeztetések

A hatóságok, melyekkel egyeztetés volt	Válasz a megkeresésre	A kompenzációs intézkedéseket elfogadhatónak tekintették	A kompenzációs intézkedéseket nem tekintették elfogadhatónak
<i>Egyeztetést végző személy neve, elérhetősége, a megkeresés dátuma.</i>			
<i>Jelezze, ha ezek a szervezetek tagjai voltak az irányító bizottságnak, mely segítette megtervezni a kompenzációs intézkedéseket és mely döntött bizonyos ügyekről, pl. hosszútávú kezelés és monitorozás.</i>			
A felméréshez szükséges adatok			
Ki végezte a felmérést?	<i>Ez magába foglalhatja az eljáró hatóságot, a projekt vagy terv javaslattevőjét, vagy más felelős kormányzati hivatalt.</i>		
Adatok forrása	<i>Ez magába foglalhatja az alapállapot felmérés adatait, terepi vizsgálatokat, meglévő adatokat, országos archív adatbázisokat, stb.</i>		
A felmérés szintje	<i>Ez egy teljes környezeti hatásvizsgálat lehet, vagy egy egyszerű áttekintés. Fontos hogy a vizsgálat tartalmazza az eredmények</i>		

	<i>megbízhatóságának értékelését.</i>
Hol lehet a felmérés teljes eredményeit elérni és megtekinteni?	<i>Adjanak meg időpontokat és helyszíneket, amikor a vizsgálatot meg lehet tekinteni, továbbá a felelős személy nevét és elérhetőségét.</i>
Megjegyzés: a 2. Mellékletben e matrix üres verzióját tartalmazza.	

3.5. A vizsgálat összegzése

A 10. ábrán közölt vizsgálati összegzés mátrix kitöltésével összegyűjthetők azok a bizonyítékok, melyek igazolják, hogy az élőhelyvédelmi irányelv által előírt vizsgálatot elvégezték. A projekt vagy terv javaslattevői ezt az összegzést vezetői összefoglaló gyanánt használhatják. Az eljáró hatóságok, továbbá más szervezetek, pl. az Európai Bizottság tisztségviselői szintén hasznosíthatják a 6. cikkely vizsgálatának áttekintésére.⁸

3.6. Az élőhelyvédelmi irányelv 6 cikkely (3) és (4) szerinti értékelési áttekintő csomag

3.6.1. Bevezetés

Jelen áttekintő csomagot az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkely 3. és 4. bekezdése szerinti, a tervek és programok értékelésének kutatása során dolgozták ki. A csomag hasonló áttekintő csomagokon alapszik, melyeket a környezetállapot értékeléshez (ES) használnak a környezeti hatásvizsgálat (EIA) folyamat részeként. Azonban elétérően a környezeti hatásvizsgálattól, a 6. cikk szerinti értékelés nem kívánja meg önálló jelentés létrehozását, mint pl. a környezetállapot értékelés (ES). Következésképpen ezt az áttekintő csomagot úgy kell használni, mint egy rendszeres értékelő eszközt a 6. cikk szerint elvégzendő értékelés dokumentálható bizonyítékainak összeszedésére. További jelentős különbség a jelen áttekintő csomag és környezetállapot értékelés között, hogy ezt nem kizárólag minden esetben kell elvégezni a csomag teljes egészét. Sok esetben az áttekintés csomag lesz az egyetlen anyag, melyet annak eldöntésére lehet használni, hogy a 6. cikk értékelésének valamely szakaszát kielégítően elvégezték. Például, ha az áttekintő szakaszban azt a megállapítást teszik, hogy a tervnek vagy a programnak nincs jelentős hatása a Natura 2000 területre, akkor a 6. cikk szerinti folyamat megáll ennél a szakasznál.

10. Ábra A 6. cikk 3, és 4, bekezdés szerinti értékelés összefoglalója *A terv vagy program részletei, a résztvevő hatóságok és szervek*

A terv vagy program neve és rövid leírása

A Natura 2000 terület neve, kódja, a terület(ek) leírása.

Az értékelés során megkeresett hatóságok és szervezetek listája

⁸ A 6. cikk 4, első albekezdése vagy a 6. cikk 4, bekezdés második albekezdése szerinti hivatalosan benyújtott tájékoztatás esetén a Bizottság által kidolgozott **adatlap** használata szükséges.

Az értékelések jegyzéke szerzőikkel együtt
Egyéb felhasznált dokumentumok

A 6. cikk 3, és 4, bekezdés szerinti értékelés alkalmazása

Első szakasz

Az előzetes hatás meghatározás és a jelentős hatások értékelésének eredményei

Második szakasz

A terület integritására ható tényezők értékelése és a mérséklő intézkedések értékelése

Harmadik szakasz

Az alternatívák értékelése

Negyedik szakasz

IROPI teszt valamint a kompenzációs intézkedések értékelése

Általános összefoglalás a terület(ek) megmaradt természetvédelmi helyzetéről

3.6.2. Az áttekintési csomag alkalmazása

A különböző projektek vagy tervekhez értékelésének minden egyes szakaszának teljesítéséhez más és más élőhelytípusok és különböző tervek esetén, a szükséges információ mennyisége nyilvánvalóan különböző. Az áttekintésben ennek meg kell mutatkoznia, hiszen bizonyos területeken tervezett egyes tervek vagy programok esetén csak kis mennyiségű információ szükséges, míg más esetben az objektív következtetés meghozásához rengeteg információ és bizonyíték szükséges. Hogy ez a különböző információ igény megjelenjen, az áttekintési csomag alkalmazásának megközelítése az igényelt mennyiségű információval arányban kell állnia. Szükséges a megelőző alapelv valamennyi esetben, tekintettel arra, hogy ez magának az élőhelyvédelmi irányelvnek az egyik alapelve.

Ezért az áttekintés nem egy egyszerű eldöntendő (igen/nem) értékelése a dokumentált bizonyítékoknak, melyeket az áttekintési kritériumok szerint nyújtottak be. Az áttekintésnek sokkal kifinomultabbnak kell lennie annak lehetővé tételével, hogy részdöntések szülessenek arra nézve, hogy vajon a rendelkezésre bocsátott információk, a bizonyítékok és az értékelés elfogadható-e az adott terv vagy program és az adott Natura 2000 terület összefüggésében. Ezt a követelményt magába foglaló áttekintési osztályozási rendszert dolgoztak ki.

A kritériumok áttekintése során alkalmazandó áttekintési osztályozási rendszer az alábbi:

- A** = Az adatszolgáltatás teljes körű, nincs jelentős információ kihagyása, és a meghozott konklúziót ésszerűen és objektíven el lehet fogadni
- B** = Az adatszolgáltatás nem teljes körű, de az adott eset körülményeit tekintve a meghozott konklúziót ésszerűen és objektíven el lehet fogadni
- C** = Az adatszolgáltatás nem teljes körű, jelentős információkat hagytak ki, bizonyos kérdések tisztázása szükséges mielőtt a meghozott konklúziót ésszerűen és objektíven el lehet fogadni
- D** = A rendelkezésre álló információ teljességgel nem megfelelő, ezért nincs biztosíték a bizonyítékokból meghozott konklúzióra nézve.

Az áttekintési csomag kilenc részt tartalmaz

1. A terv vagy a program tulajdonságai;
2. Kumulatív hatások;
3. A Natura 2000 terület leírása;
4. Ellenőrzés;
5. Megfelelő értékelés;
6. Kármérséklés;
7. Alternatív megoldások;
8. A mindenek felett álló közösségi érdek kényszerítő okai;
9. Kompenzációs intézkedések.

Hogy az áttekintést elvégezzék, szükséges elsőként meghatározni és összeállítani azoknak a dokumentumoknak a listáját, melyeket figyelembe kell venni. Ezek a dokumentumok közé tartozhat például a stratégiai környezeti jelentések a konzultánsoktól, országos, regionális és helyi hatóságoktól, írásos bizonyítékok a terv vagy javaslat kidolgozójától, az egyeztetések eredményei, valamint közokiratok, melyekben a hatás csökkentő, vagy kompenzációs intézkedéseket biztosítják, és ahol azt kidolgozták, megfelelő értékelési jelentések, és azok az adatok, melyek azt támasztják alá, hogy nincs jelentős hatás.

Mikor az áttekintési csomagot alkalmazzuk, a vonatkozó dokumentumokat meg kell vizsgálni annak felmérése érdekében, hogy a tartalmuk milyen viszonyban van az áttekintési kritériumokkal a különféle részekben belül. Valamennyi kritériumot A-tól D-ig tartó szakaszokba csoportosítják minden szekció végén mikor az egyes szekció kapja az értékelést. Ez az általános értékelés minden egyes kritérium egyedi besorolásán alapszik.

Ennek ellenére az általános fokozat nem feltétlenül tükrözi a legnagyobb számú egyedi értékelést a szekción belül, mivel néhány kritériumnak nagyobb fontosság tulajdonítható, az egyedi eset sajátosságainak megfelelően. Tehát, ha például az egyes szekcióban a kilenc kritérium közül hét az A csoportba tartozik, de nincs adat a kiterjedésre, a terv vagy program általános besorolása mindössze D lesz. A csomag végén van egy összevetés rész, mely lehetővé teszi, hogy az általános besorolást megadják a véghezvitt értékelésről. Mint az egyes rész-besorolások, ez ugyancsak az egyedi értékelés megfelelőségén alapszik.

3.6.3. Az áttekintési csomag használói

Ezt az áttekintési csomagot az illetékes (kompetens) hatóság, a megfelelő természetvédelmi szervezet, vagy más hatóság használhatja annak biztosítása érdekében, hogy a valamennyi vonatkozó anyagot rendelkezésre bocsátottak az értékelésre, és az értékelést, valamint az abból származó következtetéseket elvégezték a lehető legáttekinthetőbb és objektív módon. Továbbá az áttekintési csomagot a Bizottság tisztviselői is használhatják, amikor a 6. cikkely szerinti értékelés vizsgálatára irányuló kéréssel foglalkoznak.

Élőhelyvédelmi irányelv áttekintési csomag

Kritérium	Besorolás	Megjegyzés
	1. A terv vagy program jellemzői	

1.1. A terv vagy projekt céljait teljes mértékben kifejtették
1.2. Tervek, diagramok és térképek mutatják a javasolt terv vagy projekt színhelyét.
1.3. A méretet, a kiterjedést, a területhasználatot teljes mértékben kifejtették.
1.4. Részletesen ismertetik, hogy milyen fizikai változások következnek be a terv vagy program végrehajtása egyes szakaszai alatt
1.5. Ismertetik a forrás igényeket a terv vagy program kialakítására/működtetésére valamint a működés utáni eredeti állapot helyreállításra (beleértve a vízellátást, az építési anyagokat, az emberi jelenlétet)
1.6. Ismertetik a számos megvalósítandó tevékenység ütemezésének tervét a terv vagy projekt végrehajtása során (ide értve a valószínűsített kezdés és befejezési időpontokat)
1.7. Ismertetik a bármilyen keletkező hulladékokat vagy más maradványokat (kitérve a mennyiségre is) valamint azok elhelyezését.
1.8. Meghatározzák a bármilyen hulladékokat vagy más maradványokat (kitérve a mennyiségre is) melyeknek bármilyen köze lehet a Natura 2000 területhez.
1.9. Megjelölnék minden további igénybevételt, melyet a terv vagy a program végrehajtásához szükséges (beleértve a vezetékeket, elektromos felsővezetékeket, stb, azok elhelyezkedését és kialakításukat.
További kritériumok amennyiben szükséges
Általános besorolás, 1. rész

2. Összeadóó hatások

2.1. Meghatározzák valamennyi tervet és projektet melyek a javasolt tervvel vagy programmal együttesen kedvezőtlen hatásokat hozhatnak létre a Natura 2000 területen
2.2. Megadják azokat a határokat, melyen belül az összeadóó hatásokat meghatározzák
2.3. Megadják azt az időintervallumot, melyben az összeadóó hatásokat figyelembe veszik
2.4. Megadják a potenciális összeadóó hatásokat
További kritériumok amennyiben szükséges
Általános besorolás, 2. rész

Kritérium	Besorolás 1. A Natura 2000 terület jellemzői	Megjegyzés
3.1. Leírják a területet a fizikai területét, az élőhelytípusokat, a kulcsfontosságú fajokat tekintve		
3.2. Teljes mértékben ismertetik a terület természetvédelmi feladatait, beleértve azokra a tényezőkre, melyek a terület természetvédelmi értékéhez járulnak hozzá		
3.3. Kifejtik a tervezett vagy körvonalalaiban kidolgozott természetvédelmi kezdeményezéseket, melyek valószínűleg hatással lesznek a jövőben a Natura 2000 területre		
3.4. Megmagyarázzák a jelenleg érvényes alapvető állapotot – beleértve a faj- és élőhely-dinamikát és-ökológiát (évszakos változások) a fizikai és kémiai összetételt, valamint a kulcsfontosságú szerkezeti és funkcionális kapcsolatrendszert, mely fenntartja a terület integritását		
3.5. Részletesen indokolják a terület értékét a Natura 2000 rendszerben, (pl. 15%- a tagállam populációjának)		
3.6. Becslést adnak arra vonatkozóan, hogy a terület alapvető állapota hogy fog változni a jövőben a terv vagy program hiányában		
3.7. Közreadják azt a módszertant, mellyel a terület alapvető állapotának jellemzéséhez szükséges információt összegyűjtötték		
3.8. Megadják azokat a szervezeteket, melyeket megkerestek az alapállapot adatainak összegyűjtése érdekében		
3.9. Részletesen ismertetik azokat a szervezeteket, akikkel egyeztetést folytattak az alapállapot adatainak összegyűjtése érdekében		
További kritériumok amennyiben szükséges		
Általános besorolás, 3. rész		

4. Ellenőrzés (átvilágítás)

4.1. Ahol nem jeleznek előre jelentős hatást a Natura 2000 területre, a jelentős hatás hiányának bizonyítékát kifejtik, mely egyértelműen megadja, hogy miért ez a konklúzió született, továbbá igazolják, hogy az illetékes természetvédelmi hatóság

valamint más hatóságok ezzel egyetértenek.

4.2. Abban az esetben, ha jelentős hatást nem jeleznek előre, ezeket a hatásokat részletesen igazolják és amennyiben lehetséges, számszerűsítik.

4.3. Az átvilágítási folyamatban használt értékelési módszereket igazolják.

4.4. Egyértelmű bizonyíték van a dokumentációban arra nézve, hogy a megfelelő összegzést és értékelést folytattak más tervek vagy programok összeadódó hatásainak lehetséges hatására

További kritériumok amennyiben szükséges

Általános besorolás, 4. rész

5. Megfelelő értékelés

5.1. Az értékelés és hatásbecslés módszertanát egyértelműen megmagyarázták, valamint az információk forrását megjelölték és teljes mértékben igazolták.

5.2. A terv vagy program hatásait a terület természetvédelmi célkitűzéseire teljesen kifejtették.

5.3. A terv vagy program hatását a terület meghatározó szerkezetére és funkcióira teljes mértékben kifejtették.

5.4. Bármilyen területvesztést vagy fajok populációinak csökkenését számszerűsítettek és értékelték azon az alapon, hogy azoknak milyen hatása lesz a terület természetvédelmi célkitűzéseire és annak hatása a kulcsfontosságú fajokra és élőhelyekre.

5.5. Azokat a valószínűsíthető hatásokat a zavarásból, a feldarabolódásból, fragmentációból, és kémiai változásokból eredően kifejtettek és megmagyaráztak.

További kritériumok amennyiben szükséges

Általános besorolás, 5. rész

6. Károk mérséklése

6.1. A kompetens hatóság meghatározta a legmegfelelőbb kármérséklési intézkedéseket és ezeket értékelték a valószínűsíthető hatásaik alapján

6.2. Egyértelműen bizonyították azt, hogy a kármérséklő intézkedéseket értékelték a „kármérséklési hierarchiával”

szemben (azzal a kívánt eredménnyel, miszerint a területre jutó kedvezőtlen hatásokat elkerülik)

6.3. Világosan igazolták, hogy a kármérséklési intézkedéseket az illetékes természetvédelmi hatóság támogatja.

6.4. Egyértelmű igazolást adtak arra, hogy a kármérséklési intézkedéseket rövid, közép és hosszú távon meg lehet őrizni jogi vagy költségvetési mechanizmus révén.

További kritériumok amennyiben szükséges

Általános besorolás, 6. rész

7. Alternatív megoldási lehetőségek

7.1. Valamennyi lehetséges alternatív megoldási lehetőséget felvázolták, valamint teljesen értékelték abból a szempontból, hogy milyen hatással lesznek a Natura 2000 területre.

7.2. A meghatározott alternatívákat áttekintették és értékelték az illetékes természetvédelmi hatóságnál és a kompetens hatóságnál.

7.3. Bármilyen olyan nyilatkozatot, miszerint nincs alternatív megoldási lehetőség, teljesen kifejtették és igazolták.

További kritériumok amennyiben szükséges

Általános besorolás, 7. rész

8. A mindennél fontosabb közérdek kényszerítő okai

8.1. A nevezett okokat teljesen felmérték, megmagyarázták és igazolták

9. Kompenzációs intézkedések

9.1. A kompenzációs intézkedések természete teljesen kifejtésre került.

9.2. A kompenzációs intézkedéseket teljesen felmérték abból a szempontból, hogy a Natura 2000 rendszer koherenciáját képes-e fenntartani

9.3. Egyértelmű bizonyíték van arra, hogy a (régóta tapasztalatok alapján vagy részletes tanulmányok révén) kompenzációs intézkedések sikeresek lesznek.

9.4. Világosan igazolták, hogy a kompenzációs intézkedéseket széles körben egyeztetették az illetékes hatóságokkal és szervezetekkel.

9.5. A kompenzációs intézkedések alapvető jellegét (pl. a kiterjedése, stb.) meg lehet tartani jövőbeni természetvédelmi érdekek miatt rövid, közép és hosszú távon.

9.6. A kompenzációs intézkedések részei egy végrehajtási tervnek, mely magába foglalja világos célkitűzéseket, a monitorozást és a kezelési gyakorlatot.

9.7. Van arra bizonyíték, hogy amennyiben a monitorozás hibákat tár fel a kompenzációs intézkedések képességében arra nézve, hogy az eredeti célkitűzéseket megvalósítsa, lépéseket tesznek a hibák megtalálására és kijavítására

További kritériumok amennyiben szükséges

Általános besorolás, 9. rész

Az eset általános besorolása a 6. cikkely szerinti értékelés szerint

1. A terv vagy program jellemzői

2. Összeadóó hatások

3. A Natura 2000 terület leírása

4. Átvilágítás

5. Megfelelő értékelés

6. Kármérsékelés

7. Alternatív megoldások

8. A mindennél fontosabb közérdek kényszerítő okai

9. Kompenzációs intézkedések

Általános besorolás az értékelésnek

LEGFONTOSABB HIVATKOZÁSOK ÉS ÚTMUTATÓK

Association of British Ports Research (ABP) (1999) *Good practice guidelines for ports and harbours operating within or near UK European marine sites*, English Nature (UK Marine SACs Project), Peterborough.

Bisset, R. and Verbeek, L. (1998), *Guide for environmental appraisal: For use in development cooperation*, Netherlands Development Assistance, Ministry of Foreign Affairs.

Byron, H. (2000), *Biodiversity and environmental impact assessment: Good practice guide for road schemes impact*, Sandy, UK, the RSPB, WWF-UK, English Nature and the Wildlife Trusts.

Canadian Environmental Assessment Agency (1996), *A guide on biodiversity and environmental assessment*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.

Canadian Environmental Assessment Agency (undated), *Reference guide: Addressing cumulative environmental effects*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.

Council on Environmental Quality (1997), *Considering cumulative effects*, CEQ, USA.

Cowell, R. (2000), 'Environmental compensation and the mediation of environmental change: Making capital out of Cardiff Bay', *Journal of Environmental Planning and Management*, 43 (5), pp. 689–710.

English Nature (1997a), *Habitats regulations guidance note*, English Nature, Peterborough.

English Nature (1997b), 'The appropriate assessment (Regulation 48)', 'The conservation (natural habitats etc.) regulations 1994', *Habitats regulations guidance note 1*, English Nature, Peterborough.

English Nature (1999), 'The determination of likely significant effect under the conservation (natural habitats etc.) regulations 1994', *Habitats regulations guidance note 3*, English Nature, Peterborough.

- European Commission (1993), *Environmental procedures and methodology governing Lome IV development cooperation projects. User's guide and sectoral environmental assessment sourcebook*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1998a), *Implementing the habitats directive in marine and coastal areas*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1998b), *A handbook on environmental assessment of regional development plans and EU Structural Funds programmes*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1999), *Interpretation manual of European Union habitats*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2000a) COM(2000) 1 final, 'Communication from the Commission on the precautionary principle', European Commission, Brussels.
- European Commission (2000b), *Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001a), *Environmental impact assessment guidance on screening*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001b), *Environmental impact assessment guidance on scoping*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001c), *Environmental impact assessment guidance on EIS review*, European Commission Brussels.
- Glasson, J., Therivel, R. and Chadwick, A. (1999), *Introduction to environmental impact assessment*, Second edition, UCL Press, London.
- Hegmann, G., Cocklin, C., Creasey, R., Dupuis, S., Kennedy, A., Kingsley, L., Ross, W., Spalding, H. and Stalker, D. (1999), *Cumulative effects assessment practitioners guide*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.
- IUCN (1994), *Parks for life: Action for protected areas in Europe*, www.IUCM.org.
- Milko, R. (1998), *Migratory birds environmental assessment guidelines*, Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- Milko, R. (1998), *Wetlands environmental assessment guidelines*, Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- Morris, P. and Therivel, R. (eds) (2001), *Methods of environmental impact assessment*, Second edition, Spon, London.
- Pritchard, D. E. (2000), *Report and analysis on issues related to Resolution VII.12: Action in response to change in ecological character of listed wetlands*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1990), *Guidelines for the implementation of the wise use concept*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1993), *Guidelines on management planning for Ramsar sites and other wetlands*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1999), *Wetland risk assessment framework*, www.ramsar.org.
- Ridgeway, B., McCabe, M., Bailey, J., Saunders, R. and Sadler, B. (1996), *UNEP EIA training manual: Environmental impact assessment training resource manual (draft)*, Environment Australia, Canberra.
- Uren, S. (1997), 'Assessing significance in environmental assessment', *Environmental Assessment*, December, pp. 24–25.
- World Bank Environment Department (1996), 'Analysis of alternatives', *Environmental Assessment Sourcebook Update No 17*, World Bank Environment Department. *Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites*

Internet címek, ahol az értékelés módszertani útmutató megtalálható

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

<http://europa.eu.int/comm/environment/eia/home.htm>

<http://ceq.eh.doe.gov/nepa/nepanet.htm>

http://chm.environment.gov.au/general_publications.html

<http://parkscanada.pch.gc.ca>

<http://www.igc.org/wri/sdis/impact/index.html>

<http://www.IUCN.org>

<http://www.oneworld.org/iied/>

<http://www.ramsar.org>

1. melléklet: Alapállapot-felvétel, a várható károk előzetes becslése és értékelése

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS

- 1.1. Mit várunk az ökológiai értékeléstől?
- 1.2. A lehetséges hatások meghatározása
- 1.3. Az ökoszisztéma mely elemeinek vizsgálata szükséges?

2. ALAPÁLLAPOT VIZSGÁLATOK

- 2.1. Bevezetés
- 2.2. Terepi felvételezések
- 2.3. Botanikai és élőhely felmérések
- 2.4. Madarak
- 2.5. Emlősök
- 2.6. Kételtűek és hüllők
- 2.7. Szárazföldi gerinctelenek
- 2.8. Az eredmények és az adatok elemzése és értelmezése

3. HATÁS ELŐREJELZÉS

- 3.1. Bevezetés
- 3.2. A hatás előrejelzésre ható tényezők
- 3.3. Hatás-előrejelzés módszertana

4. A JELENTŐSÉG ÉRTÉKELÉSE

Hivatkozások

1. BEVEZETÉS

Ez a Melléklet bevezetés a szárazföldi, vizes élőhelyeket magába foglaló, édesvízi és tengeri élőhelyekre kiterjedő Natura 2000 területekre alkalmazott hatásértékelés módszereihez. Az ismertetett módszerek kiterjednek a fauna, flóra, az élőhelyek és a valószínűsíthető hatások meghatározására és előrejelzésére alapfelmérés szintjeire, mely a felsorolt tényezők jelentőségének értékeléséhez vezet. Valamennyi, Európában található fajra vagy élőhelyre vonatkozóan részletes módszertani ismertetőt nem lehet adni, következésképpen az olvasó a „Jelentősebb hivatkozások és útmutató” részben található publikációkat vagy az internet címeit keresheti fel sokkal részletesebb információkért. A részletezett módszerek alapvetően azonosak a környezeti hatásvizsgálatokban és a kumulatív hatásokban használt módszerekkel. Szükséges gyakorlott ökológus szakember bevonása a felmérésbe, valamint az értékelési eljárásba.

1.1. Mit várunk az ökológiai értékeléstől?

Az ökológiai értékelés célja, hogy megadja a fajok, közösségek és ökoszisztémák összetételét és ökológiai fontosságát a javasolt fejlesztés hatásterületén és azok valószínűsíthető válaszát a fejlesztésből eredő zavarásra. Ezt követően a fejlesztés a terület növény- és állatvilágára kifejtett valószínűsíthető hatásának típusa és erőssége előre jelezhető. Ez a tervezett fejlesztésre vonatkozó alternatívák javaslatához vezet, továbbá azoknak a kármérséklő tevékenységeknek a javaslatához, melyek minimalizálják vagy kiküszöbölik az előre jelzett hatásokat vagy végül ahhoz vezet, hogy a tervezett fejlesztést, amennyiben szükséges – visszautasítják. Végül olyan

monitorozási programot dolgoznak ki, melyben szerepel az, hogy a terület mely komponenseit monitorozzák, milyen időszakokban és kik által.

A közösségek és ökoszisztémák között fokozatos az átmenet. Az édesvízi vizes élőhelyeknél megtalálható a nyílt vízű területektől az átmenet a félig szárazföldi életközösségekig mint például a mocsarak vagy tőzezlápok. Ezeknek további átmenete van a szárazföldi életközösségekig (füves puszták, erdők).

Ökológiai értékelés kidolgozásakor és végrehajtásakor az alábbiak figyelembe vétele szükséges:

- egyetlen ökológus sem képes az ökológiai értékelés valamennyi szegmensével foglalkozni és szükséges lehet az egyes taxonok vagy élőhelytípusok esetében specialisták megbízására;
- bizonyos rendszertani csoportok vagy életközösség típusok nem vizsgálhatók egymástól izoláltan, következésképpen a csoportmunkát és az egyes szakértők által kapott eredményeket koordinálni kell;
- az ökológiai értékelést más munkák részeként kell vizsgálni, pl. környezeti tényezők, mint éghajlat, talajtan, hidrológia melyek kiemelkedő ökoszisztéma komponensek.

1.2. A potenciális hatás meghatározása

Valamennyi terv hatása a környezetre egyedi a kialakítás, a működtetés, az időbeli kiterjedés és az elhelyezkedés különbözősége miatt. E hatásokat korlátozni lehet a csak a területre kifejtett hatásokra (pl. közvetlen vegetáció-eltávolítás) de vannak a területen kívül megjelenő hatások is (pl. növekvő tápanyagterhelés, mely eutrofizációt okoz). Ennek ellenére van néhány olyan módszer, mely alapján a hatásokat osztályozni lehet és ezek segítenek abban, hogy a hatás természetére és a valószínűsíthető erősségére koncentráljunk. Sok, a környezetüggyel gyakorlatban foglalkozó a fejlesztéseket a potenciális

Fizikai hatások. A környezet fizikai megváltoztatása kiterjedhet a vegetáció közvetlen kiirtására, az ezzel együtt a növény- és állatvilágra kifejtett hatásokra, a szárazföldi fajok mozgását gátló gátak létrehozására, (és a leggyakrabban) az élőhely közvetlen megváltoztatására. A fizikai változások lehetnek nagy kiterjedésűek, következésképpen teljesen látványosak, azonban előfordulnak kisebb léptékűek és emiatt kevésbé egyértelműek. Az élőhely közvetlen megváltoztatása leggyakrabban az élőhely elpusztítását jelenti, mely helyén épített környezet jön létre. Élőhelyvesztés történik azonban akkor is, ha a földterületek művelésbe vonásakor belvízmentesítést folytatnak, nem onnan származó anyagot helyeznek el a területen (talajtakaró felső része és fedett rétegek) stb.

Gátak(akadályok) létrehozása. A mesterséges barrierék létrehozása számos szárazföldi faj mozgását befolyásolja, főként a kulcsfontosságú szaporodási vándorlást egyes fajoknál és populációknál. Az élőhely fizikai megváltoztatásával együtt járó lokalizált és gyakran intenzív hatásoktól kezdve lehetnek más, sokkal távolabbra kiható hatásai a szárazföldi természeti környezet fizikai megváltoztatásának. A vonalas létesítmények (utak, vezetékek, légvezetékek), nagyléptékű kitermelések (szén- és aranybányák), valamint nagy városi lakóépület-kialakítások az élőhely jelentős darabjait tüntetik el, ezáltal sok szárazföldi faj elterjedését és a vonulási útvonalát befolyásolják.

Kémiai hatások. A leggyakoribb hatások közé tartoznak a tápanyagforgalom változásai, a szénhidrogének megjelenése a folyamatban, a megváltozott pH mely nehézfém szennyezéshez

vezet. A tápanyagforgalomban bekövetkező változások lehetnek közvetlenek (mint a fémek kinyerése során létesített ülepítő tározók), az emberi tevékenység következményei (mint pl. a szennyvíztelepek kialakítása) vagy közvetettek olyan területek bolygatása révén, melyben nagy mennyiségű tápanyag van felhalmozva a talajrétegben. Sok vegetációtípus vagy élőhely alacsony tápanyagszinttel rendelkezik, melyek esetében bármely tápanyagbevitel azonnal azt eredményezi, hogy az őshonos fajokat kiszorítva idegenhonos fajok jelennek meg. Azok a tevékenységek, melyek a talaj pH értékét változtatják meg, ugyancsak különösen fontosak.

Biológiai hatások a növényvilágra. Gyakori nagy léptékű probléma oka az idegenhonos fajok betelepítése, talán a kialakítási munkálatokat követő tájrendezések miatt. Idegenhonos fajok (gyakran fásszárúak) számos potenciális probléma forrásai. Gyorsabban fejlődhetnek, mint őshonos társaik és könnyedén legyőzik őket a versengés során. Sokszor kedvezőtlen technológiák segítik elterjedésüket (pl. mélyszántás) és az adott élőhely vízháztartását sokszor drámai mértékben megváltoztatják. Más problémát jelentene a rovarirtó szerek alkalmazásának növekedése, továbbá a területen már megtalálható faj új genetikai állományainak betelepítése melyek talán károsak az őshonos fajok genetikai struktúrájára.

Biológiai hatások az állatvilágra. A korábban megközelíthetetlen területrészek felnyílásával idegenhonos fajok áramolhatnak be az élőhelyre, mely az egyik legfontosabb probléma. Különösen róka, kutya és házimacska jelenti a problémát. Az idegenhonos fajok versengenek az őshonosakkal a táplálékért és más forrásokért és gyakran nincsenek természetes ragadozóik, melyek megfelelően kordában tartanák őket. Az idegenhonos fajok csapdázása során őshonos fajok példányai is befogásra kerülhetnek.

1.3. Az életközösség mely elemeinek vizsgálata szükséges?

A legtöbb ökoszisztéma rengeteg komponensből épül fel, melyekre hatást fejthet ki egy adott terv. Ezek között az alkotóelemek között vannak úgynevezett „döntő” vagy „meghatározó” változók, melyek kulcsfontosságúak a szárazföldi életközösség szempontjából, melyre hatással van a terv abból a szempontból, hogy előre jelezhető és mérhető így a terv valószínűsíthető hatása. Ezeknek a döntő változóknak az igazolását a dokumentációnak tartalmaznia kell. Azok az alkotóelemek, melyek tanulmányozása hasznos lehet, az alábbiakat foglalhatja magába:

Emberek számára értékes komponensek (gazdasági haszonnal bíró állatfajok és élőhelyek, az ökoturizmus számára értékes fajok)

Lényeges értékkel rendelkező komponensek

(ritka vagy veszélyeztetett fajok, vagy élőhelyek, melyek különösen sokféle fajt tartalmaznak, vagy különösen karizmatikus faj él rajtuk)

„Mérőföldkő” komponensek

Bizonyos „mérőföldkő” fajoknak nagy vagy aránytalan hatása lehet az élőhely vagy a közösség szerkezetére a tömegességük vagy méretük révén, melyek láncreakció-szerű hatást okoznak az életközösség más komponenseire.

Változásokat jelző komponensek az életközösség „egészségére” utalnak. Ezek az indikátorok az organizmusok és fajok populációinak csoportosulásai, toxikus anyagokra való toxikológiai válasz vagy biológiai felerősítés (biomagnifikáció).

2. ALAPÁLLAPOT-FELMÉRÉS

2.1. Bevezetés

Az alapállapot-felmérés meghatározza a terv területének környezeti állapotát a terv megléte nélkül. Az értékelés legfontosabb alapját adja, melyben szükség van specialistákkal való egyeztetésre még a legkorábbi tervezési szakaszokban. Amellett, hogy a szakértők megfelelő szakvéleményt adnak, muszáj megérteniük a fejlesztő igényeit, valamint az értékelést végző hatóság elvárásait. Az elvégzendő kutatás alapjait minden érintett félnek el kell fogadnia és tartania kell magát hozzá. A megfelelő egyeztetés és megfelelő források megelőlegezik a sikert.

A hatásterület meghatározása létfontosságú feladat, azonban gyakran meglehetősen nehéz, mivel az élőhelyek többségének határai nem könnyen meghatározhatók. Ebben a helyzetben az abiotikus tényezők hatása változik például az évszakos változásokkal összefüggésben. Következésképpen szükséges lehet a hatásterület határainak újragondolása a felmerülő információk birtokában és a tanulmánynak ezt számításba kell vennie. A felvételezéseknek ki kell térniük a fizikai változókra (kitettség, geológia, topográfia) annak függvényében, hogy az élőhely mennyire függ a terület fizikai paramétereitől.

A szárazföldi értékelés esetében bizonyos információk terepi vizsgálat nélkül is összeállíthatók. Térképek és légifotók hasznosak lehetnek annak megítélésében, hogy vannak-e alapvető változások a domborzati viszonyokat tekintve mint például partvidéki erózió. Azonban a meglévő adatok nem megfelelőek lehetnek és/vagy már régiek, mely esetben új terepi vizsgálatok lebonyolítása szükséges.

2.2. Terepi felvételezések

A terepökölógusoknak szükség esetén ki kell dolgozniuk vagy a megfelelő viszonyokra kell alkalmazniuk a már meglévő felvételezési módszertant, hogy standardizált adatokat/információt szolgáltatassanak melyek lehetővé teszik a becslések elvégzését.

A terepvizsgálat színhelyének a lehető legtöbb élőhelytípusra és rendszertani csoportra ki kell terjednie. A terepvizsgálatokból származó adatoknak objektív alapot kell biztosítaniuk az értékelési folyamat elvégzésére. A mintavételezési módszernek **megismételhetőnek** kell lennie és a legtöbb esetben **kvantitatív adatokat kell szolgáltatnia**. Miközben kiválasztja a terepvizsgálatot elvégző szakértőket, a javaslattevőnek meg kell arról győződnie, hogy a terepvizsgálatot végző kutató ismeri és gyakorlati tapasztalata van a kiválasztott döntő változó mintavételi módszerét illetően. Jelen melléklet nem tartalmaz részletes mintavételi módszertani ismertetőt, inkább a terepi vizsgálatok azon tényezőit ismerteti, melyeket figyelembe kell venni és a vizsgálatokba kell foglalni.

Részletes vegetáció- vagy faunavizsgálatok szükségesek abban az esetben ha a nem terepi előzetes vizsgálatok az élőhelyvédelmi vagy madárvédelmi irányelvekben szereplő fajokat, populációkat és életközösségeket jeleznek, vagy az élőhely megfelelő ilyen fajok számára, vagy az előzetes nem terepi vizsgálat szerint a fejlesztésnek jelentős hatása lehet a területre, melynek jelentős természetvédelmi vonatkozásai vannak vagy a határain belül jelentős fajokat, populációkat vagy életközösségeket ismernek.

Hasonlóan, mikor a nem terepi előzetes vizsgálat sebezhető élőhely meglétét jelzi, melynek ritka növény és/vagy állatfaj összetétele van, további vizsgálat lefolytatása szükséges. Az alapvető információk a Natura 2000 adatlapokon találhatóak, de a helyi szakemberek részletesebb ismerete, valamint a korábban a területen végzett terepvizsgálatok is hasznosak lehetnek.

Egyéb helyzetek, mikor új terepi vizsgálatok szükségesek:

- amikor az előzetes nem terepi vizsgálat azt jelzi, hogy a hatással érintett területen helyi jelentőségű fajok élnek,
- mikor a fajok valószínűleg a fejlesztés működtetése során azzal kapcsolatba kerülnek,
- mikor az élőhelyen belül és a javasolt fejlesztési terület körül a populációnak fontos funkciója van,
- mikor a fejlesztés hatása jelentős élőhelyváltozáshoz vezet. Bizonyos füves pusztai élőhely esetén például a legelő állatfajok állományainak felszámolása.

Ahol fontos fajok érintettek valószínűsíthetően a hatás által, amennyiben lehetséges, a populáció nagyságát jelezni kell százalékos arányban a helyi, a regionális és az országos vagy nemzetközi állományok viszonylatában. A növényfajok esetében a faj elterjedését az összes rendelkezésre álló megfelelő élőhelyhez viszonyítva kell megadni. Abban az esetben, ha vonuló fajokra lesz valószínűsíthető hatása a tervnek, valamennyi állományt, mint a helyi, a regionális, országos és nemzetközi állomány százalékában kell kifejezni.

2.3. Növény- és élőhely felmérés

Az élőhelyek felmérése az ökológiai felvételezés egyik jelentős komponense. A következő útmutató célja az, hogy ezeknek a felméréseknek a tervezését és végrehajtását elősegítse, a lehetséges mintavételezési módszerek megjelölésével. Fontos megjegyezni, hogy azokra a területekre kell koncentrálni, melyeket veszélyeztet a beruházás. Optimális helyzetben a növényfelvételezés magába foglalja az edényes növényeket, mohákat, zúzmókat és a gombákat, tehát az adott terület szakértőinek bevonása szükséges.

A részletes terepvizsgálatok tervezésénél az alábbi öt tényezőt szükséges figyelembe venni:

- minták mérete
- minták elhelyezkedése (pl. véletlenszerű, rétegzett, stb.)
- fajok abundanciájának mérése
- környezeti tényezők
- adatfeldolgozás módszertana

A növény- és élőhelyfelvételezés különbözik egymástól a ráfordított időt, a rendelkezésre álló idő- és a források tekintve, valamint befolyásolja a tanulmányozott terület általános vegetációs képe és a felvételező szakértő gyakorlottsága. Háromszintű megközelítés alkalmazása szükséges.

1. szintű felmérés. Az élőhelyek és a vegetációs típusok általános leírását adja meg a vizsgálati területen, megadva a terület fajlistáját.

2. szintű felmérés. További információkkal szolgál a kérdéses területéről a vizsgálati területen belül. Szükséges hozzá a növényközösségben játszott szerepe a fajnak, melyet a kvantitív adatok értékelését követően kapjuk. Az általánosan elfogadott felvételezések szerint írja le és osztályozza a vegetációt.

3. szintű felmérés. Intenzív mintavételezést követően a fajok populációiról és a közösségről kvantitív adatokat kapunk. Általában komplex közösségi mintázatot szükséges készíteni, vagy meghatározni, hogy milyen kapcsolatrendszer van a fajok és közösségek között, továbbá egy vagy több kritikus tényezőt kell megadni. Ez a felmérés nem feltétlenül szükséges az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikke szerinti értékeléshez.

2.4. Madarak

A madarakra nagyon jól kidolgozott számlálási technikák állnak rendelkezésre lásd Bibby et al. (1992) munkáját melyben nemcsak a madárvilág számos csoportjára nézve ad közre módszereket (partimadarak, ragadozók, vonuló és nem vonuló énekesmadár fajok, tengeri madarak stb.) hanem az eredmények értelmezésére és további monitorozására nézve is. Hockin et al. (1992) értékelték a madarakra kifejtett zavarások hatásait. Ahol egy beruházás valószínűsíthetően hatással van ritka fészkelő fajokra, a megfelelő kiválasztott felmérési módszer az adott fajtól és a faj élőhelyétől függ. Minden módszer alapja a részletes terepi bejárás, valamint a hívóhangok ismeretében való jártasság. A szezonális változások (költési időszak és más időszakok), valamint a napszak (a legtöbb faj esetében a kora reggeli időpont a legmegfelelőbb a felmérés elvégzésére) ugyancsak befolyásoló tényező. A megfelelő madárszámlálás olyan módszeren alapul, mely többszöri terepbejárásra épül (hetente egyszeri kora hajnali számlálás különféle útvonalakon, hogy a terület minél nagyobb részét lefedje a megfigyelési területnek, különféle időszakban és megfigyelési helyről). A megfigyelés pontosságát nagyon sok tényező befolyásolja, mint az élőhely megközelíthetősége, a fajok sűrűsége, mennyire félénkek a madarak, milyen az időjárás. Egy általános madárállomány-felmérés a következő módszerek együttes alkalmazásával kapható (Bibby et al., 1992, további részletekkel szolgál):

- *Élőhely térképezés* — a fajok előfordulási helyei és territóriumai és a denzitások határozhatók meg
- *Sáv módszer* — rögzített helyű és hosszúságú transztek rendszeres bejárása azonos sebességgel
- *Pontszámlálás* — véletlenszerűen kijelölt pontokon történik a számlálás, mellyel a madár-élőhely együttesek könnyen megérthetőek.

2.5. Emlősök

Az emlősök többségét sokkal nehezebb felmérni, mint a madarakat. A felmérések során alkalmoszerű megfigyeléseket, hangok észlelését, territóriumjelző jeleket használnak gyakran. A fauna felmérésének technikái általában magas szintű szakértelmet igényel és rendszerint rendkívül időigényes. Ennek ellenére az emlősök felmérése alapvető része az általános ökológiai felmérésnek egy potenciális beruházás területén. Az emlősök búvóhelyei (fészkek, üregek stb.) viszonylag könnyen észlelhetőek, továbbá a hulladék és a legelés nyoma a táplálkozóterületen ugyancsak hasznos jelek, mivel néhányuk jellegzetes legelési módszere van. A ragadozók és bizonyos rágsálók jellegzetes táplálkozási területet alakítanak ki a növényzet vagy a gerinctelenek fogyasztása érdekében. A legkiválóbb terepi szakértők a hulladék, a táplálékmaradványok, a hangok vagy szagok alapján meghatározzák a fajokat. A legtöbb emlős felmérés magában foglalja a váltók, vagy az adott fogások vizsgálatát is. A váltók, csapások gyakran nedves, iszapos területeken találhatóak, ahogy az egyedek vízért jönnek. A csapások értékelése segít az azonosításban a megfelelő irodalom használatával.

Az emlőstani terepi felvételezésekhez lásd Wemmer et al. (1996) munkáját. Egyes fajok jelenlétét bizonyítani lehet felvett hangok lejátszásával, ugyanis arra az egyedek válaszolnak terepen. Ez egy olyan hasznos módszer, melynek segítségével a terület emlősvilágát érthetjük meg. Éjszakai, lombos fákon élő fajok esetében nagy teljesítményű (100 W) lámpa, és a felvett hangok lejátszásának kombinálása vezethet eredményre. A denevéreket ultrahangos denevérdetektorokkal vizsgálhatjuk. Minden denevér más és más echolokációs hangot ad ki különböző frekvenciákon, melyeket kereskedelmi forgalomban is kapható detektorokkal (pl. Anabat) is észlelhetünk. A detektorok használata általános a denevérek felvételezésekor környezeti

hatásvizsgálatok végzése esetén, és bár vannak nehézségek a használata során, mégis jelentős adatokat szolgáltat a területen előforduló fajokról. A legtöbb emlősfelvételezés módszer azt igényli, hogy az egyedeket megfogjuk. Speciális technikák és csapdák szükségesek a csapdázandó fajok méretétől és az élőhelytől függően. A csapdázást engedéllyel rendelkező szakértők végezhetik. Jones et al. (1996) részletes ismertetést ad a közepes méretűtől nagy méretig tartó emlősök befogási módszereire, és ajánlatos ennek az anyagnak az előzetes átolvasása a csapdázás megkezdése előtt. A feltételezett faj szaporodási idejét szükséges a felmérések időpontjaival összehangba hozni. Általában sokkal kedvezőbb a közepes-nagy méretű fajok azonosításának megkísérlése esetén kevésbé drasztikus módszerek használata. Alapvető módszer a „szőrscapda” alkalmazása. Ez egy olyan műanyag cső, melyben csali található. A csali eléréséhez egy ragadós gyűrűhöz ér az egyed, melyen szőrszálak maradnak. Hasonló módszer a rejtett életmódot folytató fajok vizsgálatára az ürülék vizsgálata. Nagy szárazföldi fajok vizsgálata során az ürülék gyűjtése és analízise hasznos adatokat szolgáltat a fajok elterjedéséről. A ragadozók ürüléke csontokat, szőrt, pikkelyeket tartalmaz. Ezeknek a vizsgálata szakértést igényel és hatóság végezheti.

2.6. Kétéltűek és hüllők

A hüllők és kétéltűek felmérésében a kulcsfontosságú tényező a napszak, ugyanis ezek a hidegvérű élőlények elterjedését és aktivitását befolyásolja a hőmérséklet. A hüllők nagyfokú mobilitása és változatossága miatt nehéz a felmérést végezni. Az ökológiai felvételezés számára végzendő hüllőfelmérés leggyakrabban transztek végigjárása során direkt észlelésekből áll, melyeket különböző élőhelyeken végeznek vagy talajcsapdák használatával gyűjtött adatokból, melyeket egy rácsozat mentén helyeznek el. Heyer et al., 1994, részletesen ismerteti a kétéltűek felmérési, monitorozási módszereit, mely magába foglalja a fajlista készítését, hangvizsgálatot, csapdázást és petefelmérést.

2.7. Szárazföldi gerinctelenek

Még kis léptékű felmérés is olyan fajok egyedeit mutathatja ki, melyek meghatározásához szakember szükséges. A gerinctelenek felmérése előtt szükséges meghatároznunk a felmérés célját, mert ez befolyásolja a módszer technikáját és szintjét. Készíthetünk egy teljes fajlistát, egy reprezentatív listát, mely valamennyi vegetációs típusra kiterjed, ritka fajok listáját vagy indikátor fajokból álló listát.

Brooks (1993) szerint mielőtt nekilátunk, alapvető fontosságú a felmérés céljának tisztázása, a mintavételezés technikája miatt (hol, mikor és mit mintázunk, mennyi alkalommal). Ideális esetben a mintavételezésben meg kell jelennie az élőhelyek változatosságának, de ugyanakkor kivitelezhetőnek és könnyen elvégezhetőnek is kell lennie. A mintavételezésnek az év abban a szakában kell történnie, amikor a legtöbb rovar kifejlett állapotban van, vagy történhet különböző évszakokban is, természetesen figyelve az időjárási körülményekre. Különösen a jelentősebb, reprezentáns, indikátor fajokra kell figyelmet fordítani. Morris et al. (1995) adja meg a gerinctelenek mintavételezésének fő technikáit (közvetlen megfigyelés, transztek, hálózás, talaj vagy az avarszint vizsgálata, csapdázási technikák, a gyűjtött anyag feldolgozása és értékelése).

2.8. Az adatok feldolgozása és az eredmények értékelése

Az ökológiai felmérés tervezésének kezdeti szakaszában figyelmet kell fordítani az adatok feldolgozására, annak biztosítása érdekében, hogy a további szakaszokban felmerülő kérdésekre a gyűjtött adatok alapján választ kapjunk. Általában nem lehetséges vagy gazdaságos egy döntési

változó vizsgálata a teljes vizsgálati terület valamennyi populációjának mintavételezése által (Winer et al., 1991; Underwood, 1997), ezért a mintát objektív módon kell venni, annak feltételezésével, hogy azok reprezentálják a teljes jelenlévő populációt. Statisztikai módszerekkel kell értékelni a konfidencia-intervallumot a teljes populációra nézve, hogy valóban megfelelő alapot adjunk a döntéshozatalhoz. Bár a statisztikai tesztek viszonylag komplexek, ezek lehetővé teszik a kutatóknak annak eldöntését, hogy a kapott minták közötti különbségek valódi különbségekre utalnak, vagy csak egyéb hatások miatt adódtak. A folyamat kulcsrésze olyan elmélet felállítása, mely később tesztelhető. Green (1979) és Underwood (1990) jól ismertetik az ökológiai tesztelések hátterét. A legtöbb ökológiai teszt kétféle elemet tartalmaz:

- egyváltozós teszt, ahol egy függő változót, és annak kapcsolatát egy vagy több független változóhoz vizsgálják,
- sokváltozós teszt, mely bizonyos tényezők csoportjait hozza létre a hasonlóság vagy különbözőség alapján (Clarke, 1993).

Mindkettő teszt típus tovább osztható paraméterek alapján. Paraméteres tesztek azok, melyek az átlagon és a szóráson alapulnak, és az adatok normál eloszlását feltételezik. A nem-paraméteres tesztek nem az adatok eloszlását, hanem azok rangsorát veszik alapul. Számos forrás foglalkozik ezeknek a technikáknak a leírásával pl. Siegel and Castellan (1988) és Winer et al. (1991). Ezek a módszerek az ökológus számára olyan analitikai eszközöket biztosítanak, melyekkel a vizsgált élőlények eloszlását, tömegességét és szerkezetét lehet vizsgálni, és melyek lehetővé teszik egy potenciális hatásra az adott populáció által adandó válasz vizsgálatát. A statisztikai tesztek arra kényszerítik a kutatókat, hogy az adatokat a speciális kérdésnek megfelelő logikai váz mentén gyűjtsék. Minél speciálisabb egy kérdés, annál egyértelműbb a kapott eredmény. A statisztikai tesztek lehetséges hátránya az, hogy sok esetben nehéz azok nem technikai jellegű következményeit a döntéshozók számára bemutatni.

3. HATÁSBECSLÉS

3.1. Bevezetés

Miután meghatározták a szükséges munka hatályát (1. rész), és a jellemezték azt a természeti környezetet, melyre hatással lehet (2. rész), alapvető fontosságú előre jelezni vagy megbecsülni a tervezett projekt vagy program a környezet állapotára. A becsült hatások jelentőségét kell értékelni, olyan módon, hogy az érintett felek össze tudják hasonlítani és előre tudják jelezni a pozitív és negatív hatásokat. A hatást amilyen pontosan csak lehet, oly módon kell becsülni, hogy azokat ellenőrizni, tesztelni lehessen és azok eredményét össze lehessen kapcsolni a monitorozási programmal.

3.2. A hatásbecslés alapjai

Egy döntő változó választást bármilyen zavarásra elég nehéz megbecsülni, főként biztos tudományos információk hiányában azért az elővigyázatosság elvét kell alkalmazni. Az alábbi tényezők szükségesek az esetleges hatás nagyságának megbecsüléséhez:

- ökológus által folytatott megfelelő áttekintés a javasolt terv természetéről, a megvalósításról, az ütemezésről.
- részletes ismertetése a fizikai és kémiai változásokról (melyet gyakran egy másik szakértő végez)
- az élőhely és a döntő változó leírása
- a döntő változó válaszában ismerete a projekt által bekövetkező hatásokra
- másutt végrehajtott hasonló projektek eredményei

- a tervezett beruházás közelében a múltban, a jelenben és a jövőben végrehajtott beruházások, melyeknek interaktív vagy kumulatív hatása lehet a vizsgált beruházással együtt.

3.3. Hatásbecslési módszerek

A beruházás hatásainak előre jelzése egy meghatározott keretek közötti folytatott eljárás (lásd Morris és Therivel, 1995; Thomas, 1998). Ez azt igényli, hogy hatás típusát határozzuk meg az alábbi kategóriák alapján:

- közvetlen és közvetett hatások
- rövid- és hosszútávú hatások
- a kialakítási, a működési és felszámolási hatások
- elszigetelt, interaktív és kumulatív

Módszerek

Közvetlen mérések, például a befolyásolt vagy elpusztított élőhelyek, arányos csökkenés a fajok populációiból, élőhelyeiből vagy közösségeiből.

Folyamatábrák, hálózatok és rendszer diagramok a hatások láncolatának meghatározásához. Közvetett hatású projektek másodrendűek vagy sokadrendűek a hatásaik alapján. A rendszer diagramok rugalmasabbak mint a hálózatok. A folyamatábrát és a kapcsolatrendszert tekintve lásd CEQ, 1997, pp. A-13–18)

Kvantitatív prediktív modellek matematikailag származtatott

Predikciók érdekében, melyek a hatás erősségét és irányát megadó adatokra épülnek. A modellek kivetíthetik a hatások előre jelzését, melyek a jelen és múlt adatokkal összhangban vannak (trend analízis, jövőkép-változatok, analógiák hasonló területekről), valamint intuitív előrejelzéseket. A modellezés normatív megközelítése hátráltatja a megfelelő eredmények elérését a javasolt projekt célkitűzéseinek elérését tekintve (Morris and Therivel, 1995, pp 132-138 és CEQ, 1997, pp. A-19–23). Egyes gyakran használt modellek előre jelzik a szennyező anyagok elterjedését a levegőben, a talajerózió esetén, folyóvizek hordalékterhelésében, valamint szennyezett vizek oxigéntartalmának csökkenése esetén.

Földrajzi információs rendszereket (GIS) térbeli kapcsolatok modellezésére használják, mint korlátozó tényezők fedvényei vagy érzékeny területek térképezése, és az élőhelypusztulások helyszínei. A GIS a számítógép-alapú kartográfia, térképi adattár és adatbáziskezelő rendszer kombinációja. Lehetővé teszi a tárolt változók bemutatását, kombinációját és analízisát nagy sebességgel. (Lásd D melléklet, Morris and Therivel, 1995.)

Korábbi hasonlót projektek tapasztalatai hasznosak lehetnek, különösen akkor, ha kvantitatív becsléseket adtak, és melyeket monitoroztak a projekt működése során.

Szakvélemény és döntés korábbi gyakorlat és konzultációs folyamat eredménye.

Leírás és korreláció: fizikai tényezők (vízháztartás, zaj) lehetnek közvetlenül kapcsolatban a fajok elterjedésével és tömegességével. Amennyiben jövőbeli fizikai kondíciókat előre lehet jelezni, úgy a jövőbeli tömegességre nézve is lehet tenni előrejelzéseket.

Eltartóképesség-analízis (lásd CEQ, 1997, pp. A- 33–36) kiterjed a stressz küszöbszintjének meghatározására, mely alatt ökoszisztéma funkciók és a populációk fenntarthatók. Ugyanakkor kiterjed a potenciális limitáló tényező meghatározására, és matematikai egyenletekkel írják le a forrás vagy a rendszer kapacitását valamennyi korlátozó tényező által kifejtett küszöbérték alapján.

Ökoszisztéma analízis (lásd CEQ, 1997, pp. A-37–42). Széles regionális keretek közé kívánja helyezni a kérdés vizsgálatát holisztikus megközelítés szerint. Három alapelve az ökosztéma tájképi megközelítés (1), a közösségi és ökoszisztéma-szintű indexek használata indikátorfajok használatával (2), az ökológiai funkciók ellátásában szereplő kapcsolatrendszer figyelembe vétele (3).

4. A jelentőség értékelése

Az értékelés a projekt és terv hatásai jelentőségének értékelése (függetlenül attól, hogy azok kedvező hatások-e vagy sem. A legtöbb esetben ez alapvetően egy ítélet, melyet számos tényező alapján hoznak, de melyet egyúttal objektívabbá lehet tenni kritériumok és szabványok használata révén. Glasson et al. (1999) szerint ez a vizsgálat gyakran egyszerű és pragmatikus, ahelyett, hogy egy komplexebb analízist végeznénk. A jelentőség értékelését a következő tényezők alapján határozhatók meg:

- az érintett környezet jellege és értéke
- a várt hatás időtartama, térbeli kiterjedése és erőssége
- a környezet változásokkal szembeni ellenállóképessége
- a változások előrejelzésének pontossága
- kritériumként használható szakmapolitika, programok, tervek megléte
- környezetminőségi szabványok megléte, mellyel szemben a javaslatot értékelni lehet
- a közvélemény érintettségének foka a kérdéses környezeti forrásban és a javasolt beruházással kapcsolatban
- a kármérséklés, a fenntarthatóság és a visszafordíthatóság hatálya

Egy alternatív megközelítésnek kell pontosan meghatároznia, mi a jelentős hatás bizonyos körülmények között. Ezt a módszert Ausztráliában alkalmazzák az 1999-ben elfogadott Közjóléti Környezetvédelmi és Biológiai Sokféleség-védelmi törvény értelmében. A jelentőségre kritériumokat alkalmaznak számos forrásra pl. ramsari vizes élőhely, mellékleteken szereplő veszélyeztetett fajok és ökológiai közösségek, tengeri élőhelyek, stb. A ramsari élőhelyekre például akkor jelentős a hatás, ha:

- a vizes élőhely területét megváltoztatják vagy tönkreteszik,
- nagy vagy mérhető változás történik a természetes vízháztartásban (pl. a felszín alatti vagy talajvíz áramlás időszakos bekövetkeztében, gyakoriságában, kiterjedésében a vizes élőhelyen belül, vagy a környező területeken)
- a vizes élőhelyen élő őshonos fajok élőhelyében vagy életciklusában komoly változás következik be
- nagy vagy mérhető változás történik a vizes élőhely természetes fiziko-kémiai státuszában (szalinitás, szennyező anyagok, tápanyagok, hőmérséklet, turbiditás),
- özőnfajokat telepítenek be a vizes élőhelyre.

Hasonlóan, a jegyzékben szereplő vonuló fajokra nézve jelentős a hatás, ha:

- megváltoztatja (fragmentálja, megváltoztatja a tüzek bekövetkeztének körforgását, vagy a tápanyag, vagy hidrológiai ciklusokat) lerombolja vagy izolálja a fajok túléléséhez szükséges élőhelyeket,
- özönfajokat telepítenek be a fajok fontos élőhelyeire,
- komolyan megbontja az életciklusát (szaporodás, táplálkozás, vonulás vagy pihenés) egy populáció ökológiailag értékelhető részén.

Hivatkozások

- Beanlands, G. E. and Duinker, P. N. (1983), *An ecological framework for environmental impact assessment in Canada*. FEARO, Canada.
- Bibby, C. J., Burgess, N. D. and Hill, D. (1992), *Bird census techniques*. Academic Press, London.
- Brooks, S. J. (1993), 'Guidelines for invertebrate site surveys', *British Wildlife*, 4, pp. 283–286.
- CEQ (Council on Environmental Quality, USA) (1997), *Considering cumulative effects*, Washington, Executive Office of the President. Available at <http://ceq.doe.gov/nepa/nepanet.htm>.
- Clarke, K. R. (1993), 'Non-parametric multivariate analyses of changes in community structure', *Australian Journal of Ecology*, 18, pp. 117–143.
- Glasson, J., Therivel, R. and Chadwick, A. (1999, 2nd edition), *Introduction to environmental impact assessment*, UCL Press, London.
- Green, R. H. (1979), *Sampling design and statistical methods for environmental biologists*. Wiley Interscience, New York.
- Heyer, W. R., Donnelly, M. A., McDiarmid, R. W., Hayek, L. C. and Foster, M. S (eds) (1994), *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for amphibians*, Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Hegmann, G., Cocklin, C., Creasey, R., Dupuis, S., Kennedy, A. Kingsley, L., Ross, W. Spaling, H. and Stalker, D. (1999), *Cumulative effects assessment practitioners guide*, Hull, Quebec, Ministry of Public Works and Government Services. Also available at www.ceaa.gc.ca/publications_e/cumul/guide_e.htm.
- Hockin, D., Ounstead, M., Gorman, M., Hill, D., Keller, V. and Barker, M. A. (1992), 'Examination of the effects of disturbance on birds with reference to its importance in ecological assessments', *Journal of Environmental Management*, 36, pp. 253–286.
- Hyder Consulting (1999), *Guidelines for the assessment of indirect and cumulative impacts as well as impact interactions*, European Commission, Brussels. Also available at <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm>.
- Jones, C., McShea, W. J., Conroy, M. J. and Kunz, T.H. (1996), 'Capturing mammals', in *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for mammals* (edited by Wilson, D. E., Cole, F. R., Nichols, J. D., Rudran, R. and Foster, M. S.), Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Kent, M. and Coker, P. (1992), *Vegetation description and analysis: A practical approach*, Belhaven Press, London.

- Morris, P. and Therivel, R. (1995), *Methods of environmental impact assessment*, UCL Press Ltd, London.
- Morris, P., Thurling, D. and Shreeve, T. (1995), 'Terrestrial ecology', in *Methods of environmental impact assessment* (edited by Morris and Therivel), UCL Press Ltd, London.
- Siegal, S. and Castellan, N. J. (1988), *Non-parametric statistics for the behavioural sciences*, McGraw-Hill, New York.
- Underwood, A. J. (1990), 'Experiments in ecology and management: Their logic, functions and interpretation', *Australian Journal of Ecology*, 15, pp. 365–389.
- Underwood, A. J. (1997), *Experiments in Ecology: Their logical design and interpretation using analysis of variance*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Wemmer, C., Kunz, T. H., Lundie-Jenkins, G. and McShea, W. J. (1996), 'Mammalian signs', in *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for mammals* (edited by Wilson, D. E., Cole, F. R., Nichols, J. D., Rudran, R. and Foster, M. S.), Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Winer, B. J., Brown, D. R. and Michels, K. M. (1991) *Statistical principles in experimental design*, McGraw Hill, New York.

2. melléklet: Hatásbecslési jelentőlapok

<p>1. ábra: Kidolgozott példa egy turizmusfejlesztési stratégia (terv) átvilágítási mátrixára</p> <p>Röviden jellemezze a tervet vagy projektet!</p> <p>-----</p> <p>Röviden jellemezze a Natura 2000 területet!</p> <p>-----</p> <p style="text-align: center;"><i>Hatásbecslési kritériumok</i></p>
<p>Röviden írja le azon projekteket, amelyek (önmagukban és más tervekkel vagy projektekkel együtt) valószínűleg károsítani fogják a Natura 2000 területet!</p>
<p>Írja le a projekt valószínűsíthető közvetlen, közvetett vagy másodlagos károsításait, amelyeket önmagában, vagy más tervekkel vagy projektekkel összhatásban okoz a Natura 2000 területen, az alábbi jellemzői által:</p> <ul style="list-style-type: none">- méret és lépték;- területigény;- távolság a Natura 2000 területtől vagy annak fő értékeitől;- erőforrás-igények (vízkivétel, stb.);- emisszió és hulladék talajba, vízbe vagy levegőbe történő elhelyezése;- földmunka mértéke- az építés, működtetés és felszámolás, stb. időtartama;- egyéb, szükség szerint
<p>Írja le a területen az alábbiak miatt valószínűsíthetően bekövetkező változásokat:</p> <ul style="list-style-type: none">- az élőhely területi kiterjedésének csökkenése;- kulcsfajok zavarása;- az élőhelyek vagy állományok fragmentációja;- az állománysűrűség csökkenése;- a természetvédelmi érték fő indikátorainak (vízminőség, stb.) változásai;- éghajlatváltozás.
<p>Írja le a Natura 2000 terület egészére valószínűsíthető károkat az alábbiak vonatkozásában:</p>

<ul style="list-style-type: none">- a terület struktúráját meghatározó fő kölcsönhatások zavarása;- a terület funkcióját meghatározó fő kölcsönhatások zavarása.
<p>Adja meg a fentiek szerint meghatározott hatásokra vonatkozó, a jelentőséget megállapító indikátorokat az alábbi paraméterekkel:</p> <ul style="list-style-type: none">- veszteség- fragmentáció- megszakítás- zavarás- a terület fő elemeinek (pl. vízminőség, stb.) változása
<p>Írja le a fentiek közül a projekt vagy terv azon elemeit vagy elemkombinációit, amelyeknél a fenti károk valószínűsíthetően jelentősek, vagy ahol a károk léptéke vagy nagyságrendje ismeretlen.</p>

2. ábra: „Jelentős hatás hiányáról szóló jelentőlap”

A projekt vagy terv neve:

A Natura 2000 terület neve és elhelyezkedése:

A projekt vagy terv leírása:

A projekt vagy terv közvetlenül kapcsolódik vagy éppen szükséges a terület kezeléséhez?
(részletes indoklás)

Vannak-e más projektek vagy tervek, amelyek a hatásbecslés alatt álló projekttel vagy tervvel együtt fejthetnek ki hatást a területre? (részletes indoklás)

A hatások jelentőségének értékelése

Ismertesse, hogy a projekt vagy terv
(önmagában vagy mással együttműködésben)
várhatóan hogyan hat a Natura 2000 területre!

Ismertesse, miért nem ítélték jelentősnek
ezeket a hatásokat!

A konzultációba bevont szervezetek jegyzéke

A konzultáció során kapott vélemények

A hatásbecslés elvégzése során gyűjtendő adatok

Ki végezte a
hatásbecslést?

Az elvégzett
hatásbecslés
szintje

Hol férhető hozzá
és tekinthető meg
a hatásbecslés
teljes eredménye?

Adatforrások

Általános következtetés

3. ábra: Megfelelő hatásbecslés: kármérséklési intézkedések

Sorolja fel a bevezetendő intézkedéseket!	Ismertesse, az intézkedések révén hogyan kerülhetők el a terület integritását érő kedvezőtlen hatások!	Ismertesse, az intézkedések révén hogyan csökkenthetők a terület integritását érő kedvezőtlen hatások!	Tényszerűen nyilatkozzon, ki és hogyan fogja az intézkedéseket végrehajtani!
---	--	--	--

(i)

(ii)

(iii)

Sorolja fel a kármérséklési intézkedéseket (mint fent)!	Tényszerűen nyilatkozzon arról, mennyire lehet bízni az intézkedések sikerében!	ütemezését a projekt vagy terv viszonylatában!	Ismertesse a javasolt monitorozási rendszert és azt, hogy a kármérséklés esetleges sikertelensége esetén milyen lépéseket terveznek!
	Mutassa be a végrehajtás		

(i)

(ii)

(iii)

4. ábra: Megfelelő hatásbecslési jelentés

A projekt vagy terv területi integritásra kifejtett hatásainak becslése

Írja le az önmagában vagy más projektekkal vagy tervekkel együtt ható projekt vagy terv azon elemeit, amelyek az átvilágítási értékelés alapján valószínűsíthetően jelentős hatásokat okoznak a területen!		
--	--	--

Írja le a terület természetvédelmi céljait!

Írja le, hogy a projekt vagy terv hogyan befolyásolja majd a fő fajokat és élőhelyeket! Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!		
--	--	--

Írja le, hogy a projekt vagy terv várhatóan hogyan befolyásolja majd (pl. élőhelyvesztéssel, zavarással, szétarabolással, kémiai, hidrológiai vagy geológiai változással, stb.) a terület struktúra, funkció és természetvédelmi célok által meghatározott integritását!
Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!

Írja le, hogy milyen kármérséklési intézkedéseket terveznek bevezetni, amelyekkel elkerülhetőek, csökkenthetőek vagy helyrehozhatóak a terület integritását érő kedvezőtlen hatások! Térjen ki a bizonytalan és hiányzó információk ismertetésére is!

A konzultáció eredményei

Az egyeztetésbe bevont szerv(ek) és intézmény(ek)	A vélemények összefoglalása

5. ábra: Alternatív megoldások értékelése mátrix		
<i>Alternatív megoldások értékelése</i>		
A tervezett beruházás célja és leírása alternatíva	A „nem történik semmi”	
A projekt előrejelzett kedvezőtlen hatásai a Natura 2000 területre a megfelelő értékelést követően		
Összehasonlítás egy kiválasztott tervvel vagy programmal		
Lehetséges alternatív megoldások	Bizonyítékok, hogy a lehetséges Alternatív megoldásokat értékelték	Natura 2000 területre ható viszonylagos Hatások
Alternatív helyszínek/útvonalak		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
Alternatív méret és lépték		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
A célkitűzések eléréséhez alternatív eszközök (igény kezelés)		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
Összehasonlítás egy kiválasztott tervvel vagy programmal		
Lehetséges alternatív megoldások	Bizonyítékok, hogy a lehetséges alternatív megoldásokat értékelték	A Natura 2000 területre ható viszonylagos hatások
Alternatív kialakítás		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
Alternatív működési mód		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
Alternatív felszámolási mód		
1. alternatíva		
2. alternatíva		
3. alternatíva		
Alternatív ütemezés		

1. alternatíva
2. alternatíva
3. alternatíva
Az alternatívák értékelése összefoglalása

6. Ábra: Alternatív megoldások értékelése nyilatkozat	
Részletezze azokat az alternatív megoldásokat, melyek elkerülik, vagy minimalizálják a Natura 2000 területre kifejtendő hatásokat	Magyarázza meg, hogy a miért éppen a javasolt beruházást szeretnék szemben az alternatív megoldásokkal?
Adjon egy általános nyilatkozatot, hogy ennél a szintnél miért nincs lehetőség alternatív megoldásra, melyek segítségével elkerülhető lenne a Natura 2000 terület természetvédelmi értékének csökkenése.	

7. ábra: az értékelés bizonyítékai mátrix			
<i>Alternatív megoldásokkal kapcsolatos egyeztetés</i>			
Megkeresett szervezet A Natura 2000 Kedvezőek az alternatívák (magyarázat)	Válasz az egyeztetésre Alternatívák (magyarázat)	A Natura 2000 területre kedvezőtlenek az területre	
<i>Az értékeléshez összegyűjtött adatok</i>			
Ki végezte az értékelést?			
Az értékelés szintje			
Hol lehet az értékelést megtekinteni?			

8. ábra: kompenzációs intézkedések értékelése mátrix	
A projekt vagy terv neve és rövid leírása, hogyan fogja kedvezőtlenül érinteni a Natura 2000 területet	
<i>A kompenzációs intézkedések leírása</i>	

Kérdések az értékeléshez	Válaszok
Hogyan határozták meg a kompenzációs intézkedéseket?	
Milyen alternatív intézkedéseket határoztak meg?	
Ezek az intézkedések hogyan függnék össze a terület természetvédelmi célkitűzéseivel?	
Ezek az intézkedések arányos mértékben érintik-e azokat a fajokat és élőhelyeket, melyekre negatívan hat a projekt?	
Hogyan tartják fenn és erősítik a kompenzációs intézkedések a Natura 2000 hálózat általános koherenciáját?	
A kompenzációs intézkedések ugyanazon tagállam ugyanazon biogeográfiai régióját érintik?	
Ha a kompenzációs intézkedések az érintett Natura 2000 területek kívüli területek használatát igénylik, azok a területek a projekt vagy terv kezdeményezője vagy az illetékes országos vagy helyi hatóság tulajdonában és ellenőrzése alatt van hosszú távon?	
A kompenzációs intézkedések területének ugyanolyan geológiai, hidrológiai, talajtani, éghajlati és egyéb helyi adottságai vannak, mint a projekt vagy terv által negatívan érintett Natura 2000 területnek?	
A kompenzációs intézkedések hatására olyan összehasonlítható arányú funkciók keletkeznek, mint amelyek megfeleltek az eredeti terület kiválasztási kritériumainak?	
Milyen bizonyítékok adóttak annak bemutatására, hogy a kompenzációnak jelen formája hosszú távon sikeres lesz?	

9. ábra: az értékelés mátrix bizonyítéka (kompenzációs intézkedések)			
<i>Kompenzációs intézkedésekkel kapcsolatos konzultáció</i>			
Megkeresett hatóságok	Válasz	Egyetértettek a kompenzációs intézkedéssel	Elutasítják azt
<i>A vizsgálat elvégzéséhez szükséges adatok</i>			
Ki végezte az értékelést?			
Az értékelés szintje			
Hol lehet az értékelést megtekinteni?			

European Commission
 Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites
 Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
 2002 — 76 pp. — 21 x 29.7 cm
 ISBN 92-828-1818-7